

**YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÖZEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI**

**ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUĞA SAHİP EBEVEYNLERİN
SOSYAL DESTEK ALGILARININ, YILMAZLIK DÜZEYLERİNİN VE
PSİKOLOJİK YARDIM ALMAYA YÖNELİK TUTUMLARININ
BELİRLENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Harun AYSEVER

**Lefkoşa
Mayıs, 2018**

**YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÖZEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI**

**ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUĞA SAHİP EBEVEYNLERİN
SOSYAL DESTEK ALGILARININ, YILMAZLIK DÜZEYLERİNİN VE
PSİKOLOJİK YARDIM ALMAYA YÖNELİK TUTUMLARININ
BELİRLENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Mukaddes SAKALLI DEMİROK

Harun AYSEVER

**Lefkoşa
Mayıs, 2018**

JURİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

Etik İlkelerle Uygunluk Beyanı

Hazırlamış olduğum yüksek lisans tezimde, projelendirilmesinden sonuçlanmasına kadarki süreçte her türlü bilimsel ve akademik kurallara itina ile uyduğumu, tezimde yer alan tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, bilimsel yazım kurallarına uygun şekilde hazırladığım bu çalışmamda dolaylı veya doğrudan yaptığım her türlü alıntıyı kaynakçada gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden ibaret olduğunu taahhüt ederim.

Harun AYSEVER

ÖNSÖZ

Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilim Dalı, yüksek lisans programının gereği olarak hazırlanan bu araştırmanın amacı, Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin sosyal destek algılarının, yılmazlık düzeylerinin ve psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarının belirlenmesidir.

Araştırma altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde sırasıyla problem durumu, araştırmanın amacı, alt amacı, önemi, sınırlıkları, tanımlar ve kısaltmalar sunulmuştur. Araştırmanın ikinci bölümünde kavramsal bilgiler ve ilgili araştırmalar yer almıştır. Üçüncü bölümünde araştırmanın yöntemi, örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizine yer verilmiştir. Dördüncü bölümde bulgular sunulmuş, beşinci bölümde bulgular bağlamında ulaşılan sonuçlar tartışılıp yorumlanmıştır. Altıncı bölümde ise araştırmanın sonuçlarına ve önerilere yer verilmiştir.

Bu araştırmanın planlanmasında, uygulanmasında ve yürütülmesinde beni destekleyen, güdüleyen ve yapıcı eleştirileriyle araştırmanın daha nitelikli olmasını sağlayan danışmanım Sayın Doç. Dr. Mukaddes SAKALLI DEMİROK'a sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmamın her aşamasında desteğini esirgemeyen, değerli bilgileriyle araştırmama ışık tutan ve yön veren Prof. Dr. Sema KANER'e aynı zamanda her her ihtiyacım olduğunda kapılarını bana açan Doç. Dr. Deniz ÖZCAN'a gereksinim duyduğumda hem akademik hem de manevi olarak bana her zaman yardımcı olan Şahveren KAYMAKAMTORUNLARI'na ve Serap MERAL KARABACAK'a teşekkür ederim.

Ayrıca hayatımın her evresinde olduğu gibi benim bu günlere gelmemde büyük emeği olan Akan AYSEVER'e, bu zorlu süreçte desteklerini her zaman yanımda hissettiğim, Burcu GÜNDÜZ'e, Eda AYSEVER'e ve Ailem'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Beni yüreklendiren, bu zorlu süreçte moralimi ve motivasyonumu her zaman yükseltip, sabır ve hoşgörü gösteren Yüstra MİÇOOĞULLARI'na da teşekkür ederim.

HARUN AYSEVER

ÖZET

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUĞA SAHİP EBEVEYNLERİN SOSYAL DESTEK ALGILARININ, YILMAZLIK DÜZEYLERİNİN VE PSİKOLOJİK YARDIM ALMAYA YÖNELİK TUTUMLARININ BELİRLENMESİ

AYSEVER, Harun

Yüksek Lisans, Özel Eğitim Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mukaddes SAKALLI DEMİROK
Mayıs 2018, 106 sayfa

Bu araştırma özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin sosyal destek algılarının, yılmazlık düzeylerinin ve psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarının belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Betimsel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılarak desenlenen araştırmanın evrenini 2017/18 yılı KKTC Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Daire Müdürlüğü'ne bağlı tüm özel eğitim merkezlerine ve kaynak sınıflara giden öğrencilerin ebeveynleri oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu özel gereksinimli çocuğa sahip 128 anneden ve 34 babadan toplam 162 ebeveyn oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, ebeveynlerin kişisel bilgilerini toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu, sosyal destek algılarını belirlemek amacıyla Kaner, (2010) tarafından geliştirilen “Yenilenmiş Anne-Baba Sosyal Destek Ölçeği”, yılmazlık düzeylerini belirlemek amacıyla Kaner ve Bayraklı (2010) tarafından geliştirilen “Aile Yılmazlık Ölçeği” ve psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla Topkaya (2011a) tarafından geliştirilen “Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Form” kullanılmıştır. Verilerin istatistiksel çözümlenmeleri SPSS 20 paket programı ile analiz edilmiştir. Verilerin homojenlik sınaması için Explorer ile ön analiz yapılmıştır. Ebeveynlere ait kişisel bilgiler ve YASDÖ'nin niceliksel boyutunu ele alan soruların yüzdelik dağılımları belirlenmiştir. Bağımsız değişkenler arasında dağılımın normal olması ve grup sayısının iki olması durumlarında T-Testi, ikiden fazla değişkenin olduğu durumlarda ise ANOVA analizi kullanılmıştır. Dağılımın normal olmadığı ve grup sayısının iki olması durumunda Mann Whitney U Testi, ikiden fazla grubun olduğu durumlarda ise Kruskal Wallis H-Testi kullanılmıştır. Tek yönlü varyans analizi sonucunda çıkan değerlerin anlamlı olması durumunda ($p<0,05$) hangi grupların

ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark olduğunun belirlenmesi için varyansların eşit olduğu durumlarda “LSD” analizi varyansların eşit olmadığı durumlarda “Tamhane’s T2” analizi uygulanmıştır. Ebeveynlerin sosyal destek algıları ve yılmazlık düzeyleri, psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarını yordayıp yordamadığına ilişkin çoklu regresyon analizi yapılmıştır.

Araştırma sonucunda annelerin babalara kıyasla daha mücadeleci oldukları, ebeveynlerin yaşlarının artmasıyla sosyal etkinliklere katıldıkları, gelecekle ilgili planlarda onları destekleyen birilerinin olduğu, yaşamlarını kontrol edebildikleri belirlenmiştir. Algıladıkları bakım desteği dışında, sosyal destek algılarının, yılmazlık düzeylerinin ve psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarının onların oturdukları yerleşim bölgeleri üzerinde bir farklılık yaratmadığı, çocuk sayısının az olması çocuklarının bakımlarını daha kolay sağladıklarında etkisi olduğu, çocuğun cinsiyetinin algıladıkları desteklerde, yılmazlık algılarında ve psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarına yönelik farklılık yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ebeveynlerin yakınlarıyla yüzyüze ve telefonla görüşmeleri, birbirlerinin evine gidip gelmeleri ve çeşitli nedenlerle dışarı çıkma sıklığıyla ilgili sorunların olmadığı belirlenmiş. Son olarak ebeveynlerin sosyal destek algılarının ve yılmazlık düzeylerinin, psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarının yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler:Özel Gereksinimli Çocuk, Ebeveyn, Sosyal Destek, Yılmazlık, Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum.

ABSTRACT

EXAMINATION OF ATTITUDES OF PARENTS WITH SPECIAL NEEDS CHILDREN TOWARDS SOCIAL SUPPORT PERCEPTIONS, LEVELS OF RESILIENCE AND PSYCHOLOGICAL HELP

Harun AYSEVER

Master, Department of Special Education Teaching

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Mukaddes SAKALLI DEMİROK

May 2018, 106 pages

This study was conducted to specify attitudes of parents with special needs children towards their social support perception, level of resilience and psychological aid. The universe of descriptive research using relational search model is composed of all special education centers affiliated to the TRNC Ministry of National Education Ministry of Education in 2017/18 and the parents of students going to resource classes. The sample of the study consists of parents with all the special needs children attending the special education center and resource rooms and agreeing to participate in the research. A simple unselected sampling method was used in the selection of the parents representing the universe, and the survey included 128 females and 34 males that is total of 162 parents with special needs children.

As a means of data collection in the survey, the personal information form prepared by the researcher in order to collect the parents' personal information, The "Revised Parental Social Support Scale" developed by Kaner, (2010) in order to determine social support perceptions, The "Family Violence Scale" developed by Kaner and Bayrakli (2010) in order to determine the levels of resilience and in order to determine their attitudes towards receiving psychological aid, "Attitude Scale Related to Psychological Aid" developed by Topkaya (2011a) were used. Statistical analyzes of the data were analyzed by SPSS 20 packet program. For the homogeneity test of data, pre-analysis with Explorer was done. The total and percentage distributions of the parents' personal information are determined. When the distribution was normal among the independent variables and the group number was two, T-Test was used and Anova was used when the number of variables was more than two. The Mann Whitney U test was used when the distribution was not normal and the group number was two while Kruskal Wallis H-test was used when there were more than two groups. A correlation analysis was conducted to determine the relationship between parental perceptions of social support, levels of resilience and

attitudes towards psychological assistance. When the results of the one-way analysis of variance were significant ($p < 0.05$), to determine the significant difference between the groups' averages, "LSD" analysis was applied for equal variances while "Tamhane's T2" analysis was applied for non-equal variances. Multiple regression analysis was conducted to determine whether parents had predicted social support perceptions and resilience levels and attitudes toward psychological help.

As a result of the research, it was determined that mothers were more combative than fathers, their parents participated in social activities with increasing age and they supported them in future plans, and they could control their lives. Apart from their perceived care support, with this research, it was conducted that the perception of social support, their level of resilience and their attitudes towards psychological help do not make a difference on the settlement areas they live in, having fewer children has effect on caring them easier and their child's gender do not make difference through their support perceptions, resilience levels and attitudes toward psychological help. It was determined that parents did not have any problems about interviewing their relatives with face and phone, going to each other's home or any problem about frequency of going out for various reasons. Finally, it was concluded that parental perceptions of social support and levels of resilience are predictors of attitudes towards psychological help.

Key Words: Special Needed Child, Parent, Social Support, Resilience, Attitudes Towards Psychological Aid.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xii

BÖLÜM I

1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	5
1.3. Araştırmanın Önemi.....	5
1.4. Sınırlılıklar.....	6
1.5. Tanımlar.....	7
1.6. Kısaltmalar.....	8

BÖLÜM II

2.KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	9
2.1. Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynler.....	9
2.2. Sosyal Destek.....	9
2.3. Sosyal Destek Türleri.....	11
2.4. Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlere Sosyal Destek.....	12
2.5. Yılmazlık.....	12
2.6. Aile Yılmazlığı.....	14
2.7. Yılmaz Bireylerin Özellikleri.....	15
2.8. Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerde Yılmazlık.....	15
2.9. Yılmazlığı Etkileyen Faktörler.....	16
2.9.1. Risk Faktörleri.....	16
2.9.2. Koruyucu faktörler.....	17
2.9.3. Olumlu Sonuçlar.....	18
2.10. Psikolojik Yardım Arama Tutumu.....	18
2.11. Psikolojik Yardım Almaya Yönelik Tutumu.....	20
2.12. Yardım Arama Kaynakları.....	21
2.13. Psikolojik Yardım Arama Süreci.....	21
2.14. Sosyal Destekle İlgili Yapılan Araştırmalar.....	22
2.14.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	22
2.14.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	29
2.15. Yılmazlık İle İlgili Yapılan Araştırmalar.....	35
2.15.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	35
2.15.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	38

2.16. Psikolojik Yardım Almaya Yönelik Tutumlarla İlgili Yapılan Araştırmalar..	40
2.16.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	40
2.16.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	43

BÖLÜM III

3. YÖNTEM.....	46
3.1. Araştırma Modeli.....	46
3.2. Çalışma Grubu.....	46
3.3. Veri Toplama Araçları.....	47
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	48
3.3.2. Yenilenmiş Anne-Baba Sosyal Destek Ölçeği (YASDÖ).....	48
3.3.3. Ail Yılmazlık Ölçeği (AYÖ).....	50
3.3.4. Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği (PYAİTÖ-KF).....	51
3.4. Verilerin Toplanması.....	51
3.5. Verilerin Analizi.....	52

BÖLÜM IV

4. BULGULAR.....	53
4.1. Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Sosyal Destek Algıları, Yılmazlık Düzeyleri Ve Psikolojik Yardım Alamaya Yönelik Tutumları Onların Anne ya da Baba Olma Durumlarına Göre Farklılaşmakta Mıdır?.....	53
4.2. Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Sosyal Destek Algıları, Yılmazlık Düzeyleri Ve Psikolojik Yardım Alamaya Yönelik Tutumları Onların Yaşlarına Göre Farklılaşmakta Mıdır?.....	54
4.3.Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Sosyal Destek Algıları, Yılmazlık Düzeyleri Ve Psikolojik Yardım Alamaya Yönelik Tutumları Onların Yerleşim Yerlerine Göre Farklılaşmakta Mıdır?.....	59
4.4. Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Sosyal Destek Algıları, Yılmazlık Düzeyleri Ve Psikolojik Yardım Alamaya Yönelik Tutumları Onların Eğitim Durumlarına Göre Farklılaşmakta Mıdır?.....	60
4.5. Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Sosyal Destek Algıları, Yılmazlık Düzeyleri ve Psikolojik Yardım Alamaya Yönelik Tutumları Onların Sahip Oldukları Özel Gereksinimli Çocuk Sayısına Göre Farklılaşmakta Mıdır?.....	63
4.6. Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Sahip Olduğu Özel Gereksinimli Sosyal Destek Algıları, Yılmazlık Düzeyleri Ve Psikolojik Yardım Alamaya Yönelik Tutumları Onların Özel Gereksinimli Çocuğun Cinsiyetine Göre Farklılaşmakta Mıdır?.....	64
4.7. Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Sosyal Destek Ağlarının Niceliksel Boyutlarının Özellikleri Nelerdir?.....	66
4.8. Ebeveynlerin Sosyal Destek Algıları Ve Yılmazlık Düzeyleri, Psikolojik Yardım Almaya Yönelik Tutumlarını Yordamakta Mıdır?.....	67

BÖLÜM V

5. YORUM VE TARTIŞMA.....	69
----------------------------------	-----------

BÖLÜM VI

6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	74
6.1. Sonuç.....	74
6.2. Öneriler.....	76
6.2.1. İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler.....	76
6.2.2. Uygulamaya Yönelik Öneriler.....	77
KAYNAKÇA.....	78
EKLER.....	99
Ek 1. Yenilenmiş Anne-Baba Sosyal Destek Ölçeği (YASDÖ), Aile Yılmazlık Ölçeği (AYÖ), ve Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Formu (PYAİTÖ-KF) Kullanım İzinleri.....	99
Ek 2. Ebeveyn Bilgi ve Katılım Onay Formu.....	102
Ek 3. Kişisel Bilgi Formu.....	103
Ek 4. KKTC Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Daire Müdürlüğü İzin Yazısı.....	104
Ek 5. Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Form.....	105
Ek 6. Bilimsel Araştırmalar Etik Kurul İzni.....	106

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Ebeveynlerin Demografik Özellikleri.....	47
Tablo 2. Ebeveynlerin Anne ya da Baba Olma Durumları İle Sosyal Destek Algıları, Yılmazlık Düzeyleri Ve Psikolojik Yardım Almaya Yönelik Tutumları Arasındaki Farklılığı Belirlemeye Yönelik Man Withney U Analizi Sonuçları.....	53
Tablo 3. Ebeveynlerin Yaşları İle Sosyal Destek Algıları, Yılmazlık Düzeyleri Ve Psikolojik Yardım Almaya Yönelik Yapılan Betimsel Analizi Sonuçları.....	55
Tablo 4. Ebeveynlerin Yaşları İle Sosyal Destek Algıları, Yılmazlık Düzeyleri Ve Psikolojik Yardım Almaya Yönelik Tutumları Arasındaki Farklılığın Hangi Gruplar Arasında Olduğunu Belirlemeye Yönelik Varyans Analizi Sonuçları.....	57
Tablo 5. Ebeveynlerin Yaşadıkları Yer İle Sosyal Destek Algıları, Yılmazlık Düzeyleri Ve Psikolojik Yardım Almaya Yönelik Tutumları Arasındaki Farklılığı Belirlemeye Yönelik Man Withney U Analizi Sonuçları.....	59
Tablo 6. Ebeveynlerin Eğitim Durumları İle Sosyal Destek Algıları, Yılmazlık Düzeyleri Ve Psikolojik Yardım Almaya Yönelik Tutumları Arasındaki Farklılığı Belirlemeye Yönelik Kruskal Wallis Analizi Sonuçları.....	61
Tablo 7. Ebeveynlerin Sahip Oldukları Özel Gereksinimli Çocuk Sayısı İle Sosyal Destek Algıları, Yılmazlık Düzeyleri Ve Psikolojik Yardım Almaya Yönelik Tutumları Arasındaki Farklılığı Belirlemeye Yönelik Man Withney U Analizi Sonuçları.....	63
Tablo 8. Ebeveynlerin Sahip Oldukları Özel Gereksinimli Çocuğun Cinsiyeti İle Sosyal Destek Algıları, Yılmazlık Düzeyleri ve Psikolojik Yardım Almaya Yönelik Tutumları Arasındaki Farklılığı Belirlemeye Yönelik T-Testi Analizi Sonuçları.....	65
Tablo 9. Ebeveynlerin YASDÖ'nin Niceliksel Boyutunda Yer Alan Sorulara Verilen Yanıtların Dağılımları.....	66
Tablo 10. Ebeveynlerin Sosyal Destek Algıları Ve Yılmazlık Düzeyleri, Psikolojik Yardım Almaya Yönelik Tutumlarını Ne Şekile Yordadığını Ortaya Koymaya Yönelik Çoklu Regresyon Analiz Sonuçları.....	68

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde problem durumu, amacı, önemi, sınırlılıkları ve tanımları yer almaktadır. Ayrıca araştırma kapsamında geçen birtakım kavramların kısaltmalarına da yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Ebeveynler, insan neslinin devamını sağlayan toplumun en küçük yapısını oluşturmaktadır. Ebeveynlerin çocuk sahibi olmaya karar vermesi, önemli bir dönüm noktası olup birçok değişikliği ve yeniliği beraberinde getirmektedir (Cavkaytar, Ardıç, Özbey, Sönmez, Özdemir ve Aksoy, 2012). Bu yeniliklerin yanında ebeveynler, çocukların sağlıklı düşünüp karar vermen, sorgulayan, araştıran, özgüvenli (Şişman 2000) ve topluma uyum sağlamayabilen bireyler olabilmelerinde oldukça önemli rol oynarlar (Ereş, 2009). Ebeveynler her zaman dünyaya gelecek çocuğun normal gelişim göstermesini beklemekte ve hiçbir zaman özel gereksinimli bir çocuğa sahip olabileceklerini düşünmemektedirler (Yıldırım ve Arslan, 2008; Aral ve Gürsoy, 2009; Sungur-Bozdoğan, 2011). Ebeveynlerin özel gereksinimli çocuğa sahip oldukları gerçeğini kabul etmeleri, çocuğun yetersizlik düzeyi ve derecesi ne olursa olsun hayatlarını bu gerçekle yeniden düzenlemeleri zaman almaktadır (Cavkaytar, Batu ve Beklan, 2007). Bu süreç içerisinde karşılaştıkları zorlu durumlara vermiş oldukları tepkiler ise başta şok, hayal kırıklığı, inkar, suçluluk olmasının yanı sıra psikolojik, duygusal problemler de yaşayabilmektedirler (Aral ve Gürsoy, 2009). Bunun yanında anne-babalık rollerinde kişisel ve iş yaşamlarında değişimler yaşayabilmektedirler (Pelchat, Lefebvre ve Perault, 2003).

Örneğin yapılan araştırmalarda özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlere göre somatizasyon, stres, kaygı, depresyon gibi psikolojik ve duygusal problemlerin daha sık yaşadıkları belirlenmiştir (Hill ve Rose, 2009; Keskin, Bilge, Engin ve Dülgerler, 2010; Aliakbari Dehkordi, Kakojoibari, Mohtashami ve Yektakhah, 2011; Hayes, 2013; Şentürk ve Varol-Saraçoğlu, 2013). Çocuğun bakımını sağlayacak zaman, para ve enerjinin yetersizliği de ebeveynleri yıpratıcı durumlar arasındadır. Küllü, (2008) özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin günlük yaşam gerekliliklerini yerine getirmede zorluk, kişiler arasında problemler, suçluluk, kırgınlık, çaresizlik,

başarısızlık, utanç gibi duyguları daha sık yaşadığını belirtmektedir. Ruhsal ve duygusal problemlerin yaşamasında ailedeki, çocuk sayısı, sosyal desteğin yetersiz olması, gelir düzeyinin düşük olması, medeni durum ve karşılaştıkları sorunlara yönelik yılmazlık düzeylerinin zayıf olması gibi değişkenlerin de etkili olduğu belirlenmiştir (Suomalainen, Haravuori, Berg, Kiviruusu ve Marttunen, 2011; Hacıhasanoğlu, Yıldırım ve Karakurt, 2012; Taşdemir, 2013).

Ebeveynler en çok desteğe ihtiyaç duydukları bu dönemde bir yandan özel gereksinimli çocuklarıyla ilgilenirken diğer yandan yakın çevrenin göstermiş olduğu olumsuz tutumlarla da karşı karşıya kalmaktadırlar. Sosyal desteğin yeterince sağlanmaması ebeveynler arasında problemlerin artmasına neden olmaktadır (Çattık, 2015). Özel gereksinimli çocuğa sahip olmanın yol açtığı gereklilikleri karşılamak için ebeveynler öncelikle sahip olduğu kaynaklara yani yakın çevreye anne, baba, eş, dost, arkadaş gibi kişilere yönelmektedirler. Bu kaynaklar ihtiyaç duyulan gereksinimleri karşılayamadığı zamanda ise başka kaynaklara yani profesyonel kişilere yönelirler (Greeff, Vansteenwengen ve Ide, 2006).

Ebeveynlerin yakın çevresinden ya da kurumlar tarafından alacağı destek özel gereksinimli çocuğunun durumunu kabul etmelerine, uyum sağlayabilmelerine ve sorunlarla başa çıkmalarına yardımcı olur (Deniz, Dilmaç ve Arıcak, 2009). Sosyal destek ebeveynler üzerinde stres yaratan durumların olumsuz sonuçlarını azaltan ve bireyin duygularını paylaşmasını sağlayan, uyum becerilerini destekleyen bir sistem olarak ele alınmaktadır (Kaner ve Bayraklı, 2009; Kaner, 2010). Bu sistemin sağlanması bireyin çevresinde olup biten değişimleri sağlıklı olarak algılamasında, kararlar almasında ve bireyin davranışları üzerinde olumlu etkiler oluşturmada (Kozaklı, 2006), bireyin toplumla sosyal bağ kurmasında, yaşanan stres düzeyinin azalmasında ve yaşam doyumunun artmasında etkilidir (Kaner, 2004; Armstrong, Birnie-Lefcovitch ve Ungar, 2005). Dolayısıyla sosyal destek bireyin psikolojik ve duygusal sağlığını korumada önemli bir role sahiptir (Akalin, 2010). Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin sosyal yaşamlarının kısıtlı olmasından dolayı sosyal destek ihtiyaçları da artmaktadır (Cavkaytar, Batu ve Çetin, 2008). Ebeveynlerin çeşitli ihtiyaçlarına yanıt veren sosyal desteğin içinde bulundukları güçlüklerle baş etmeyi sağlayarak uyum içinde yaşamalarına bununla beraber yılmazlık düzeylerini arttırıp sorunlarla baş etmelerinde önemli bir rolü vardır (Luszczynska, Scholz ve Schwarzer, 2005).

Yapılan araştırmalar sonucunda sosyal desteğin az olması özel gereksinimli çocuklara sahip ebeveynlerin ruhsal, duygusal ve fiziksel sorunların oluşmasına, problemlerle baş etme kabiliyetlerinin zayıflamasına neden olmaktadır (Karadağ, 2009). Ancak eş, dost, akraba, diğeri aile üyeleri ve profesyonel kişilerden alınan desteğin ebeveynlerin yaşam doyumlarını ve yılmazlık düzeylerini arttırdığı görülmektedir (Sencar, 2007; Kaner 2004; Wulffaert ve diğ., 2009; Kaner, 2010). Nergiz (2013) yaptığı çalışmada ebeveynlerin stres düzeyinin artmasıyla sosyal destek ihtiyacının da arttığını ortaya koymuştur. Sosyal desteğin en önemli etkisinden biri ebeveynlerin zorluklar karşısında yılmaz olmalarını sağlamasıdır (Greeff, Vansteenwengen ve Ide, 2006). Birçok zorluklarla karşı karşıya kalan ebeveynlerin bir bölümü algıladıkları sosyal destek ile zorluklarla baş edebilirken kimi ebeveynler bu durumla başa çıkamamakta ve sorunlarla baş edebilmektedir (Greeff, Vansteenwengen ve Ide, 2006). Ebeveynlerin zorlu yaşam olayları ile baş edebilmesi, sorunlara göğüs gerebilmesi yılmazlık düzeyleriyle ilgilidir (Ünüvar, 2012). Yılmazlık sadece strese karşı dayanıklı olma değil her türlü zorlukların üstesinden kolayca gelebilmeyi ifade etmektedir (Olson, Bond ve Burns, 2003).

Yılmaz bireylerin karşılaştıkları zorlu yaşam koşullarıyla baş etme ve uyum sağlama becerilerinin daha iyi olduğu ifade edilebilir (Kaner ve Bayraklı, 2009b). Sosyal desteğin artmasıyla ebeveynlerin yılmazlık düzeylerinin de arttığı ve sorunlarla baş etmelerinde etkili olduğu görülmektedir (Weiss, 2002). Yılmaz olan ebeveynlerin yaşama bağlılıkları, sorunlarla baş edebilmeleri, yaşam doyumları ve yaşam kaliteleri yılmazlık düzeylerine göre farklılık göstermektedir (Lee, Shen ve Tran, 2008). Kimi ebeveyn yaşadığı zorlukların üstesinden tek başına gelebilirken kimi ebeveyn ise bu zorlukların üstesinde tek başına gelemeyip profesyonel bir kişiden yardım alma arayışında bulunabilir. Kalkan ve Odacı, (2005) alınan profesyonel bir yardımın ebeveynlerin bu zorlu yaşam durumlarında büyük etkisi olduğunu belirlemiştir.

Ebeveynlerin yaşadıkları stres ve kaygıların üstesinden gelmelerinde alınacak psiko-sosyal desteğin onların psikolojik sağlığını olumlu yönde etkilediği bilinmektedir (Özokçu ve Canpolat 2013; Gördeleş, Beşer ve İnci, 2014). Profesyonel bir kişiden alınması gereken desteğin olmayışı ise ebeveynler üzerinde daha ciddi sorunların yaşanmasına zemin hazırlamaktadır (Kırımlı, 2007). Psikolojik yardım alma gereksinimi ebeveynlerin karşılaştıkları problemlerle, sahip oldukları sosyal destek ve yılmazlık düzeyleriyle ilişkilidir (Türküm, 2001).

Ebeveynlerin psikolojik yardım alma ihtiyacı duyduklarında olumsuz düşüncelerle karşı karşıya kalmaktadır (Beck, 2008). Olumsuz düşüncelere sahip ebeveynlerin yılmazlık düzeylerinin düşük olması, olumsuz benlik saygısı içinde olması, çaresizlik gibi sorunlarla karşı karşıya kaldıkları görülmektedir (Abramson, Metalsky ve Alloy, 1989). Benzer şekilde olayları değerlendirmede, olaylarla baş etmede yetersiz de kalmaktadırlar. Dolayısıyla ebeveynlerin bu tür duygu ve düşünce yapısına sahip olması, psikolojik yardım alma ihtiyacı duymalarına rağmen psikolojik yardım almaya yönelik olumsuz tutum içinde olmalarına neden olabilmektedir (Sheu ve Sedlacek, 2002).

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin yaşamış oldukları güçlüklerin, onların sosyal destek algıları, yılmazlık düzeyleri ve psikolojik yardım alamaya yönelik tutumları ile ilişkili olduğu ilgili alan yazında yer almaktadır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde yaşayan özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin sosyal destek algıları, yılmazlık düzeyleri ve psikolojik yardım alamaya yönelik tutumlarının incelenmesine yönelik araştırmanın bulunmaması, dolayı böyle bir araştırmanın yapılmasına gereksinim yaratmıştır. Bu araştırmanın genel amacına bakıldığında özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin sosyal destek algıları ile yılmazlık düzeylerinin belirlenip, psikolojik yardım alamaya yönelik tutumlarının nasıl olduğunun belirlenmesidir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin sosyal destek algılarının, bu destekten hoşnut olma düzeylerinin, yılmazlık düzeylerinin ve psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarının belirlenmesidir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır.

1. Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin sosyal destek algılarının, yılmazlık düzeylerinin ve psikolojik yardım almaya yönelik tutumları onların,
 - 1.1. Anne ya da baba olma durumlarına,
 - 1.2. Yaşlarına,
 - 1.3. Yerleşim bölgelerine,
 - 1.4. Eğitim durumlarına,
 - 1.5. Özel gereksinimli çocuk sayılarına,
 - 1.6. Özel gereksinimli çocuğun cinsiyetine göre farklılaşmakta mıdır?
2. Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin sosyal destek ağlarının niceliksel boyutlarının özellikleri nelerdir?
3. Ebeveynlerin sosyal destek algıları ve yılmazlık düzeyleri, psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarını yordamakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Aileye katılan çocuğun özel gereksinimli olması ebeveynleri büyük ölçüde etkilemektedir. Bunun yanında ebeveynlerin ruhsal, duygusal ve bedensel sorunlar yaşamalarına neden olmaktadır (Walsh, 2006). Özel gereksinimli çocuğa sahip olmanın zorlayıcı ve yıpratıcı bir durum olması nedeniyle ebeveynlere gerekli sosyal desteğin sağlanması oldukça önemlidir. Birçok zorluklarla karşı karşıya kalan ebeveynlerin bir bölümü algıladıkları sosyal destek ile zorluklarla baş edebilirken birçoğu ise bu durumla başa çıkamayabilir. Ebeveynlerin zorlu yaşam olayları ile baş edip, sorunlara göğüs gerebilmesi onların yılmazlık düzeyleriyle ilgilidir (Ünüvar, 2012). Ebeveynlerin yaşadığı ruhsal ve duygusal sorunların üstesinden gelmelerinde alınacak psiko-sosyal destek, psikolojik sağlıklarını olumlu yönde etkilemektedir (Gördeleş, Beşer ve İnci, 2014). Ebeveynlerin yaşadıkları sorunların çözümünde psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarının ne düzeyde olduğunun belirlenmesinin de önemli olduğu düşünülmüştür.

Ailelerin sahip olduğu sosyal destek algılarının, sosyal destek algılarından hoşnut olma düzeylerinin belirlenmesi açısından ve özel gereksinimli çocuğa sahip olmanın zorlayıcı bir durum olması nedeniyle ebeveynlerin yaşadıkları sorunlara karşı yılmazlık düzeylerinin belirlenmesi açısından yapılan araştırmanın önemli olduğu düşünülmektedir.

Yabancı ve yerli alanyazın incelendiğinde, özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin sosyal destek algıları, yılmazlık düzeyleri ve psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarının birlikte incelendiği herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu özelliği ile araştırmanın alan yazına katkısı olacağı ve ileri araştırmalara yol açacağı düşünülmektedir.

KKTC’nde özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin sosyal destek algılarını, sosyal destek algılarından hoşnut olma durumları, yılmazlık düzeylerini ve psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarını birlikte inceleyen araştırmanın olmaması KKTC’nde özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlere yönelik hizmetlerin düzenlenmesinde katkı sağlayabileceği açısından önemlidir.

1.4. Sınırlıklar

Bu araştırma aşağıda verilen sınırlılıklar içerisinde yürütülmüştür.

- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Dairesi Müdürlüğü’ne bağlı tüm özel eğitim merkezleri ve kaynaştırma sınıfına giden çocuğa sahip gönüllü ebeveynlerin verdiği yanıtlarla,
- Veri toplama amacıyla kullanılan “Kişisel Bilgi Formu”, “Yenilenmiş Anne-Baba Sosyal Destek Ölçeği YASDÖ”, “Aile Yılmazlık Ölçeği AYÖ” ve “Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği PYAİTÖ-KF” ’nden elde veriler ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Özel Gereksinimli Çocuk: Çeşitli nedenlerle, bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenen düzeyden anlamlı farklılık gösteren bireylerdir (Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 2013).

Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynler: Çeşitli nedenlere bağlı olarak kendisinden beklenen bir takım akademik, sosyal, duygusal, öz bakım gibi özellikleri yerine getiremeyen çocuğa sahip bireylerdir (Cavkaytar, Batu ve Beklan, 2007).

Sosyal Destek: Bireyin üzerinde stres yaratan, olumsuz durumları en aza indiren ve bireyin duygularını paylaşmasını sağlayan ve uyum becerilerini destekleyen sistem olarak ele alınır (Kaner ve Bayraklı, 2009; Kaner, 2010).

Yılmazlık: Bireyin yaşadığı zorluklarla baş edip bu zorluklardan kolayca kurtulabilmesi, daha güçlü kalması ve dayanıklı olabilmesini sağlayan aktif bir süreçtir (Walsh, 2006).

Psikolojik Yardım: Bireyin baş edebilmesi zor, yıpratıcı ve üstesinden gelemmediği duygusal, sosyal, kişiler arası yaşadığı sorunlarla baş etmek ve olumsuz duygulardan kurtulabilmek için profesyonel yani formal kaynaklardan yardım almasıdır (Arslantaş, Dereboy, Aştı ve Pektekin, 2011).

Tutum: Tutum bireye özgü ve herhangi bir duruma yönelik düşüncelerinin duygusal ve davranışsal olarak düzenli bir şekilde oluşturduğu eğilimdir (Kağıtçıbaşı, 1996).

1.6. Kısaltmalar

KKTC: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

YASDÖ: Yenilenmiş Anne-Baba Sosyal Destek Ölçeği

ASDD: Algılanan Sosyal Destek Düzeyi

ASDMD: Algılanan Sosyal Destek Memnuniyet Düzeyi

SBD: Sosyal Birliktelik Desteği

BiD: Bilgi Desteği

DD: Duygusal Destek

BaD: Bakım Desteği

AYÖ: Aile Yılmazlık Ölçeği

MM: Mücadelecilik-Meydan Okuma

ÖY: Öz Yeterlik

YB: Yaşama Bağlılık

K: Kontrol

PYAİTÖ-KF: Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Form

BÖLÜM II

2. KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin sosyal destek algıları, yılmazlık düzeyleri ve psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarıyla ilgili kavramsal açıklamalar ile yurt içinde ve yurt dışında ki araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynler

Ebeveynler her zaman için çocuklarının bedensel, zihinsel ve psikolojik açıdan sağlıklı bir şekilde dünyaya gelmesini ümit ederler (Şendil ve Balkan, 2005) ancak dünyaya gelecek çocuğun özel gereksinimli olabileceğini düşünmezler. Özel gereksinimli çocuğun yetersizlik düzeyine bağlı olarak yaşanan sorunlar hem çocuğu hem de ebeveynleri etkilemektedir. Çocuğun gelişiminde yaşanan olumlu ya da olumsuz durumlar ebeveynlerin tutum ve davranışlarını üzerinde etkili olmaktadır (Akkök, 2003). Ebeveynler, çocuğun yetersizlik tanısı aldığı ilk günden itibaren zorlu yaşam koşullarıyla baş etmeye çalışır (Sarı, 2007). Dolayısıyla bu duruma hazırlıksız yakalanan anne babalar, çocuğun doğumuyla yaşayacağı mutluluğun yerini hüznün, kaygı, öfke, karamsarlık duyguları alacaktır (Çiçek, 2007).

Ebeveynlerin özel gereksinimli bir çocukla birlikte yaşamaya başlaması, bu duruma uyum sağlaması ve ihtiyaçlarını karşılaması oldukça güç bir durum olup zaman almaktadır (Şanlı, 2012). Bunun yanında özel gereksinimli çocuğa sahip olan ebeveynlerin günlük yaşam biçimleri, alışkanlıkları, iş yaşamı, çalışma saatleri, evde geçirdikleri zaman ve çevresiyle olan sosyal uyumları gibi faktörler de bu durumdan etkilemektedir (Çay, 2016). Kimi ebeveyn çocuklarının karşılaştığı bu duruma kolayca uyum sağlayıp kolayca üstesinden gelebilirken, kimi ebeveyn bu zorlu durumun üstesinden gelememektedir (Şanlı, 2012). Ebeveynler çocuklarının gelişimi için çözüm yolları arayışı içine girip araştırmalar yaparak kendilerini geliştirmeye çalışırlar. Bu çözüm yolu arayışı hem çocuğun gelişimine hem de karşılaşılan zorluklarla baş edebilmede etkili olmaktadır (İftar, Uzuner, Batu, Vuran ve Ergenekon, 2001).

2.2. Sosyal Destek

Sosyal destek bireyin üzerinde stres yaratan olumsuz durumları en aza indiren ve bireyin duygularını paylaşmasını sağlayan, uyum becerilerini destekleyen sistem

olarak ele alınır (Kaner ve Bayraklı, 2009; Kaner, 2010). Ekinci ve Ekici'ye (2003) göre; sosyal destek bireyin ihtiyaç duyduğu, sevilme takdir göreme, ilgi duyulma gibi ihtiyaçlarının, kişilerin sayısı ile ilişkili olduğunu belirlemiştir. Caplan (1976) ise sosyal desteği, bireyin yaşadığı güçlükler karşısında başa çıkma stratejisine katkı sağlayan çevreden gelen geri bildirim olarak tanımlamıştır. Bireyin üzerinde stres yaratan olumsuz durumları ortadan kaldırmak ve olumlu davranışlar kazandırmak için çevresinde birtakım değişikliklerin olması gerekmektedir. Bu değişikliklerin olmasında da sosyal desteğin algılanması, olumsuz duyguların ortadan kaldırılmasına yardımcı olur (Kozaklı, 2006). Sosyal desteğin birey üzerindeki etkisi ise toplumla sosyal bağ kurmasına, yaşanan olumsuz duyguları ve stres düzeyinin en aza indirmesine ve yaşam doyumunun artmasına yardımcı olur (Armstrong, Birnie-Lefcovitch ve Ungar, 2005).

Bunun yanında sosyal desteklerin bireyin psikolojik açıdan iyilik halinin sağlanmasına ve olumlu bakış açısının gelişmesinde de etkisi vardır (Özkan, 2002). Sosyal desteğin sağlanması özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynler için en az duygusal destek kadar önemli olup, yaşanan problemleri anlamaya, açıklamaya ve başa çıkmaya yardımcı olmaktadır (Kaner, 2003; Plant ve Sanders, 2007; Rogers, 2007). Dolayısıyla sosyal destek bireyin bio-psiko-sosyal sağlığını en üst düzeyde tutup, sağlıklı kararlar alıp verebilmesinde olmaktadır (Akalın, 2010).

Sosyal desteğin temelinde güvenilme, ilgi görme, saygı duyulma, sevilme, değer görme, gibi ihtiyaçlar yatmaktadır. Bu ihtiyaçların sağlanması da ebeveynleri karşılaştıkları zorluklar ile baş etmesinde yardımcı olur (Başer, 2006; Xia, Deng, Guo ve Li, 2012). Sosyal destek bireyin stres durumlarıyla başa çıkmasındakolaylık sağlamakta, duygusal açıdan bireyi rahatlatmaktadır (Kaner, 2004). Bunun yanında ebeveynlerin algıladıkları sosyal desteğin yılmazlık düzeylerini etkilediği ve yılmazlığı yordamada sosyal desteğin niteliğinin önemli olduğu belirlenmiştir (Kaner ve Bayraklı, 2009). Sosyal destek bireyin yaşamış olduğu duygusal ya da ruhsal problemler üzerinde de etkiye sahiptir. Örneğin yaşanan olumsuz durumların önlenmesine, olayların doğru bir şekilde algılanmasına yardımcı olur. Algılanan sosyal destek bireyin üzerinde güvenlik, kendini doğru şekilde ifade etme ve ait olma duygularına katkı sağlamaktadır (Aslan, 2010). Özellikle yetersizliği olan çocuğa sahip ebeveynlere sağlanan sosyal destek yaşanan kriz durumuyla başa çıkmalarına, önemli düzeyde etki etmektedir (Guralnick, Hammond, Neville ve Connor, 2008;

Özdemir, 2010). Sosyal destekler, aile, arkadaş, toplum, eş, dost tarafından sunulabilmektedir (Guralnick, Hammond, Neville ve Connor, 2008).

2.3. Sosyal Destek Türleri

Alanyazında sosyal desteğin çeşitli şekillerde sınıflandırıldığı gözlenmektedir. Sosyal destek bireye kazandırdığı destek türlerine göre duygusal, psikolojik ve maddi destek olarak karşımıza çıkmaktadır. Duygusal (duyusal demek, duyu organlarıyla ilgili demek) destek, bireyin başkaları tarafından sevilmesi, şefkat görmesi, saygı duyulması olarak ele alınmakta.. Psikolojik destek, bireysel ya da çevresel sorunlarıyla ilgili bilgi verme, rehber olmayı kapsayan durum olarak ele alınmaktadır. Maddi destek ise bireyin yaşamını sürdürmesi için gerekli olan eylem veya araçlardır (Arslan, 2009).

Caplan (1974) sosyal desteği; duygusal destek, takdir desteği, maddi destek, beraberlik desteği ve bilgisel destek olmak üzere 5 alt boyutta açıklamıştır.

- Duygusal destek; sevgi, ilgi, güven.
- Takdir desteği; bireye her türlü her koşulda destek verme.
- Maddi destek; bireye araç ve gereç boyutlarına dayalı destek verme.
- Beraberlik desteği; bireyle beraber yapılan boş zaman desteği.
- Bilgisel destek; bireyin yaşadığı sorunları çözebilmede sağlanan destek.

Jacobson (1986) sosyal desteği; fayda desteği, bilişsel destek ve duygusal destek olarak üç alt boyutta ele almıştır. Bunlar;

- Fayda desteği; bireyin günlük yaşamındaki sorunlarına dayalı destek,
- Bilişsel destek; bireyin çevresine önerilerde bulunması,
- Duygusal destek; bireyin takdir edilme, saygı duyulma, sevilmesini sağlayan destektir.

Cohen ve Wills (1985) sosyal desteği; bilgi desteği, sosyal arkadaşlık desteği, saygı desteği ve işlevsel destek olarak dört alt boyutta ele almıştır.

- Bilgi desteği; sorunların tanımlanması, sorunlarla baş edilmesi konusundaki destektir,
- Sosyal arkadaşlık; bireyin boş zamanlarında çevresiyle olan yakın ilişkileridir,
- Saygı desteği; bireyin başkaları tarafından saygı, sevgi, kabul edilme ile ilgilidir,
- İşlevsel destek; bireyin maddi, finansal, araçsal, çevresel olarak desteklenmesi, ihtiyaç duyduğu hizmetlerin karşılanması olarak ele alınmaktadır.

2.4. Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlere Sosyal Destek

Özel gereksinimli bir çocuğa sahip olmak birçok güçlüklerin beraberinde getirmektedir. Ebeveynlerin psikolojik, sosyal, bilişsel olarak etkilenmesi de kaçınılmaz bir durum olmaktadır. Yaşanılan bu sorunlarla başa çıkabilmek ebeveynler için oldukça zor bir durumdur. Sosyal destek tamda burada yaşanan her türlü olumsuzlukla baş edebilmede ve olumsuzlukların azaltılmasın da etkili olmaktadır. Ebeveynlerin özel gereksinimli çocuğu kabul etmeleri ve bu duruma uyum sağlamalarının yanında çocuğun gereksinimlerini karşılamayabilmede ve problemlerle baş edebilmede sosyal destek önemli bir etki oluşturmaktadır (Kaner, 2004).

Ebeveynlerin özel gereksinimli çocuğa sahip olmalarının oluşturduğu kriz durumlarıyla ve ruhsal sorunlarla başa çıkmada, ebeveynler sosyal desteğe ihtiyaç duymaktadır. Ebeveynlerin gerekli olan desteğin sağlanamaması, yaşamlarında ciddi sorunların oluşmasını arttırmaktadır (Kaner, 2009). Yapılan araştırmalar sonucunda özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşanan zorlu durumlar karşısında annelerin babalara göre yoğun kaygı, stres ve psikolojik problemlerin yer aldığı belirlenmiştir (Baykoç, Bayhan ve Artan, 2000). Morton'a (2000) göre, özellikle ebeveynlerin yakın çevresinden yani ebeveynlerin anne babalarından alacakları desteğin çocuklarla olan uyumlarını etkilediğini ortaya koymaktadır.

2.5. Yılmazlık

Bazı bireyler günlük hayatlarında karşılaştıkları travmatik ve stres yaratan durumlara rağmen sağlıklı bir şekilde sorunlarıyla mücadele edip yaşamlarına devam edebilmektedir. Bireylerin bu eşsiz kabiliyeti, ilgili alanyazınabakıldığında “*Yılmazlık-Dayanıklılık- Psikolojik Sağlamlık*” (Resiliency) olarak yer almaktadır (Siebert, 2008). Türkçeye Öğülmüş tarafından 2002 yılında “*Resiliency*” terimi yılmazlık olarak ifade edilmiştir (Öğülmüş, 2002). Ülkemizde yapılan araştırmalarda “*Yılmazlık*” teriminin yerini “*Sağlamlık*” terimi (Yalım, 2007; Kararımak, 2007; Dayıoğlu, 2008) veya “*Dayanıklılık*” (Eminağaoğlu, 2006) terimi alırken kimi araştırmalarda ise “*Yılmazlık*” olarak kullanılmaktadır (Bayraklı, 2010; Kumbasar, 2016; Gürgan, 2006).

Resilience Latince “*Resiliens*” sözcüğünden türemekte ve sözcük anlamı elastik, bükülmez, esnek olma anlamını taşımaktadır (Greene ve Conrad, 2002).

Yılmazlık kavramının temeline bakıldığında geçiş süreci, uyum, sıkıntılı durumları üzerinden atmakla ilişkilidir. Bireyin stresli günlük yaşam olaylarına rağmen birçok zorluklarla baş çıkması ve bu zorluklara uyum sağlaması yaşamını bu şekilde sürdürmesi, dayanıklı kişilik yapısının olduğunugösterir (Ünüvar, 2012). Bunun yanında yılmazlık sadece bireyin strese karşı dayanıklılık durumunu değil, bireyin yaşadığı olumsuz duygulardan ve olaylardan kurtulabilmesini de ifade eder (Olson, Bond ve Burns, 2003). Aynı zamanda yılmazlık kavramı bireyin yaşadığı riskli durumlar karşısında yaşanan duruma başarılı bir şekilde uyum sağlamayısı olarak ifade edilmektedir (Masten, 2001).

Alan yazın incelendiğinde yılmazlıkla ilgili pek çok tanımın yapıldığı görülmektedir. Walsh'a (2006) göre bireyin herhangi bir zorlukla karşısında, başarılı, kolay, sağlıklı ve güçlü bir şekilde bu zorluktan kurtulmayı ve dayanıklı olmayı sağlayan güce sahip olduğunu ifade etmiştir. Ahern, Kiehl, Sole ve Byers'e (2006) göre, yılmazlık bireyin günlük yaşantısını sağlıklı bir şekilde sürdürmesi, günlük yaşama uyum sağlamada zorluk yaşamaması ve stresli durumların yarattığı sorunları en aza indire bilmesini sağlayan karakteristik bir özellik olarak ifade etmiştir (Thompkins ve Schwardz, 2009).

Masten, Morison, Pellegrini ve Teliegen (1990) yılmazlığı üç temel olguya ayırmış. Bunlar;

Birinci Yılmazlık Olgusu; bireyin yaşadığı olumsuzluklara rağmen, zorluklarla başa çıkıp beklenenden daha iyi bir başarı sağlaması, yılmadan ayakta kalmasını sağlayan kişisel özelliğe sahip olmasıdır.

İkinci Yılmazlık Olgusu; bireyin stresli günlük yaşam olayları karşısında yaşanan durumlara kolayca uyum sağlamasıdır. Bu stresli yaşam olayları bireylerin boşanmasına, çatışmalar yaşamasına aynı zamanda çocuklarında problemler davranışların yaşanmasına neden olabilmektedir.

Üçüncü yılmazlık olgusu; bireyin yaşamında oluşan travmatik olaylar, ölüm, kayıp, yetersizlik, özür, engel gibi durumların atlatılmasıdır. Birey yaşadığı travmalar nedeniyle birey farklı şekillerde etkilenebilmektedir. Önemli olan bireyin yaşanan bu stresli durumdan kurtulabileceği yeteneğe sahip olmasıdır. Yapılan araştırmalarda yılmazlığın sonradan öğrenilen ve kazanılan bir beceri olduğu belirlenmiş ancak kimi bireylerin doğuştan itibaren yılmazlık olgusuna sahip olduğu (Benard, 2004) öne sürülmüş olsa da yılmazlığın normal bireylerde sonradan kazanılan bir beceri olduğu belirlenmiştir (Öğülmüş, 2001).

Yılmazlığın iki yönlü ögesi bulunmaktadır bunlar; güç durumla karşılaşmak ve karşılaşılan güç duruma karşı yılmadan durabilmektir. Bu iki yönlü öge göz önünde bulundurulduğunda ikisi de birbiriyle ilişkili belirlenmiştir (Rutter, 2006). Yılmazlık temel olarak bireyin stresli ve zorlu durumlarla başa çıkma stratejilerinin neler olduğunabilmesini sağlar (Gürkan, 2006). Bunun yanında bireyin karşılaştığı zorlu durumlardan başarılı bir şekilde kurtulması ve dayanıklı olmasını sağlayan aktif bir süreç olarak ele alınmaktadır (Walsh, 2006).

2.6. Aile Yılmazlığı

Yılmazlık sadece bireysel olarak ortaya çıkan özelliktir (Bayraklı, 2010). Aile yılmazlığı aktif bir süreç olup yaşanan zorluklar karşısında başarılı bir şekilde bu zorluktan kurtulabilmesidir. Bireysel yılmazlıkta olduğu gibi aile yılmazlığı da yaşanan problemler karşısında içsel ve dışsal kaynakları kullanarak sağlıklı ruh haline geri dönebilme becerisi olarak ele alınmaktadır (Kaner ve Bayraklı, 2010). Aile yılmazlığı; yaşanan problemlerle baş edebilmede aile içinde yer alan bireylerin bireysel yılmazlığından, daha etkilidir (Bos, 2006). Aile yılmazlığı aile yapısından etkilenmenin yanı sıra içinde yer alınan veya geçmişten gelen süreçlerden, kültürel etkenlerden etkilenmektedir (Hawley, 2000).

Lee ve diğ., (2004) yılmaz ailelerin özelliğini dört başlıkta toplamıştır. Bunlar;

- Aile içindeki bireylerin uyumları; aile bireyleri arasında bağlılık, birlikte zaman geçirme, bireyler arasında duyguların açık bir şekilde ifade edilmesi, sorumluluk sahibi olma, ciddi kararlara hazır olma.
- Dışsal uyum; ailenin maddi ve sosyal kaynakları, uzman kişilerce işbirliği içinde olma, sosyal ilişkilerde olumlu beceriler sürdürme, bilgi kaynaklarına ulaşabilme.
- Ailede olan özellikler; olumlu yönde bakış açısı, dini inançlar, birlik ve beraberlik, ailenin yaşanan zorluklar karşısında gösterdiği çaba.
- Oluşan strese cevap verme; aile içinde oluşan yeni durumlara uyum sağlama, sabır gösterme, normal duruma geri dönme ciddi durumları kabullene bilme, sorumluluk alabilme.

2.7. Yılmaz Bireylerin Özellikleri

Yılmazlık kişiden kişiye değişebilen ve zaman içinde artıp azalabilen bir özellik olarak yer almaktadır. Koruyucu etkenler, bireyde ya da çevrede psikolojik sorunlar yaratan durum ve koşulların etkisini en aza indiren özelliklerdir (Henderson ve Milstein, 1996). Yılmaz özelliğe sahip bireylerin travmatik durumlarla mücadele edebilmesinde yüksek düzeyde duygusal, sosyal, akademik ve bilişsel zekaya sahip olmasıdır (Haynes, 2005). Yılmaz bireyin özellikleri; sosyal özellikler, duygusal özellikler, bilişsel özellikler olarak 3 ana başlık altında toplanmaktadır.

Sosyal Özellikler; bireyin arkadaş ve çevre geliştirmede başarılı olduğunu, çevresiyle pozitif ilişkiler kurabildiğini, etkili iletişim yeteneğine sahip olduğu ve yaşadığı zorluklar karşısında yardım alabilecek olmasıdır.

Duygusal Özellikler; kendine güvenen, güçlü, öz-yeterlik duygusuna sahip, duygusunu kontrol altında tutabilen, yüksek öz saygıya sahip, yeni gelişen durumlara çabuk adapte olabilen, yaşanan kaygı ve engellemelere karşı dayanma gücü olan, kendini her türlü kabul eden ve her türlü durumlara karşı farkına varabilen özelliğe sahip bireydir.

Bilişsel Özellikler; başarı gücünün yüksek olması, geleceğe dair planlama yapabilme, yaşanan travmatik durumlar karşısında mantıklı hareket edebilme, geleceği düşünebilme, çevresindekilerin yararı için hareket edebilme, yetenek, şans gibi dışsal yüklemelerden daha çokçaba gibi faktörler içsel yüklemeler gösterme şeklidir.

Onat (2010), yılmaz bireyin özelliklerini açıklarken; bireyin yeniliklere açık olduğu, mizah yeteneğe sahip olduğu, empati kurabildiği, sorumluluk ve disiplin duygusuna sahip olduğu, başkalarına güvendiği, çevresiyle kolaylıkla etkileşime girebildiği, yakın çevresinin olduğu birey olarak ifade etmiştir. Bireyin yaşadığı olumsuz olaylar depresyon, kaygı, stres ve ruhsal problemlere yol açabilmekte ancak yılmazlık seviyesi yüksek olan birey bu zorluklarla kolayca baş edebilmektedirler. Kısaca, yılmaz birey yaşanan tüm olumsuzluklara rağmen başarıyı sağlayabilen özelliklere sahip kişidir.

2.8. Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerde Yılmazlık

Özel gereksinimli bir çocuğa sahip olmak, ebeveynlerin yaşamlarında geri dönüşü zor olan durumlaraşamalarına neden olur. Bu sorunlardan kaynaklı

oluşabilecek psikolojik sorunlar, krizler, uzun süreli stres ve depresyon gibi problemler ebeveynler üzerinde ciddi hasarlar bırakabilmektedir (Walsh, 2006). Özel gereksinimli çocuğun bakımının yaşam boyu devam etmesi, çocuğun problem davranışlar göstermesi, ebeveynlerin daha fazla zorlukla karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır. Özel gereksinimli çocuğa sahip olmak daha fazla maddi sıkıntılar, ebeveynler arasında anlaşmazlıklar, geleceğe dair kaygılar ve sosyal aktivitelere katılımın sınırlı olması gibi problemleri de beraberinde getirmektedir (Kaner, 2009b). Ebeveynlerin yaşamış olduğu bu sorunlar, özel gereksinimli çocuğun yaşı, cinsiyeti, yetersizlik derecesi göre farklılık göstermekte ve ebeveynleri etkilenmektedir (Kaner, 2009a).

Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin karşılaştığı sorunlarla başetmesi, yılmazlık düzeyleriyle ilgili olup birtakım stratejiler içermektedir. Bu stratejiler, çocuğun yetersizliğini kabul etmek ve çocuğun yetersizliğine karşı daha olumlu bakış açısı geliştirmektir. Daha olumlu bir bakış açısı sergilemek, olumlu sosyal destek algısı kazanmak, çocuğun ihtiyaçlarının neler olduğu ve nasıl sağlanacağı konusunda eğitim almak, inancını kaybetmemek, doğru iletişim kurabilmek, yardımlaşabilmek ve gerektiğinde kendine zaman ayırabilmek gibi başa çıkma stratejileri ile sağlanmaktadır (Bayraklı, 2010). Ebeveynler çocuklarının gereksinimlerini karşılamada başa çıkma stratejilerinin yetersiz kaldığı durumlarda ise var olan denge yapılarının bozulmasına ve kriz durumlarının yaşanmasına neden olur. Yaşanan kriz durumu ebeveynleri olumsuz etkilemektedir. Ebeveynlerin ihtiyaç duyduğu gereksinimlerin karşılanması, sorunlara yönelik başa çıkma stratejileri geliştirmesi, yılmaz özellikler göstermesi, çocuğun yetersizlik durumunu kabullenmesine, çocuk ile yeniden bağ kurabilmesine yardımcı olur (Patterson, 2002a; Patterson, 2002b).

2.9. Yılmazlığı Etkileyen Faktörler

Yılmazlığı etkileyen 3 temel faktör bulunmaktadır. Bunlar; risk faktörleri, koruyucu faktörler ve olumlu sonuçlardır (Almedom ve Glandon, 2007).

2.9.1. Risk Faktörleri

Risk faktörü bireyin günlük yaşamında oluşan stresli olaylara karşı dayanma gücünü yıpratıcı koşulları ifade etmektedir (Hawley, 2000). İstenmeyen sonuçlar

oluşturan etmenlerdir. Yılmazlık ve risk kavramlarıyla ilgili çalışmaların 1970’li yıllaradayaandığı görülmektedir. Risk etmenleri olumsuz bir olayın meydana gelme olasılığını arttıran ya da var olan olumsuz durumun devam etmesine neden olan (Kirby ve Fraser, 1997) bireyi olumsuz etkileyen kişisel ve çevresel etmenlerdir (Masten ve Reed, 2002). Risk faktörleri içsel risk faktörler ve dışsal risk faktörler olmak üzere iki başlık adı altında toplanabilmektedir. İçsel risk faktörleri bireyin kişisel özelliklerini ele alan faktörlerdir. Bunlar bireyin erken yaşta anne-baba olması, okulda, işte, günlük yaşamında karşılaştığı olaylar, hastalıklar, gibi durumlardır. Dışsal faktörler aile içinde olan, toplumsal risk faktörlerini içermektedir. Düşük gelir, ayrı yaşama, psikolojik rahatsızlıklar, yetersizlikler, istismar, aile sıkıntıları, şiddet gibi durumları içermektedir (Gürkan, 2006).

2.9.2. Koruyucu faktörler

Bireyin karşılaştığı olumsuz durumlara karşın daha yapıcı olmasını sağlayan, ruhsal sağlığını olumlu yönde etkileyen faktörlerdir. Risk oluşturan faktörlerin aksine stres seviyesini azaltmaktadır (Bayraklı, 2010). Gürkan’ın (2006) yaptığı araştırmada iç kontrol odağına, yüksek öz saygıya, olumlu mizaç özelliklerine, etkili problem çözme becerilerinesahip bireylerin daha iyimser, umutlu olduğunu belirlemiştir. Masten ve Reed (2002), koruyucu faktörleri dışsal ve içsel faktörler olarak ayırmıştır. Bu faktörler aile içindeki ve toplum içindeki koruyucu faktörler şeklinde ifade edilmektedir. Aile içindeki koruyucu faktörler; aile içindeki samimiyeti, yakın ilişkiyi, ailenin eğitim durumunu, ekonomik durumunu ifade emektedir. Toplum içindeki koruyucu faktörler ise birliktelik, yeterli oranda sosyal hizmet, halk sağlığı hizmeti ve güvenli çevre koşulları olarak ifade edilmektedir.

Garmezzy, Masten ve Tellegen (1987) ise koruyucu faktörleri üçe ayırmıştır.

- Bireyin kendine olan güveni, iyimser bakış açısı, olaylara karşı duyarlı olması gibi bireyin oluşturduğu koruyucu faktörlerdir.
- Bireyi destekleyen, olumlu yönde geliştiren ve aile ilişkilerinde destekleyen ailesel koruyucu faktörlerdir.
- Sosyal çevreden kaynaklı olan koruyucu faktörlerdir.

Werner (1989), koruyucu faktörleri; sosyal çevrede var olan destek, aile ilişkilerinde olan duygusal bağlar ve bireyin kişisel olumlu tutumu olarak sınıflamaktadır. Risk ve koruyucu faktörlere bakıldığında birbirleriyle etkileşim halinde olan etmenler olarak yer almaktadır. Genel olarak risk birey üzerinde ciddi

etkiler yaratan, bireyi zorlayan, olumsuz sonuçlar oluşturan etmen olarak ele alınırken koruyucu faktör yaşanan bu olumsuz olayları en aza indiren etmendir.

2.9.3. Olumlu Sonuçlar

Yılmazlıkla ilgili yapılan araştırmalarda sadece risk oluşturan etmenlerin yer almasının yeterli olmadığı görülmektedir. Bunun yanında sosyal, akademik alanlarda sağlanan başarı ya da yeterliği ifade etmesi bakımından yılmazlığın yarattığı olumlu sonuçlar gözardı edilmemelidir (Masten ve Coastworth, 1998). Yılmazlık düzeyi yüksek olan bireylere bakıldığında daha fazla akademik ve bilişsel özelliklerin ağır bastığı aynı zamanda sorunları çözebilmede başarılı olduğu görülmektedir (Masten ve Reed, 2002).

2.10. Psikolojik Yardım Arama Tutumu

Latince “*Aptus*” sözcüğü anlamına gelen tutum, “*Harekete Hazır*” anlamına da gelmektedir (Güven ve Uzman, 2006). Bu anlamdan yola çıkılarak bireyin gerçekleştireceği davranıştan önce gelen hal ve hareketlere yön veren, rehber olan (Arkonaç, 2001) karşılacak durumlara yönelik hazırlı olmaktır (Sevilmiş, 2006). Bireyin herhangi bir yardım aramaya yönelik tutumu, yardım aramaya yönelik düşünce, duygu ve davranışlardan meydana gelir. Bireyin psikolojik olarak herhangi bir yardım aramaya yönelik tutumu kendini ruhsal, duygusal ya da fiziksel olarak tehlikede hissettiği andan itibaren kendini gösterir (Kushner ve Sher, 1991).

Bireyin psikolojik yardım arama tutumu iki şekilde sınıflandırılabilir. Bu sınıflamalar; bireyin psikolojik yardım aramaya yönelik olumlu ve olumsuz tutumudur. Yaşanılan problemlerin çözümü sırasında ihtiyaçlarının olmasına rağmen yardım almaya yönelik utanma, çekinme ve kaygı duygusu yaşamaları psikolojik yardım almaya yönelik olumsuz tutumlar içinde olmalarına neden olur. Bireyin göstermiş olduğu olumsuz tutumlara bakıldığında; geçmişte olan sıkıntılarını yeniden gündeme getirmeden korkma, utanma, damgalanma korkusu, ayıplanma, kaygı gibi psikolojik yardım almayı etkileyecek olumsuz düşünceler yaşanmasıdır (Kushner ve Sher, 1991; Komiya, Good, ve Sherrod, 2000). Bireylerin yaşamış olduğu problemlerin düzeyleri ve bu problemlerle başa çıkmaya yönelik istekleri, bireylerin psikolojik yardım aramaya yönelik tutumlarını olumlu şekilde etkilemektedir (Topkaya, 2011).

Fischer ve Turner (1970) ise bireylerin psikolojik yardım aramaya yönelik tutumlarını dört boyutta ele almıştır.

Bireyin Psikoterapi Yardımı Alma İhtiyacı Olduğunu Fark Etmesi; güven bireyin kendini ifade etmede sorunlarını açıkça dile getirmede oldukça önemlidir. Güvenilir bir psikolojik danışman birey için kendini ve sorunlarını ifade etmesinde oldukça önemlidir. Birey ancak bu sayede sorunlarını, yaşadığı olumsuzlukları anlatır. Böylelikle danışman ilişkisine karşı daha olumlu bir yaklaşım sergiler (Hackney ve Cormier, 2008). Bireyin yaşadığı psikolojik sorunlarından nasıl kurtulacağını ve bu sorunlarının çözümünde yardım alması gerektiğini, yardım almaması durumunda olumsuz sonuçlarla karşılaşacağını farkına varmasıdır (Rogler ve Cortes, 1993). Psikoterapi yardımına başvuran bireyin kendilerini daha rahat, güvende hissetme amacıyla danışana başvurmaktadır. Prochaska (1995) bireylerin değişime hazır olmamalarının üç nedeni olduğunu belirtmiştir. Bunlar; bireyin probleminin farkında olmaması, problemin farkına varmasına rağmen düzeltmek için çözüm yolu aramaması ve bireylerin değişime hazır olmamalarıdır.

Danışana Duyulan Güven;bireyin danışmana yönelik oluşturduğu bir takım düşünceler vardır. Bunlar danışmanın alanda yetkin olması, alından desteğin nitelikli olup olmaması, yardıma duyulan inançlardır (Çınar, 2008).

Reddedilme Korkusu;bireyler alanda uzman kişilere kendi iç dünyasını, sorunlarını anlatmasından kaynaklı oluşabilecek yanlış anlamlardan dolayı olumsuz tutum içinde olabilir (Sibicky ve Dovidio, 1986). Bu durum bireyde kabul edilmeme, yanlış anlaşılma, kendini doğru ifade edememe ve reddedilme duygusunun oluşmasına neden olur (Lin, 2002). Bireyin herhangi bir psikolojik rahatsızlıktan dolayı danışmana başvurmamasının altında reddedilme korkusu yatabilmektedir. Bireyin çevresinden çekinmesi onun kabul edilmeyeceği düşüncesine kapılmasına yol açabilmektedir (Vogel ve diğ., 2007). Bunun yanında bu bireyler kendilerini duygusal olarak düzensiz yüksek veya daha az ilgi çeken birey olarak görmektedirler (Ben-Porath, 2002).

Kişiler arası açıklık;danışmanlık sürecinin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi için gerekli olan en temel faktörlerden biri bireyin kendini açma becerisidir (Komiya, Good ve Sherrod, 2000). Bireyin yaşamış olduğu olumsuz durumlardan kurtulması, çözüm yolları bulabilmesi, yaşadığı kaygıyı en aza indirmesinde kendini açma becerisi büyük öneme sahiptir. Kendini açma becerisi temel olarak aile içinde kazanılır ve ergenlik döneminden yetişkinlik dönemine kadar önemli derecede

etkililiği artmaktadır. Bireyin kendini açma becerisinin olumlu bir şekilde gerçekleşmesi durumunda bireyin yaşadığı psikolojik sorunlarının çözümünde olumlu adımlar atılmış olur (Çetinkaya, 2009).

2.11. Psikolojik Yardım Almaya Yönelik Tutum

Tutum bireyin bir gruba, nesneye, kişiye, düşünceye karşı olumlu ya da olumsuz davranış şeklinde eğilim göstermesi olarak ifade edilebilmektedir (Özgüven,1994). Psikolojik yardım almaya yönelik tutum ise kişinin kendi ruhsal sağlığını tehdit eden durumları algıladığında, profesyonel kişilerden yardım almaya yönelik duygusal, bilişsel ve davranışsal eğitimler göstermesidir (Karalp, 2009). Bireyin psikolojik yardım almaya yönelik tutumu, psikolojik yardım arama ihtiyacına yönelik başlar.

Psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarla ilgili alan yazın incelendiğinde yardım alma tutumuyla ilgili birçok değişkenler yer almaktadır. Bunlar; herhangi bir psikolojik yardım alma isteği (Vogel ve diğ., 2007), psikolojik sıkıntının düzeyi, kişisel damgalama (Komiya, Good ve Sherrod, 2000), kendini açma (Vogel, Wester, Wei ve Boysen, 2005), kendini saklama, cinsiyet (Sheu ve Sedlacek, 2004; Kalkan ve Odacı, 2005) sosyal damgalanma (Vogel, Wester, Wei ve Boysen, 2005), uyumluluk (Kakhnovets, 2011), sosyal destek (Cepeda-Benito ve Short, 1998), daha önce psikolojik yardım almış olma deneyimi (Kakhnovets, 2011) şeklinde yer almaktadır.

Fischer ve Turner (1970), kişinin psikolojik yardım almaya yönelik tutumunu etkileyen sosyal etkenlerin yanında, kişisel faktörlerinde yer alığını belirtmiştir. Bu faktörler, kişinin psikolojik yardım almaya yönelik algı ve inançları, önyargıları, kendini açma becerileri gibi kişisel sınırlılıklar olarak ifade etmektedir. Psikolojik yardıma yönelik tutumların bireyin damgalama korkusundan dolayı psikolojik yardım almaya yönelik tutumunun olumsuz yönde olduğunu ifade etmektedir. Sosyal damgalanın ilgili literatürde incelenmesi sonucunda bireyin psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarında önemli bir yere sahip olduğu belirlenmiştir (Miville ve Constantine, 2007).

2.12. Yardım Arama Kaynakları

Bireyler yaşadıkları problemlerin çözümünde farklı yardım arama kaynakları arayışına girer. Bu yardım kaynakları formal ve informal olarak iki şekildedir. Formal yardım arama kaynakları danışanın problemlerini çözebilmede profesyonel kişilere yönelmesi olarak ele alınırken informal kaynaklar ise bireyin yakın çevresinden anne, baba, eş, arkadaşlarından aldığı yardımdır (Nicholas, Oliver ve Brien,2004). Bireylerin yaşadığı problemlerin çözümünde ilk olarak yakın çevresine yöneldiği, yakın çevresinden gerekli olan ihtiyacı göremeyince alanlarında uzman kişilere yöneldiği görülmektedir (Czuchto ve McCay, 2001). Bireylerin ilk olarak yakın çevresinden yardım alma isteklerinin temel nedeni kendilerini daha iyi ve açık bir şekilde ifade edebileceğini, yanlış anlaşılmayacağını düşünmelerinden kaynaklıdır. Bunun yanında yakın çevresinden alacakları destek sayesinde herhangi bir ödemeye yapmak zorunda kalmayacağı düşüncesinde olmalarıdır (Husaini, Moore ve Cain, 1994).

Başka bir ifadeyle, bireyin yaşadığı sorunlarının çözümü için gösterdiği çabanın herhangi bir çözüme ulaşmaması durumunda, sorunların çözümünde profesyonel kişilere yönelmesidir. Profesyonel kişiden alınan yardım birey tarafından “Son Seçenekleri” olarak görmektedir (Erkan, Özbay, Terzi ve Çankaya, 2008). Birey yaşadığı sorunların çözümünde kullanacağı yardım kaynaklarını seçerken, yaşadığı sorunların nasıl algılamış olduğu önemlidir. Yaşanılan soruna bakışı, herhangi bir yardım alıp almaması ve kimden yardım almaya karar vermesi alacağı yardım üzerinde etkilidir (Verimli 2017).

2.13.Psikolojik Yardım Arama Süreci

Psikolojik yardım arama süreci; problemin farkında olma, desteğe ihtiyaç duyduğunu ifade etme, uygun yardım kaynağını bulma ve yardıma karar verme ve sorunu ifade etmeyi kabul etme olarak dört şekilde incelenmektedir (Rickwood, Deane, Wilson ve Ciarrochi, 2005).

Problemin Farkında Olma; bireyin yaşadığı sorun hakkında yardım araması ve yardım alma sürecinde, yaşadığı sorunun ne olduğunu fark etmeye başlar. Bu aşamada, sorun yaşadığı durumla ilgili oluşan durumları ve belirtileri algılamaya ve yardım ihtiyacı duyduğunu fark eder.

Desteğe İhtiyaç Duyduğunu İfade Etme; bireyin yaşamış olduğu sorunlara yönelik oluşan düşüncelerinden duyduğu huzursuzluk ve kaygıdan kurtulmak için yardıma ihtiyaç duymasıdır. Sorunu İfade Etmeyi Kabul Etme; bireyin yaşadığı sorunu açık bir şekilde ifade nasıl ifade edebileceğine karar verme durumudur (Rickwood, Deane, Wilson ve Ciarrochi, 2005).

2.14. Sosyal Destekle İlgili Yapılan Araştırmalar

Araştırmanın bu bölümünde sosyal destekle ilgili yapılan yurt içinde ve yurt dışındaki araştırmalar yer almaktadır.

2.14.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Kaner (2004), engelli çocukları olan anne babaların algıladıkları stres, sosyal destek ve yaşam doyumlarını incelendiği araştırmada zihinsel ve işitme yetersizliği olan çocuğa sahip ebeveynler ile çalışmıştır. Araştırmada zihin yetersizliği çocuğu olan ebeveynlerin, işitme yetersizliği çocuğu olan ebeveynlere göre çocuklarını daha yetersiz algıladıkları ancak daha çok eğitim desteği aldıkları ve yaşam doyumlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ebeveynlerin stres algılarının çocuklarının cinsiyetlerine göre farklılık göstermediği, annelerin babalara göre daha fazla bakım desteği algıladıkları belirlenmiştir. Çocuğu yaşça küçük olan ebeveynlerin daha fazla maddi desteğe ihtiyaç duyduğu, zihinsel yetersizliği olan ebeveynlerin çocuklarının işlevlerinin daha az olduğu bunun yanında daha karamsarlar oldukları belirlenmiştir. Son olarak çocuğun zihinsel yetersizliğe sahip olması ve ebeveynlerin sosyal desteği az algılamalarının onların yaşam doyumlarını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Kahrman ve Bayat (2008), özürlü çocuğa sahip ebeveynlerin yaşadıkları güçlükler ve algıladıkları sosyal destek düzeylerini incelediği araştırmada, 60 ebeveyn yer almıştır. Elde edilen sonuçlara göre; ebeveynlerin çocuklarının bakımında zorluklar yaşadığı ve sadece %26,7'sinin çocuğuna bakımı için destek aldığı elde edilen bulgular arasındadır. Bunun yanında ebeveynlerin sosyal destek algılarının da düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Karadağ (2009), eğitim bilimleri alanında yapılmış doktora tezlerinin tematik açıdan incelediği araştırmada annelerin; çevreleri ile iletişim kurmakta güçlük çektiğini, tedavi sürecinde zorlandığını, toplumun bakışı açısından rahatsız olduğunu, çocuğun geleceğinden kaygı duyduğunu, çevresinden destek algılamadıklarını,

suçluluk duygusu yaşadıklarını belirlemiştir. Ayrıca, annelerin sosyal destek algıları ile umutsuzluk seviyeleri arasında negatif yönde ilişki olduğu, algılanan sosyal destek düzeyinin artmasıyla umutsuzluk seviyelerinde azalma olduğu belirlenmiştir.

Bahar, Bahar ve Parlar (2009), engelli çocukların annelerinin depresyon ve anksiyete düzeyleri ile stresle başa çıkma tarzlarını incelediği araştırmada; özel gereksinimli çocuğun bakımının aile içinde çok fazla yük oluşturduğu, annelerin yaşanan durumlar karşısında babalara göre daha fazla etkilendiği belirlenmiştir. Ebeveynlerin bu durum karşısında sosyal destek arama eğilimi içinde olduğu ve küçük, parçalanmış ailelerin ise daha fazla bu eğilimi gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında sosyal desteğin sağlanmasında ebeveynlerin yaşanan duruma daha kolay uyum sağladığı belirlenmiştir.

Deniz, Dilmaç ve Arıcak (2009), engelli çocuğa sahip olan ebeveynlerin durumluk-sürekli kaygı ve yaşam doyumlarını çeşitli demografik bilgilere göre farklılık gösterip göstermediğinin incelendiği araştırmada ebeveynlerin yaşam doyumlarının çocuktan kaynaklı olan durumluk ve kaygılarıyla ilişki olduğu, eğitim grubuna katılma ve sosyal desteğin ebeveynlerin yaşam doyumunu yükselttiği belirlenmiştir.

Ünlüer (2009), otistik çocuğa sahip annelerin algıladıkları sosyal destek ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişki incelediği araştırmada, 2-9 yaş arasında otizm spektrum bozukluğu olan çocuğa sahip 92 anneler almıştır. Annelerin umutsuzluk düzeyleri ile sosyal destek algılarının yaşı, çocuğun cinsiyeti ile yaşı açısından farklılık göstermediği bulunmuştur. Ebeveynlerin eğitim, gelir düzeyi, kaynaştırma eğitimine katılma düzeyi, medeni durumu ve çocuğun yetersizlik düzeyine göre farklılıkların olduğu belirlenmiştir. Ebeveynlerin sosyal destek algısı ve umutsuzluk düzeyleri arasında negatif yönde ilişkinin olduğu; ebeveynlerin sosyal destek düzeyleri artmasıyla umutsuzluk düzeylerinde azalma olduğu bulunmuştur.

Kaner ve Bayraklı (2009b), zihinsel engelli ve engelli olmayan çocuklu annelerde yılmazlık, sosyal destek ve stresle başa çıkma becerilerini incelediği araştırmada 249 özel gereksinimli çocuğu olan ebeveyn ve 232 normal gelişim gösteren çocuğu olan ebeveyn yer almıştır. Araştırma sonucuna bakıldığında yılmazlığın, sosyal destek ve başa çıkma ile anlamlı bir ilişki içinde olduğu görülmektedir. Problem çözmede başa çıkma becerilerinin kullanılmasının yılmazlığı yordayıcı olduğu belirlenmiştir. Annelerin stres oluşturan durumlarda problem

çözmeye dayalı davranışlarda bulunmanın yılmaz olmalarında önemli etki olduğu belirlenmiştir.

Ersoy ve Çürük (2009), özel gereksinimli çocuğa sahip annelerde sosyal desteğin önemini incelediği araştırma; sosyal desteğin ne derece önemli olduğunu ve sosyal desteğin nasıl sağlanabileceğini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bulgulara bakıldığında anneler için sosyal desteğin büyük ölçüde önemli olduğu belirlenmiş; çocuğun yaşı kaç olursa olsun annelerin her zaman için sosyal desteğe ihtiyaç duydukları; annenin çocuğunun yetersizliği hakkında bilgi ve destek almasının problemlerle daha kolay baş edebilmesini sağladığı belirlenmiş. Son olarak engelli hakları konusunda yeterince bilgilendirilen annelerin problemlerle baş etmesinde kolaylıklar yaşayacağı belirlenmiştir.

Arman (2009), zihinsel engelli çocuğa sahip anne ve babaların algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile tükenmişlik ve kaygı düzeylerini incelediği çalışmada; zihinsel yetersizlik haricinde tanı almış ortopedik, dil ve konuşma bozukluğu, otizm ve hiperaktivite gibi ek yetersizliği bulunmayan ve sadece zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip 250 ebeveyn çalışmada yer almıştır. Bulgulara bakıldığında çocuğun yetersizlik düzeyinin artmasıyla sosyal destek algısının azaldığı, kaygı düzeyi, duygusal tükenmişlik ve duyarsızlaşma düzeyinin arttığı belirlenmiş ancak kişisel başarı şeklindeki tükenmişliğe etki etmediği belirlenmiştir. Çocuğun yaşının ve cinsiyetinin zihin engelli çocuğu olan ebeveynlerin sosyal destek ve duygusal tükenmişlik, kaygı, kişisel başarı ve duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik düzeyleri üzerinde etkili olmadığı belirlenmiştir. Çocuğun eğitim düzeyinin zihin engelli çocuğu olan ebeveynlerin sosyal destek düzeylerini etkilemediği ancak eğitim almayan çocuğa sahip ebeveynlerin duyarsızlaşma, duygusal tükenmişlik ve kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Son olarak annelerin babalara göre sosyal destek algılarının daha düşük olduğu ve annelerin duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik, duygusal tükenmişlik ve kaygı düzeylerinin babalardan daha yüksek olduğunu, kişisel başarı tükenmişlikleri ile farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Akmanış (2010), çocuğu otizm spektrum bozukluğu tanılı 100annenin algıladı sosyal destek ile umutsuzluk düzeylerini incelediği araştırmadan elde edilen bulgulara göre; sosyal destek ile umutsuzluk arasında anlamlı ilişkinin olduğu, sosyal desteğin artmasının umutsuzluk düzeylerini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kaner (2010), Yenilenmiş Anne-Baba Sosyal Destek Ölçeği'nin-YASDÖ psikometrik özellikleri incelenmiştir. Araç iki kısımdan oluşmaktadır: Algılanan

Sosyal Destek Düzeyi-ASDD ve Algılanan Sosyal Destekten Memnuniyet Düzeyi-ASDMD. Hem YASDÖ-ASDD hem de YASDÖ- ASDMD'den elde edilen veriler ile açımlayıcı faktör analizi, doğrulayıcı faktör analizi çalışmaları yapılmış; madde-toplam korelasyonu, alt ölçekler arası korelasyonlar, YASDÖ-ASDD ile YASDÖ-ASDMD arasındaki korelasyonlar ve Gözden Geçirilmiş Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçek ile aralarındaki korelasyonlar, CronbachAlfa iç tutarlılık katsayısı ile iki yarım güvenirlik katsayıları hesaplanmıştır. Analizler, her iki ölçekten de dört faktör elde edildiğini (Sosyal Birliktelik Desteği, Bilgi Desteği, Duygusal Destek ve Bakım Desteği) ve bu faktörlerin uygun psikometrik özelliklere sahip olduğunu göstermektedir. Bulgular, YASDÖ'nün annesababaların algıladıkları sosyal destekleri ve bu desteklerden aldıkları doyumunu değerlendirmede kullanılabileceğini ortaya koymuştur.

Şardağ (2010), zihinsel engelli çocuğa sahip annelerin stresle başa çıkma tarzları ve aile sosyal desteğinin evlilik uyumlarını yordayıp yordmadığını incelediği araştırmada, çocuğu zihinsel yetersizliği olan 261 ebeveyn yer almıştır. Araştırmadan sonucunda aile destek ölçeğinin alt boyutu olan duygusal destek değişkeninin, stresle başa çıkma ölçeğinin alt boyutundan iyimserlik boyutu ve aile destek ölçeğinin alt boyutu olan yakın ilişki desteğinin zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip ebeveynlerin evlilik uyumlarının anlamlı yordayıcıları olduğunubelirlenmiştir. Zihinsel engelli olan çocuğa sahip ebeveynlerin evlilik uyumlarının en önemli yordayıcısının ise yakın ilişki desteği olduğu, ikinci önemli yordayıcı faktörün iyimser yaklaşım ve üçüncü önemli yordayıcı faktörün ise duygusal destek olduğu belirlenmiştir.

Sungur-Bozdoğan (2011), zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynlerin algıladıkları sosyal destek ve yalnızlık puanları arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmasında özel gereksinimli çocuğa sahip 335 ebeveyn yer almıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında “Yalnızlık Envanteri” ve “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre ebeveynlerin yakın çevresinden aldıkları sosyal destek puanları ile yalnızlık puanları arasında anlamlı ilişki olduğu ve sosyal destek puanlarının cinsiyet, öğrenim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Karpat ve Girli (2012), yaygın gelişimsel bozukluk tanılı çocukların annesababalarının yas tepkilerinin, evlilik uyumlarının ve sosyal destek algılarını incelediği araştırmada elde edilen bulgulara bakıldığında; yaygın gelişimsel bozukluğu olan

çocukların ebeveynlerinin yakın çevrelerinden, arkadaşlardan aldıkları sosyal desteğin azalması ile yas düzeyinin arttığı, evlilik uyum düzeylerinin azaldığı bulunmuştur. Bunun yanında sosyal destek aldıkları birincil kaynağın aileler olduğu ve bunu arkadaşlarının, yakın çevrenin izlediği bulunmuştur.

Coşkun (2012), zihinsel engelli çocuğa sahip annelerin uyum süreci aşamaları bu aşamaların tükenmişlik ve algılanan sosyal destek ile ilişkileri araştırılmıştır. Araştırma elde edilen bulgulara bakıldığında, özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin tükenmişlik düzeylerinin tükenmişliğin, başarı alt ölçeği ile sosyal desteğin duygusal destek, bilgi desteği, maddi destek arasında, farklılık gösterdiği, ebeveynlerin uyum süreci içinde normal gelişim gösteren başka bir çocuğa sahip olma durumunun çocuklarının yaşlarına göre farklılık gösterdiği ebeveynlerin duygusal tükenmişlikten aldıkları puanların normal gelişim gösteren başka bir çocuğun olmasına göre farklılıklar gösterdiği bunun yanında ebeveynlerin bakım desteğinin çocuğun yaşına göre farklılıkları gösterdiği bulunmuştur.

Sivrikaya ve Çiftçi Tekinarslan (2013), zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip annelerde stres, sosyal destek ve aile yükünün incelendiği çalışmada; annelerin sosyal destekten memnuniyet durumlarını belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre sosyal destek düzeyinin artmasıyla stres ve aile yükünün azaldığı belirlenmiştir.

Çattık (2015), gelişimsel yetersizliği olan çocukların ebeveynlerinin sosyal destek ve öz yeterlik düzeyleri ile yaşam doyumu düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma gelişimsel geriliği olan 0-6 yaş çocuklara sahip 222 ebeveyn katılmıştır. Araştırma elde edilen sonuçlarına göre ebeveynlerin algıladıkları sosyal destekler ve bu desteklerden memnuniyet düzeyleri ile ailenin gelir düzeyleri arasında düşük derecede ve anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Bunun yanında öz yeterlik ve sosyal destek değişkenlerinin yaşam doyumundan aldıkları puanlar arasında yüksek derecede anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir.

Akın (2015), zihinsel engelli çocuğa (7- 21 yaş arası) sahip ebeveynlerin sosyal destek algılarını incelemiştir. Araştırmada zihinsel engelli çocuğa sahip ve birincil bakım veren ebeveynlerin zihin engelli çocuğa sahip olmanın aile içi ilişkilerinde, ebeveynlerin ihtiyaçlarını, sosyal yaşamlarındaki etkilerini, sosyal destek algılarını, ebeveynlerin kişisel kaygılarını, çocuklarına yönelik yaşadıkları kaygı düzeylerini ve deneyimlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma verilerinin

toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Araştırmada 7-21 yaş arasında zihin engelli çocuğa sahip 50 ebeveyn oluşturmakta ve elde edilen veriler kategorik içerik analizi şeklinde çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda zihin engelli çocuğa sahip ebeveynlerin sosyal ilişkilerini, günlük yaşam faaliyetlerini, aile ilişkilerini ve kaygı düzeylerinin arttığı bulunmuştur. Bunun yanında ebeveynlerin yakın çevreden yeterince sosyal destek alamadıkları ve birçok ihtiyaçlarının olduğu görülmüştür.

Şimşek (2015), otistik çocuğu olan annelerin algıladıkları sosyal desteğe göre umutsuzluk düzeylerini incelediği araştırmada, 100 ebeveyn bulunmaktadır. Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre otizm spektrum bozukluğu olan çocuğa sahip ebeveynlerin umutsuzluk düzeyleri ve sosyal destek algıları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Bunun yanında ebeveynlerin sosyal destek düzeyinin artmasıyla umutsuzluk düzeylerinin azaldığı bulunmuştur.

Aydemir (2015), otizmlı çocukların ebeveynlerinin evlilik uyumlarının, başa çıkma stratejilerinin ve sosyal destek algılarını araştırmıştır. Araştırmada 2-9 yaş arasında olan çocuklara sahip 100 ebeveyn yer almaktadır. Araştırma verileri “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” ve “Beck Umutsuzluk Ölçeği” kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara bakıldığında ebeveynlerin cinsiyeti ile evlilik uyumu arasında ilişkinin olmadığı; annelerin babalara göre başa çıkma ve aileden algılanan sosyal desteğin daha fazla olduğu saptanmıştır. Yaş ve gelir düzeyine göre sosyal destek ve evlilik uyumları arasında herhangi bir farklılık olmadı; 20-30 yaş ebeveynlerin duygusal yönden başa çıkma düzeyinin fazla olduğu; gelir düzeyi ile başa çıkma becerileri arasında farklılık olmadığı; 1000-3000 tl geliri olan ebeveynlerin diğer ebeveynlere göre problem çözme odaklı başa çıkma oranının yüksek olduğu; çocukların yaşlarına göre ebeveynlerin sosyal destek ve başa çıkma düzeyleri arasında ilişkinin yüksek olduğu; çocuğu 12 yaş üzerinde olan ebeveynlerin diğerlerine göre çift fikir birliği düzeyinin yüksek olduğu; Çocuğun cinsiyet ile sosyal destek arasında farkın olmadığı; çocuğu kız olan ebeveynlerin algılanan sosyal desteğin daha yüksek olduğu; aile içinde başka yetersizlik yakını olan ebeveynlerin diğerlerine göre sosyal destek ihtiyacı olduğu ve başa çıkma düzeyinin yüksek olduğu; otizmlı olan çocuğa sahip ebeveynlerin sosyal destek ile evlilik uyumları arasında ilişkinin olduğu ve evlilik uyum düzeylerinin arttığı; problem çözme odaklı olan ebeveynlerin evlilik uyumları ve algıladıkları sosyal desteğin arttığı bulunmuştur.

Kumbasar (2016), işitme engelli ve engelli olmayan çocuklara sahip ailelerde sosyal destek algısı, yılmazlık ve tükenmişlik düzeylerini incelemiştir. Araştırmasında 5- 17 yaşları arasında işitme engelli çocuğa sahip 156 ve işitme engelli olmayan çocuğa sahip 159 ebeveyn ele alınmıştır. Elde edilen bulgulara göre işitme yetersizliği olan çocuğa sahip olan ve olmayan ebeveynlerin sosyal destek, yılmazlık ve tükenmişlik düzeylerin de anlamlı farklılık olduğu belirlenmiş. Çocuğu işitme yetersizliği olan ebeveynlerin sosyal destek ve yılmazlık düzeylerinin daha düşük olduğu ve tükenmişlik düzeylerinin ise işitme engelli olmayan çocukların ebeveynlerine göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bunun yanında erkek çocuğa sahip ebeveynlerin duygusal tükenmişlik ve yaşa bağlılık boyutlarından aldığı puanların daha yüksek olduğu belirlenmiş. Babaların annelere göre öz yetkinlik, duygusal tükenme ve kendini kontrol boyutlarından aldıkları puanların daha düşük olduğu; işitme yetersizliği olmayan çocuğa sahip annelerin babalara göre kişisel başarı boyutları ve öz yetkinliklerin de, babaların ise annelere göre bakım desteği boyutlarında anlamlı düzeyde daha yüksek puanlara sahip oldukları görülmüştür. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerin kırsal kesimde yaşayan ebeveynlere göre yılmazlık, bilgi ve duygusal destek düzeylerinin anlamlı derecede daha yüksek olduğu; duygusal tükenmişliğin daha düşük olduğu bulunmuştur. İşitme engelli çocuğa sahip ebeveynlerin kırsal kesimde yayan ebeveynlerin şehirde yaşayan ebeveynlere nazaran bilgi destek düzeylerinin anlamlı düzeye daha yüksek olduğu; tükenmişlik ve yılmazlık düzeylerin de herhangi bir fark olmadığı bulunmuştur. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip ve meslek sahibi olan ebeveynlerin meslek sahibi olmayan ebeveynlere göre bakım desteği boyutunda aldıkları puanların anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. İşitme engelli çocuğa sahip olan ve meslek sahibi olmayan ebeveynlerin duygusal tükenmişlik puanlarında anlamlı düzeyde yüksek olduğu ve yılmazlık, sosyal destek düzeylerinde herhangi bir farklılığın olmadığı. Son olarak ebeveynlerin eğitimleri arttıkça sosyal desteğin arttığı; yılmazlık ve tükenmişliğin ise eğitim ile farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Efeoğlu (2016), çocuğu özel eğitim okuluna devam eden annelerin yaşam doyumları ile sosyal destek algıları arasındaki ilişkiyi incelendiği araştırmada, zihinsel engelli çocuğa sahip 333 ebeveynler yer almıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında “Yaşam Doyum Ölçeği” ve “Aile Destek Ölçeği” kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara bakıldığında annelerin sosyal destek algısı ile yaşam doyumları

arasında pozitif yönde düşük ilişki olduğu belirlenmiş. Yaşam doyumu ve duygusal destek anlamlı ilişki bulunurken, bakım, bilgi, yakın ilişki ve maddi destek arasında ise negatif yönde ilişki olduğu belirlenmiştir. Bunun yanında annenin yaşı ve herhangi bir işte çalışmasının yaşam doyum düzeyi üzerinde etkisi olduğu belirlenmiştir.

Genel olarak yurt içinde yapılan araştırmalara bakıldığında özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin sosyal destek algılarının normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlere göre daha düşük olduğu görülmekte. Ebeveynlerin algıladıkları sosyal desteğin artmasıyla yaşam doyumlarının arttığı, problemlerle baş edebildikleri, yaşanan problemleri çözebilmede daha etkili oldukları görülmektedir. Aynı zamanda yaş, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, yaşanan yer gibi demografik özelliklerin algılanan sosyal destek üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

2.14.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Ehlers-Flint (2002), çocuğu zihin engelli olan annelerin ebeveynlik tutumları ve sosyal destek algılarını belirlememiştir. Araştırmada hafif ve orta düzeylerde 21-43 yaş aralarında 20 anne ile çalışmıştır. Araştırmada verilerinin toplanmasında sosyal ilişkiler ölçeği ve ebeveynlik tutum ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre annelerin genel anlamıyla ebeveynlik tutumları ve annelik yeterlikleriyle ilgili olumlu düşünceler içinde oldukları ortaya çıkmıştır. Annelerin maddi zorluklara ve sosyal ayrımcılıkla karşı karşıya kaldıkları belirlenmiş. Aldıkları sosyal desteğin en çok toplumsal kurumların eğitim hizmetlerinden yararlandıkları ve aldıkları hizmetten memnun oldukları belirlenmiştir.

Kroese, Hussein, Clifford ve Ahmed (2002), özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin sosyal destek algıları ve psikolojik durumlarını incelenildiği araştırmada sosyal desteğin artmasıyla ebeveynlerin psikolojik durumlarının sağlıklı olduğu belirlenmiş. Bunun yanında düzensiz sosyal desteğin ebeveynler tarafından yetersiz algılanmalarına ve farklı sosyal destek türlerinin algılanmasının daha fazla destek sağlandığı belirlenmiştir.

Bromley, Hare, Davison ve Emorson (2004), otizm spektrum bozukluğu tanısı olan çocuğa sahip ebeveynlerin sosyal destek memnuniyetleri ile sosyal destek algılarının destekten memnuniyet derecesi, zihinsel yetersizlik durumları ve davranışsal problemleri arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada; Otizm spektrum bozukluğu olan çocuğa sahip 68 ebeveyn yer almıştır. Araştırma verilerinin

toplanmasında gelişimsel davranış kontrol listesi, aile destek ölçeği ve genel sağlık anketi kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre çocukların davranış problemlerinin yüksek olmasıyla ebeveynlerin daha fazla psikolojik stres altında olmalarını bunun yanında algıladıkları sosyal destek düzeylerinin daha az olması arasında anlamlı derecede ilişki olduğu belirlenmiştir.

Ben-Zur ve Lury (2005), özel gereksinimli yetişkinlerin, ailelerinin dayanıklılıkları, sosyal destek algıları ve zihinsel sağlıklarını incelediği araştırmaya 100 ebeveyn yer almıştır. Araştırmada “Zihinsel Sağlık Ölçeği”, Stres Kaynakları Ölçeği”, “Kişiler Arası Destek Değerlendirme Listesi” ve “Dayanıklılık Ölçeği” kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre sosyal destek, zihinsel sağlık, stres ve dayanıklılığın düzeyde iç korelasyona sahip olduğu ve yapılan regresyon analizine göre zihinsel sağlığın stres ve dayanıklılık üzerinde bağımsız etkisi olduğu belirlenmiştir.

Hasall, Rose ve McDonald (2005), zihin engelli çocuklara sahip ailelerinin stres, çocuklarının uyumsal özellikleri ve aile destek düzeylerinin incelenmesinde 46 ebeveyn katılmıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında vineland uyumsal davranış ölçeği, aile destek ölçeği ve aile stres ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen bulgularda aileden sağlanan sosyal desteğinin ebeveynlik stresini azalttığı belirlenmiştir.

Pakenham ve Bursnall (2006), sosyal destekten algıladıkları doyumun bireyin sağlığı üzerindeki etkisinin incelendiği araştırmada, MS hastası olan çocuklara sahip aileler ile sağlıklı gelişim gösteren çocuğa sahip aileler ele alınmıştır. MS hastalarının çocuklarında sosyal desteğin sağlanmasıyla stresin azaldığı bunun yanında yaşam doyumunda artış, bireysel gelişim, olumlu bakış açısı ve kişiler arası ilişkilerinin güçlendiği buna ek sağlık durumunun da olumlu yönde etkilendiği belirlenmiştir.

Rogers (2007), öğrenme güçlüğü tanısı almış çocuğa sahip ebeveynlerin, öğrenme güçlüğü olan kız çocuğuna sahip ebeveynlerle çalışılmıştır. Ebeveynlerin çevresel beklenti ve sosyal normlardan kaynaklanan “Mükemmel Bebek” baskısı altında oldukları yaşanana bu baskı sonucunda problem davranış gösteren çocuk dünyaya getiren annelerde ilk olarak yaşanan inkar, şok, hayat kırıklığı bunun yanında çatışmalar, kaygılar gibi yaşanan duygular yaşandığı görülmüştür. Araştırma sonucunda annelerin gerek profesyonel gerekse amatör olsun çevreden aldıkları desteğin kendilerini daha güçlü kalmalarını sağladığı görülmüştür.

Lindholm (2007), otistizm spektrum bozukluk tanısı almış çocuğa sahip ebeveynlerin stres, yetersizlikle mücadele stratejileri ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada, stresin artmasıyla yaşam kalitesinin azaldığı belirlenmiştir. Bunun yanında yaşam kalitesi arttıkça yetersizlikle mücadele stratejilerinde sosyal destek arayışının azaldığı belirlenmiştir.

Cantrell (2007), gelişimsel yetersizliği olan çocuğa sahip ebeveynlerin aile yaşam kalitesinin belirlenmesiyle ilgili yaptığı araştırmada, ebeveynlerin aylık gelir durumunun, yaşam kalitesi varyansının %18'ini anlamlı şekilde açıklayan etkili faktör olduğu belirlenmiştir. Sosyal desteğin ebeveynler tarafında algılanan yaşam kalitesi varyansı %19'unu açıklayan değişken olduğu, sosyal destek algısının artması ebeveynlerin yaşam kalitelerinin arttığı belirlenmiştir.

Goin-Kochel, Myers ve Mackintosh (2007), otistik çocuğa sahip ailelerin destek kullanımı ve bilgi kaynaklarının incelendiği çalışmada. Araştırma da 498 ebeveyn yer almıştır. Araştırma bulgularına göre; maddi durumu az olan ebeveynlerin daha yüksek maddi düzeye sahip ebeveynlere göre daha az destek kullandıkları ve bilgi kaynaklarının daha kısıtlı olduğu belirlenmiştir.

Tarleton ve Ward (2007), özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin algıladıkları sosyal destek deneyimleriyle ilgili düşüncelerinin belirlenmesinin incelenmesinde. Özel gereksinimli çocuğa sahip ve daha önce sosyal destek almış, yaşları 20-50 arasında değişen ebeveyn yer almıştır. Ebeveynlere araştırmacı tarafından geliştirilen açık uçlu sorular; nasıl desteklendikleri, memnuniyetleri, desteğin iyi kötü yanları ve nelerin genişletilmesi gerektiği, hangi destekten memnun oldukları, destek grubunun nasıl çalıştığıyla ilgili sorular yer almaktadır. Elde edilen bulgulara göre ebeveynlerin sosyal destek almalarının yeterliliklerini arttırdığı, en çok yardımı olan sosyal desteğin duygusal ve uygulamalı destek olduğu belirtilmiştir. Bunun yanında ebeveynlerin uygun sosyal desteğin sağlanmasında çocuklarıyla zaman geçirmelerinde daha mutlu oldukları belirlenmiştir.

Kocheli, Myers ve Mackintos (2007), otizmli çocuğa sahip ebeveynlerin destek kullanımı ve bilgi kaynaklarının incelenmesindeki araştırmada otizm spektrum bozukluğu olan çocuğa sahip 498 ebeveyn katılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgularda maddi durumu düşük olan ebeveynlerin orta ve üst düzeylerdeki ebeveynlere göre daha az destek aldıkları ve bilgiye ulaşmada daha sınırlı ulaşabildikleri bulunmuştur.

Gallagher, Phillips, Oliver ve Carroll (2008), çocuğu zihinsel engelli olan ebeveynlerin yaşadıkları ruhsal rahatsızlıkları inceledikleri çalışmada sosyal desteğin ebeveynlerin yaşadıkları suçluluk hissini azalttığı ve ruhsal olarak daha iyi olmalarını sağladığı belirlenmiştir.

Kermanshahi, Ahmadi, Kazemnejad, Mordoch ve Azadfalah (2008), özel gereksinimli çocuğa sahip İranlı ailelerin deneyimlerini araştırdıkları çalışmada; özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin destek sağlanabilmesi için destek veren kişilerin eğitime ve sosyal destek programlarını daha fazla geliştirmeleri sonucuna ulaşılmıştır.

Kratochwill, McDonald, Levin, Scalia ve Coover (2009), sosyal destek programının gelişim yetersizliği riskinde olan çocuklar ve ebeveynler üzerindeki etkisinin incelendiği araştırmada gelişimsel yetersizlik riski bulunan çocuğa sahip 225 ebeveyn arasından gönüllü olarak 175 ebeveyn katılmıştır. Araştırma çocuklar üzerinde etki yaratan sosyal, duyuşsal, davranışsal sorunlara yol ačan durumları belirlemede “Çocuk Davranış Kontrol Listesi” “Ebeveyn Ve Öğretmen Rapor Formu” ve “Sosyal Beceri Puanlama Sistemi” uygulanmış, ebeveynlerin tutarlık ve uyumluklarını belirlemede “Aile Uyumluk Ve Tutarlık Ölçeęi” ve “Aile Destek Ölçeęi” kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre sosyal destek programının ebeveynlerin uyumluk düzeylerini arttırdığı bunun yanında okul-işbirliğini olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir. Gelişim yetersizliği riski olan çocuğun ise davranışsal olarak olumlu yönde etkiler olduğu belirlenmiştir.

Davis ve Gavidia-Payne (2009), 3 ile 5 yaş arasında gelişimsel yetersizliği olan çocuğa sahip 64 Avusturyalı ebeveyn ile çalıştığı araştırmada çocuk, aile ve sosyal destek faktörlerinin yaşam kalitesine etkileri ele alınmış. Araştırmada ebeveynlerin uzman desteğe ilişkin algılarının yaşam kalitesini etkileyen önemli bir yordayıcı olduğu belirlenmiştir. Bunun yanında geniş ailelerde diğer aile bireylerinden alınan destek kadar, çocuğun problem davranışlarının algısı ebeveynlerin yaşam kalitesinin yordanmasında birleşik varyansının önemli düzeyde etkilediği belirlenmiştir.

Plumb (2011), otizm spektrum bozukluğu tanısı almış çocuğa sahip ebeveynlerin stres seviyeleri, aile direnç düzeyleri ve sosyal destek algıları incelenmiştir. Araştırmada 6-12 yaş arasında otizm spektrum bozukluğu olan çocuğa sahip ebeveyn yer almıştır. Araştırmada verilerinin toplanmasında “Sosyal Destek Ölçeği”, “Ebeveynlik Stres Ölçeği” ve “Aile Direnç Ölçeği” kullanılarak elde

edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; ebeveynlerin çoğunun stres seviyelerinin yüksek olduğu ve direnç düzeyleri yüksek olan ebeveynlerin stres seviyelerinin daha düşük olduğu belirlenmiştir. Yüksek sosyal deste alan ailelerde ebeveynlik stres düzeyinin arttığı belirlenmiştir. Araştırmada bu durumun nedenini; ebeveyn grupları gibi bazı sosyal ilişkilerin otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara sahip ebeveynlerin stres seviyelerinin arttırdığı şeklinde açıklamalar tartışma bölümünde yer almıştır.

Hall (2012), otistik çocuğun davranışsal sorunları ve ebeveynin sosyal destek algılarının yaşadıkları sorunlarla baş etme düzeylerinin ele alındığı araştırmada 2-21 yaş arası çocuğa sahip 38 ebeveyn yer almıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre ebeveynlerin adlıları sosyal destek düzeylerinin artması sorunlarla başa çıkmada paralellik gösterdiği belirlenmiş. Sosyal desteğin ebeveynlerin davranış problemlerin azalmasında önemli bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Ancak bu durumun tek başına bir çözüm olmadığı belirlenmiştir. Son olarak ebeveynlerin başa çıkma düzeylerinin artmasının etkili olduğu belirlenmiştir.

Hsiao (2014), dawn sendromlu çocuğu olan ailelerin yakın çevresinden algılamış olduğu sosyal desteğin sosyo-demografik özelliklerine, beklentilerine ve ailenin işlevlerine göre herhangi bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Dawn sendromlu çocuğa sahip 83 aile içinde yer alan 80 anne 75 baba yer almaktadır. Elde edilen bulgulara göre yaşı büyük olan dawn sendromlu çocuğa sahip ebeveynlerin daha fazla eğitim olanakların, ekonomik durum ve daha sağlıklı aile işlevlerinin devam etmesi için sosyal desteğe ihtiyaç duydukları ve daha az ihtiyaçlarının olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında sosyal desteğin aile içindeki işlevleri ve beklentileri normal düzeyde etkilediği belirlenmiştir.

Shang ve Fisher (2014), gelişim yetersizliği olan çocuğa sahip Çinli annelerin ebeveynlik deneyimlerini incelendiği araştırmada; 8-16 yaş arasındaki fiziksel, zihinsel, görme ve çoklu yetersizliği olan çocuğun anneleri yer almaktadır. Araştırmada altı farklı olayın ele alınmasından oluşmaktadır. Ebeveynler ile çocuğun ihtiyaçları, maddi güvenlikleri, öz bakımları ve çocuk hakkındaki durumlar görüşülmüştür. Elde edilen veriler, çocukların ebeveynleri, diğer aile üyeleri ve çocuk hakkında yapılan görüşmeler sonucunda elde edilmiştir. Annelerin sosyal desteğin uygulanmasında başarısızlık yaşadıkları, yetersiz sosyal destek algıladıkları ve sosyal ayrımcılık konularındaki deneyimlerinin yetersizliği yapılan diğer araştırmalarla paralellik gösterdiği bulunmuştur.

Genel olarak yurt dışında yapılan araştırmalara bakıldığında yurt içinde yapılan araştırmalara benzer olarak özel gereksinimli çocuğa sahip olan ebeveynlerin sosyaş destek algılarının daha az olduğu ve algılanan sosyal desteğin umutsuzluk düzeyinin azalmasında ve yaşam doyumunun artmasında etkili olduğu söylene bilir.

2.15. Yılmazlık İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Bu bölümde yılmazlık düzeyi ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırmalar yer almaktadır.

2.15.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Kaner ve Bayraklı (2009a), zihinsel engelli olan ve engelli olmayan çocuğa sahip annelerde yılmazlık, sosyal destek ve stresle başa çıkma becerilerinin incelendiği araştırmada 481 anne, 249 yetersizliği olan çocuk ve 232 yetersizliği olmayan çocuk yer almıştır. Verilerin toplanmasında “Baş Etme Stili Ölçeği”, “Gözden Geçirilmiş Ebeveyn Sosyal Destek Ölçeği” ve “Aile Esnekliği Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmada nitel ve nicel sosyal destek, probleme odaklı başa çıkma stratejileri ve esneklik arasında anlamlı yönde pozitif ilişki belirlenmiştir. Esneklik, sosyal destek ve duygu odaklı başa çıkma stratejileri arasında negatif korelasyonlar belirlenmiştir. Regresyon analizi sonucunda memnuniyetin, duygusal ve problem odaklı baş etme stratejileri ebeveynlerde direncin önemli yordayıcısı olduğu belirlenmiştir.

Bayraklı (2010), zihinsel engelli ve engelli olmayan çocuğa sahip annelerde yılmazlığa etki eden değişkenlerinin incelendiği araştırmada kaynaştırma okuluna devam eden ve özel gereksinimi olmayan çocuğa sahip 234 ebeveyn ve özel gereksinimi olan çocuğa sahip 257 ebeveyn yer almıştır. Araştırmanın birinci bölümünde özel gereksinimli olan ve normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerde sosyal desteğin problemlerle başa çıkma ile yılmazlık düzeyi üzerinde etkisi ve problemle başa çıkmanın yılmazlık algısı üzerinde etkisi incelenmiştir. İkinci kısmında sosyal desteğin problemle başa çıkma ile yılmazlık düzeyi üzerindeki etkisi ve problemle başa çıkmanın yılmazlık üzerinde etkisi incelenmiştir. Her iki ebeveyn için sosyal desteğin niteliksel ve niceliksel olarak problemle başa çıkmanın olumlu yönde ve orta düzeylerde, yılmazlık düzeyinin düşük ve olumlu yönde olduğu buna ek problemle başa çıkma yılmazlığın olumlu yönde ve problemle başa çıkmada etkili olduğu belirlenmiştir.

Kaner, Bayraklı ve Güzeller (2011), anne-babaların yılmazlık algılarının bazı değişkenler açısından incelendiği araştırmaya 523 anne-babadahil edilmiştir. Araştırmanın verilerinin toplanmasında aile yılmazlık ölçeği kullanılmıştır. Öz yetkinlik, mücadelecilik ve yaşama bağlılık alt ölçeklerinde çocuğu özel gereksinimli

olan ebeveynlerin, normal gelişim gösteren çocuğa sahip olan ebeveynlere göre yılmazlık düzeylerinin daha düşük olduğu belenmiştir. Annelerin babalara göre öz yetkinlik alt boyutu daha düşük olduğu ve yaşı ilerlemesi ile öz yetkinlik ve yaşama bağılıklarında babalara göre daha az ve azaldığı belirlenmiştir.

Taşdemir (2013), görme engelli öğrenci annelerinin yılmazlık özelliklerinin incelediği araştırmaya 305 anne yer almıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında anne yılmazlık ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgularda görme yetersizliği olan çocuğa sahip ebeveynlerin özellikle maddi durum ve başka yetersizliğe olan çocuğa sahip olmanın etkisi olduğu belirlenmiştir. Cinsiyet ve yaş etkisinin ebeveynlerin kaygı ve yaşam doyumlarının üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Ebeveynlerin 106'sı aile içinde başka bir yetersizliğin daha olduğunu, 180'i ise ailesinde başka bir yetersizliğin olmadığını ifade etmiştir. Aile içinde başka bir yetersizliği bulunan çocuğa sahip ebeveynlerin yılmazlık düzeylerini olumsuz yönde etkilediği belirlenmiştir. Ebeveynlerin yılmazlığını etkileyen etmenlerin gelir düzeyi ve sosyal destek algıları göz önüne alındığında ihtiyaç duydukları desteğin sağlanması ve bireysel gelişimleri adına eğitim programlarının varlığı önem taşımaktadır.

Özbay ve Aydoğa (2013), "Aile yılmazlığı: Bir engele rağmen birlikte güçlenen aile" adlı araştırmalarına 12 ebeveyn dahil edilmiştir. Araştırma verilerinin toplanmasında aile yılmazlık görüşme formu kullanılmış. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre ebeveynlerin yılmazlık düzeylerine katkı sağlayacak etmenlerin sosyal destek, maddiyat, pozitif bakış açısı, birbirlerine olan bağılıkları, özgün ve esnek olmaları belirlenmiştir.

Kadı (2016), çoklu yetersizliğe sahip çocuğu olan ebeveynlerin yılmazlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenen araştırmada 183 kadın ve 39 erkek ebeveyn yer almıştır. Araştırmada verilerinin toplanmasında aile yılmazlık ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bilgilere göre yetersizliğe sahip olan ebeveynlerin yılmazlık ölçeğinin alt boyutu olan mücadelecilik alt boyutunda anlamlı bir fark bulunmuştur. Bulunan farklılıklar, işitme ve zihinsel yetersizliğe olan çocuğa sahip ebeveynlerin bedensel ve fiziksel yetersizliği olan çocuğa sahip ebeveynlere göre mücadelecilikte daha yılmaz oldukları belirlenmiştir. Çocuğu bedensel ve zihinsel yetersizliği olan ebeveynlerin görme ve zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip ebeveynlere göre mücadelecilik alt boyutunda daha yılmaz oldukları ve bedensel ve işitsel engelli çocuğa sahip ebeveynlerin görme ve zihinsel engelli

çocuğa sahip ebeveynlere göre mücadelecek alt boyutunda daha yılmaz oldukları belirlemiştir. Ebeveynlerin cinsiyet değişkenlerine bakıldığında annelerin babalara göre mücadelecilik alt boyutunda daha az yılmaz oldukları belirlenmiştir. Ebeveynlerin yaş, eğitim durumu, çocuğun yaşı, gelir durumu, sağlık durumu, psikolojik destek alı almama durumu, gibi değişkenlerin yılmazlık düzeyi ve alt boyutuna göre anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur.

Dalkılıç (2016), otizmlı çocuğu olan çiftlerin evlilik doyumu, kaygı, ilişkisel yılmazlık ve psikolojik yardım alma tutumlarını incelemiştir. Araştırmada 24-57 yaş arasında olan 100 kadın, 100 erkek ebeveyn yer almıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre otizm spektrum bozukluğu olan çocuğa sahip ebeveynlerin evlilik doyumlarının cinsiyete, sağlıklı gelişim gösteren çocuğa sahip olup olmamalarına, psikolojik destek alma ihtiyaçlarına, yılmazlık düzeylerine, kaygı düzeylerine, göre anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Buna ek olarak eğitim düzeyi ve madde durumlara göre farklılık göstermediği belirlenmiştir.

İşcan ve Malkoç (2016), özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin umut düzeylerinin başa çıkma yeterliği ve yılmazlık açısından incelenen araştırmaya yaşları 30-60 arasında olan 71 kadın dahil edilmiştir. Elde edilen bulgulara bakıldığında yılmazlık düzeyi ve başa çıkma stratejilerinin umut düzeyleri üzerinde yordayıcı etkisi olduğu belirlenmiştir.

Avcu (2017), görme engelli ve görme engelli olmayan öğrenci annelerinin yılmazlık özelliklerini incelemiştir. Araştırmaya 200 anne örneklemini oluşturmaktadır. Araştırma verilerinin toplanmasında anne yılmazlık ölçeği kullanılarak elde edilmiştir. İstatistiksel çözümlemelere başlamadan önce, araştırma grubunu oluşturan annelerin demografik özelliklerine göre gruplandırılmış. Araştırmada ortalama, standart sapma, t-tesisi, anavo uygulanmış. Araştırmada elde edilen bulgulara bakıldığında annelerin yılmazlık özelliklerini etkilen etmenlerin sadece sosyal destek puanlarında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Bunun yanında görme yetersizliği olan çocuğa sahip annelerin puanları daha yüksek çıkmıştır. Annelerin yılmazlık düzeylerini etkileyen etmenlerin göz önüne alınmasına yönelik önerilerde bulunulmuş.

Genel olarak yurt içinde yapılan araştırmalara bakıldığında özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin yılmazlık düzeylerinin daha düşük olduğu, yılmazlığın problemleri çözmede etkili olduğu, yaş, eğitim düzeyi, cinsiyet ve gelir düzeyi gibi etmenlerinde yılmazlık düzeyini etkilediği söylenebilir.

2.15.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Heiman (2002), özel gereksinimli çocuğa sahip olan ebeveynlerde yılmazlığın nasıl ortaya çıktığını belirlediği araştırmada ebeveynlerin özel gereksinimli çocuğun doğumuna dair tepkileri, kaygıları ve destek kaynaklarının geleceğe yönelik beklentilerinin nasıl olduğuna dair görüşmelere yapmıştır. Elde edilen bulgulara ebeveynlerin yılmaz olmalarını sağlayan etkenlerin yakın evre, arkadaş ve uzman kişilere danışmaları, aile içinde olumlu ve güçlü bağın olması, psikolojik destek almaları, yaşanan olumsuz durumlara yönelik her zaman olumlu bakış açısına sahip olmalarıdır. Bunun yanında araştırmada ebeveynlerin özel gereksinimli çocuğu büyütmenin yol açtığı sosyal, maddi, manevi güçlükler, ebeveynler arasında oluşan çatışmalara rağmen ebeveynlerin güçlü ve yılmaz oldukları görülmüştür.

Britner, Morog, Piant ve Marvin (2003), çocuğu hafif ve ağır derecede serebral palsi olan ve olmayan ebeveynlerle ilgili yapılan araştırmada çocuğu serebral palsi olan ebeveynlerin diğer ebeveynlere göre daha yoğun stres yaşamalarına rağmen normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerle evlilik doyum ilişkileri arasında herhangi bir farklılık bulunmamıştır. Bunun yanında serebral palsi çocuğu olan ebeveynlerin yılmazlık belirtilerinden biri olan evlilik doyumunun daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Bauman (2004), özel gereksinimli çocuğa sahip olan ebeveynlerin sahip oldukları kaynaklar ve başa çıkma stratejilerinin incelendiği araştırmada ebeveynlerin ekonomik ve kültürel, toplumdaki hizmetler, uzman işbirliği ve aile içi düzeyler bakımından incelenmiştir. Çocuğun özel gereksinimli olmasından dolayı güçlüklerin yaşanması ancak aile, yakın çevre ve uzman kişilerden alınan desteğin ebeveynler üzerinde daha olumlu etkiler oluşturduğu görülmüş. Ebeveynlerin çocuğunun özel gereksinimli olmasından dolayı yaşadıkları zorluklarla baş etmede sosyal destek arayışlarının yanında bilişsel, kişisel becerilerini artırma, uyum sağlama, yaratıcı olma gibi baş etme stratejilerini de kullandıkları belirlenmiştir. Yılmaz ebeveynlerin sosyal destek arayışı ve başa çıkma stratejileri özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerde en çok görülmektedir. Ebeveynlerin yılmaz olmaları aile işlevlerini güçlendirmesi ve yaşanan stresi minimuma indirmesinde etkili olduğu belirlenmiştir.

Al-Yagon (2007), ebeveynlerin sahip oldukları kaynakların özel gereksinimli çocuklarının uyum düzeyleri üzerindeki etkisinin incelendiği araştırmada 109 ebeveyn yer almıştır. Araştırmada ebeveynlerin zorlu durumlar karşısında baş etme

stratejilerine sahip oldukları, durumlar karşısında destek alabilecek kişilerin olması özel gereksinimli çocukların daha etkili şekilde uyum sağladıkları ve ebeveynlerin bu özelliklere sahip olması özel gereksinimli çocuğun yılmaz olmasını etkileyen en büyük etkilere biri olduğu belirlenmiştir.

Muir, Tudball ve Robinson (2008), zihinsel yetersizliği olan ve otizm spektrum bozukluğu olan çocuğa sahip ebeveynlerin yılmazlık düzeylerinin incelendiği araştırmada ebeveynlerin yılmazlıklarının bir özellik olmadığı sonucuna ulaşılmış bunu yanında yaşanan kriz durumu, kaynaklara başvurma, zorluklara rağmen ebeveynlerin gerekli işlevleri yerine getirebilmesi ve uyum sağlamasıdır. Ebeveynlerin gerekli işlevleri gerçekleştirebilmesi yılmazlığın bir parçası olarak belirlenmiştir. Ebeveynler çocuklarının gereksinimlerine göre kendilerini uyarlayıp değişiklikler yapmakta ve iş yaşamlarının çocuklarının gereksinimine göre ayarlamaktadır. Ebeveynlerin yılmaz olmalarını sağlayan etmenlerin ebeveynler arasında etkili bir iletişimin olması, yaşanan problemleri çözebilme, dayanıklılık, sosyal destek, ebeveynlerin birbirleriyle zaman geçirmesi, tatile gitme, esneklik, umut duygusunun devamlı olması, fiziksel ve ruhsal olarak sağlıklı olması olarak belirlenmiştir.

Genel olarak yurt dışında yapılan araştırmalara bakıldığında özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin yılmaz olmaları aile ilişkilerinin daha güçlü olmasına, yaşanan stres, kaygı gibi ruhsal problemlerin üstesinden gelebilmede ve yaşam doyumunun artmasında daha yüksek etkiye sahip olduğu. Aynı zamanda özel gereksinimli çocuğa sahip olmanın getirdiği zorlukların kolayca üstesinden gelmede daha güçlü olmada yılmazlığın etkisi olduğu söylenebilir.

2.16. Psikolojik Yardım Almaya Yönelik Tutumlarla İlgili Yapılan Araştırmalar

2.16.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Türküm (2005), stresle başa çıkma biçimi, iyimserlik, bilişsel çarpıtma düzeyleri ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlar arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada 298 ebeveyn yer almıştır. Elde edilen bulgularda kadınların erkeklere göre psikolojik yardım almaya ilişkin daha olumlu tutum içinde olduğu belirlenmiştir.

Erkan, Özbay, Çankaya ve Terzi (2008), üniversite öğrencilerin psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarıyla ilgili yapılan araştırmada 5829 öğrenci yer almıştır. Araştırmada erkeklerin, kızlara göre psikolojik yardım almaya yönelik daha olumsuz tutum içinde olduğu belirlenmiştir. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha az problem yaşadıkları, öğrencilerin psikolojik yardım arama tutumlarının da çevre ve aile etkisi bunun yanında profesyonel kişilerden yardım alma düzeylerinin orta seviyelerde olduğu belirlenmiştir.

Çebi (2009), üniversite öğrencilerinin sosyal destek algıları ile daha önce psikolojik yardım almanın, psikolojik yardım aramaya yönelik tutumlarının incelendiği araştırmada 217 öğrenci yer almıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara bakıldığında öğrencilerin %47'si psikolojik yardım alma hakkında bilgiye sahip olduğunu, %59'u yakın çevre ve arkadaşlarından yardım aradığını belirtmiştir. Erkeklerin kadınlara göre yardım almada daha olumsuz oldukları son olarak daha önce deneyimi olan bireyler ile sosyal destek algılarının yüksek olduğu bireyler de psikolojik yardım alma tutumlarının daha olumlu olduğu belirlenmiştir.

Topkaya ve Meydan (2011), üniversite öğrencilerinin problem alanları, yardım kaynakları ve psikolojik yardım alma niyetlerini incelemiştir. Araştırmada 459 öğrenci yer almıştır. Elde edilen bulgularda erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre ruh sağlığı uzmanına gitmeleri anlamlı derecede düşük olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin yaşadığı sorunlarda uzman kişilere gitmeden önce yakın arkadaş, ailelerle görüşmeyi tercih ettikleri görülmüştür. Bunun yanında kız öğrencilerin ailevi, duygusal ve romantik alanlarda sorunların daha fazla yaşadığı görülürken erkek öğrencilerin ilaç, sigara ve kişilikleriyle ilgili problem yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Serim (2011), yetişkinlerin psikolojik yardım arama tutumlarının yordamıştır. Araştırmaya 440 kişi dahil edilmiştir. Yardım aramaya ilişkin tutum,duyguları ifade etme, kendini saklama ile cinsiyet arasında ilişkiyi belirlemede çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Araştırmada sonucuna bakıldığında ise bireyin kendini ifade etme, kendini saklama ile cinsiyetleri arasında yardım arama tutumlarının yordandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Topkaya (2011), psikolojik yardım alma niyetinin sosyal damgalanma, tedavi korkusu, beklenen yarar, beklenen risk ve tutum faktörleriyle modellenmesi adlı araştırmaya 659 kişi dahil edilmiştir. Elde edilen verilerin analizinde YEM kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlara bakıldığında psikolojik yardım alma niyeti ile sosyal damgalanma arasında olumsuz ilişkinin olduğu ancak psikolojik yardım almaya ilişki ve beklenen yarar arasında anlamlı ilişkili olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bulgular arasında tedavi korkusu ile yardım alma niyeti arasında negatif ilişki olduğu belirlenirken tedavi korkusu fazla olan bireylerin yardım alma düşüncesinin az, yardım alma tutumu negatif ve yardım alma niyetinin az olduğu belirlenmiştir.

Bicil (2012), yetişkinlerin psikolojik yardım arama niyetlerinin incelenmesi adlı araştırmaya 1000 kişi dahil edilmiştir. Yardım alma niyeti ile sosyal damgalanma arasında negatif yönde ilişki olduğu ancak sosyal damgalanma ile yardım arama tutumu, niyeti ve öz yeterlik arasında ilişki olduğu belirlenmiştir. Son olarak elde edilen bulgularda cinsiyet arasında farklılaşma olduğu ve çelişki olduğu sonucu elde edilmiştir

Topkaya (2014), psikolojik yardım alma niyetini yordamada demografik, bireysel ve çevresel faktörleri incelemiştir. Araştırmaya 506 üniversite öğrencisi katılmıştır. Elde edilen bulgularda cinsiyet ile psikolojik yardım alma durumu, psikolojik yardım almaya yönelik tutum ve psikolojik sıkıntıya göre anlamlı düzeyde yordandığı belirlenmiştir. Bunun yanında psikolojik yardım almayla ilgili öz yeterlik, damgalanma, sosyal damgalanma, yakın çevreden damgalanma, sosyal destek arasında anlamlı düzeyde yordandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Dalkılıç (2016), otizmlili çocuğu olan çiftlerin evlilik doyumu, kaygı, ilişkisel yılmazlık ve psikolojik yardım alma tutumlarının incelenmiştir. Araştırma ilişkisel tarama modeli olup elde edilen veriler iki farklı özel eğitim merkezinden toplanmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara bakıldığında ebeveynlerin evlilik doyumlarının normal gelişim gösteren çocuğa sahip olma ya da olmama durumuna

cinsiyetlerine, psikolojik destek alma ihtiyaçlarına, yılmazlık ve kaygı düzeyine, yardım almaya yönelik tutumlarına göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Bunun yanında eğitim ve gelir durumlarına göre herhangi bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Şimşek (2016), yetişkinlerin psikolojik yardım alma tutumlarını araştırmıştır. Araştırmaya 205 yetişkin dahil edilmiş. Araştırma da psikolojik yardım almaya yönelik tutum ölçeği, psikoterapi hakkında düşüncelerin ölçeği, psikolojik yardım almaya yönelik niyet ölçeği kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara bakıldığında psikolojik yardım almaya yönelik tutumları, niyeti ve psikoterapi hakkındaki düşüncelerin orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Bunun yanında yardım alma niyetinin artması ile yardım alma tutumun da arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Psikolojik yardım alma tutumu ile niyeti arasında pozitif ilişki elde edilmiştir. Yardım alama niyeti ile psikoterapi ile ilgili düşüncelerin cinsiyet, eğitim ve yaşa göre herhangi bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak yaşın artması ile yardım alma tutumunun da artış gösterdiği belirlenmiştir.

Yelpaze (2016), üniversite öğrencilerinin psikolojik yardım alma tutumlarının incelemiştir. Araştırmaya 739 kadın, 493 erkek öğrenci yer almıştır. Araştırmada psikolojik yardım almaya yönelik tutum ölçeği, temel kişilik özellikleri ölçeği, IND-COL ölçeği, otomatik düşünce ölçeği ve başa çıkma tarzları ölçeği kullanılmıştır. Araştırma hem nicel hem de nitel olarak veriler toplanmış. Elde edilen bulgulara bakıldığında psikolojik yardım almaya yönelik öğrencilerin tutumları orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Psikolojik yardım almayanların ise kişilik özelliklerinden negatif değerlilik, yeniliğe açıklık, uyumluluk ve sorumluluk; toplulukçu kültür özelliği ile cinsiyet önemli birer yordayıcı olarak bulunmuştur. Psikolojik yardım almaya yönelik tutumları ile cinsiyet, başa çıkma, kültürel özelliklerin önemli düzeyde rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Genel olarak yurt içinde yapılan araştırmalara bakıldığında ebeveynlerin psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarının az ya da orta düzeylerde olduğu, yaş, cinsiyet gibi değişkenlerin psikolojik yardım almada farklılık gösterdiği söylenebilir.

2.16.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Komiye, Good ve Sherrod(2000), üniversite öğrencileriyle yaptığı 311 öğrenci yer almıştır. Araştırmada duyguların ifade edilmesi, cinsiyet, psikolojik rahatsızlık ile tutum ve cinsiyet değişkenlerine bakılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara bakıldığında öğrencilerin duygularını ifade etmelerinde daha az istekli olmalarının olumlu tutumlar içinde olmayı etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında erkek olmak, sosyal damgalanmada daha az korku yaşamanın, duygularını ifade etmenin ve daha az psikolojik sorunlar yaşamanın varyantı ise %25'i arasında olduğu belirlenmiştir.

Vogel, Wester, Wei ve Boysen, (2005), üniversite öğrencisiyle yaptığı araştırmada 354 kişi katılmıştır. Araştırmada öğrencilerin yardım almaya ilişkin tutumlarının tedavi korkuları, sosyal damgalanma, kendini saklama, kendini açma, beklenen yarar, sosyal norm, beklenen risk, sosyal destek, danışma deneyimi ve cinsiyet faktörlerinin yardım alama niyeti incelenmiştir. Yardım almaya yönelik tutum ve psikolojik faktörler bireyler arası sorunlara dayalı yardım almaya yönelik varyansının %62'i olduğu belirlenmiştir. Yardım alma niyeti, psikolojik faktörler ve psikolojik yardım alamaya yönelik tutum arasındaki ilişki aracı olarak belirlenmiştir. Bu faktörlere bakıldığında sosyal damgalanma beklenen yarar, sosyal norm, sosyal destek ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun, farklı psikolojik faktörler ve psikolojik danışmana gitme deneyimi olarak ifade edilmiştir.

Vogel ve Wei (2005), üniversite öğrencileriyle gerçekleştirdiği araştırmada yapısal eşitlik modeli ele alınarak sosyal destek, psikolojik yardım arama niyeti ve psikolojik problem arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Araştırmada 355 kişi yer almıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara bakıldığında yetişkin bağlanmasından kaçınan bireylerin yardım arama niyetleri ve problemlerin fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bireylerin problemleri kabul etmedikleri ve yardım alma niyetlerinin az olduğu belirlenmiştir. Bunun yanında sosyal destek ile problemler arasında olumsuz yönde ancak yardım alma tutumu ile problemler arasında olumlu yönde ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Barney, Griffiths, Jorm ve Christensen (2006), depresyon yaşayan bireylerin psikolojik yardım alma tutumlarının, inançları ve damgalanmadan korkmanın oluşturduğu yardım alma olasılığının etkisini incelemiştir. Araştırmaya 1312 Avusturalyalı yetişkin yer almıştır. Elde edilen bulgularda psikolojik yardım almak için yönelinen kaynağın yardım alma ihtimalini etkilediği ve damgalanma

korkusundan değişiklikler gösterdiği belirlenmiştir. Damgalanma korkusunun kaynağı sırasıyla psikiyatrist, psikolog, psikolojik danışmanlık ve doktorlar olarak belirlenmiştir. Elde edilen bir diğer bulguya bakıldığında toplumsal damgalanma ile kendini damgalamanın yardım arama olasılığını olumsuz yönde etkilediğı belirlenmiştir.

Schachner (2008), Afrikalı öğrencilerle psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının incelendiğı araştırmada 67 öğrenci yer almıştır. Araştırmada danışmandan beklenen yararın %20.3'ü araların da yardım almaya ilişkin tutumlarının fazla olduğı, ayrıca öğrencilerin danışmanlar ile karşılaştırıldığında danışmandan beklenen yararı daha az önemli bir engel olarak gördükleri belirlenmiştir. Bunun yanında danışmanlar duyguları ifade etme yönelimleri ile sosyal destek ihtiyaçları öğrencilere göre daha az oranda engel oluşturduğu belirlenmiştir.

Vogel, Wade ve Hackler (2008), üniversite öğrencilerinin psikolojik yardım arama tutumları ile duyguları ifade etmede açıklık ilişkilerini incelemiştir. Araştırmada 295 öğrenci yer almıştır. Araştırma da elde edilen sonuçlara bakıldığında öğrencilerin duygularını ifade etmesi ile kişisel ve psikolojik problem yaşayanların psikolojik yardım almaya yönelik olumlu tutum içinde olduğı, yaşadıkları sorunlar karşısında yardım aramaya yönelik olumlu tutum içinde oldukları belirlenmiştir.

Hackler, Vogel ve Wade (2010), yeme sorunu ve davranış problemi olan 145 öğrenci ile gerçekleştirilen araştırmada yardım alma nedeni ile damgalanma, yardım almaktan beklenen risk ile yarar ve tutumları incelenmiştir. Elde edilen regresyon sonuçlarına bakıldığında yardım alma nedeni ile damgalanma beklenen risk ile yarar ve tutum arasında anlamlı ilişki belirlenmiştir.

Kakhnovets (2011), üniversite öğrencilerinin kişilik yapılarını, psikolojik danışmanlıktan beklentilerini ve psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarını incelemiştir. Araştırmaya 411 öğrenci yer almıştır. Elde edilen bulgulara bakıldığında öğrencilerin danışmana güven duygusu kazanması, inanması, yakın ilişki kurabileceklerine inanması yardım almaya yönelik olumlu tutum içinde oldukları belirlenmiştir. Bunun yanında kişilik özellikleri ile yardım almaya yönelik tutumları arasında ilişki olduğı belirlenmiştir.

Genel olarak ebeveynlerin psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarını inceleyen yurt dışındaki araştırmalarda yine yurt içindeki araştırmalar gibi orta düzeylerde olduğu ve damgalanma korkusu gibi durumların yardım almaya yönelik tutumlarını etkileyebildiği söylenebilir.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ve verilerin nasıl analiz edildiğine yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin sosyal destek algılarının, yılmazlık düzeylerinin ve psikolojik yardım alamaya yönelik tutumları, betimsel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. İki ya da daha fazla değişken arasındaki birlikte değişimin varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2011).

Yapılan araştırmaya bağlı olarak betimsel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modelinin uygun olduğu planlanmıştır. İlişkisel tarama modellerinde, değişkenler arasındaki ilişkiler; korelasyon türü ve karşılaştırma türü olmak üzere iki şekilde incelenmektedir. Korelasyon türü ilişkisel taramada, değişkenlerin birlikte değişip değişmediği, birlikte değişim söz konusu ise bunun nasıl olduğu saptanmaya çalışılmaktadır. Karşılaştırma türü ilişkisel tarama modelinde ise, en az iki değişken bulunur ve bunlardan birine (bağımsız değişkene) göre gruplar oluşturularak, öteki değişkene (bağımlı değişkene) göre aralarında bir değişim olup olmadığı incelenmektedir (Karasar 2009; Karasar, 2016).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2017/18 yılı KKTC Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Daire Müdürlüğü'ne bağlı özel eğitim merkezlerine ve kaynak sınıflara devam eden öğrencilerin ebeveynleri oluşturmaktadır. Araştırmaya gönüllü olarak katılan 128 anneden (%79,0) ve 34 babadan (%21,0) toplam 162 veri toplanmıştır. Araştırmaya katılan ebeveynlerin demografik bilgileri Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1
Ebeveynlerin Ve Özel Gereksinimli Çocukların Sosyo-Demografik Özellikleri

Sosyo-Demografik Özellikler		n	%
Cinsiyet	Baba	34	21,0
	Anne	128	79,0
Yaş	25-30 yaş arası	21	13,0
	31-35 yaş arası	33	20,4
	36-40 yaş arası	50	30,9
	41 ve üzeri yaş	58	35,8
Yaşanılan yer	Kent	111	68,5
	Köy	51	31,5
Eğitim düzeyi	İlkokul	24	14,8
	Ortaokul	20	12,3
	Lise	72	44,4
	Üniversite	34	21,0
	Yüksek lisans	12	7,4
Özel gereksinimli çocuk sayısı	1	148	91,4
	2	14	8,6
Özel gereksinimli çocuğun cinsiyeti	Erkek	72	44,4
	Kız	90	55,6
Toplam		162	100

Tablo 1’de görüldüğü gibi özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin; %79’u anne, %21’i babadır. %13’ü 25-30 yaş, %20,4’ü 31-35 yaş, %30,9’u 36-40 yaş ve %35,8’i 41 ve üzeri yaştadır. %68,5’i kentte, %31,5’i köyde yaşamakta, %14,8’i ilkokul, %12,3’ü ortaokul, %44,4’ü lise, %21’i üniversite ve %7,4’ü yüksek lisans düzeyinde eğitime sahip, %91,4’ü bir özel gereksinimli çocuğa, %8,6’sı iki özel gereksinimli çocuğa sahiptir. Özel gereksinimli çocukların %55,6’sı erkek, %44,4’ü kız olduğu belirlenmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Yapılan araştırmada, ebeveynlerin demografik bilgileri araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu, sosyal destek algıları, Yenilenmiş Anne-Baba Sosyal Destek Ölçeği (YASDÖ), yılmazlık düzeyleri Aile Yılmazlık Ölçeği (AYÖ) ve psikolojik yardım almaya yönelik tutumları, PsikolojikYardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Form (PYAİTÖ-KF) ile değerlendirilmiştir. YASDÖ, AYÖ,vePYAİTÖ-KF kullanım izinleri Ek 1’de yer almaktadır. Araştırma hakkında ebeveynleri bilgilendiren ve katılım onaylarını içeren Ebeveyn Bilgi ve Katılım Onay Formu ise Ek 2’de yer almaktadır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formunda ebeveynlerin; cinsiyeti, yaşı, aylık gelir düzeyi, yaşadıkları yer, eğitim düzeyi, özel gereksinimli kaç çocuğa sahip olduğu ve özel gereksinimli çocuğun cinsiyetini belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır. Kişisel Bilgi Formu Ek3'te yer almaktadır.

3.3.2. Yenilenmiş Anne-Baba Sosyal Destek Ölçeği (YASDÖ)

Kaner, (2010) tarafından geliştirilmiş olan Yenilenmiş Anne-Baba Sosyal Destek Ölçeği (YASDÖ) özel gereksinimli ve özel gereksinimli olmayan çocuklara sahip ebeveynlerin çocuklarını büyütürken algılamış oldukları desteklerin ne düzeyde olduğunu ve algıladıkları destekten ne kadar memnun olduklarını belirlemeyi amaçlamaktadır. YASDÖ ölçeği iki bölümden oluşmaktadır. Bunlar;

Algılanan Sosyal Destek Düzeyi (ASDD): Sosyal desteğin niceliksel boyutunu ele almaktadır. Bireylerin algıladığı sosyal desteklerin türünü ve düzeyini değerlendiren maddelerden oluşmaktadır.

Algılanan Sosyal Destek Memnuniyet Düzeyi (ASDMD): Sosyal desteğin niteliksel boyutunu ifade etmektedir. Ebeveynlerin algılamış oldukları destekten memnuniyet düzeylerini belirlemeyi amaçlayan maddelerden oluşmaktadır (Kaner, 2010).

YASDÖ maddeleri nicel ve nitel olmak üzere ortak 28 maddeden ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır.

Sosyal Birliklilik Desteği (SBD): Ebeveynlerin geleceğe yönelik planlarında onları destekleyen, birtakım etkinliklerde beraber olan kişilerin varlığını ve bu desteklerden memnuniyet düzeylerine dayalı dayalı (3, 5, 8, 9, 14, 15, 18, 20, 24, 25) toplam 10 madde yer almaktadır.

Bilgi Desteği (BiD): Ebeveynlerin çocuklarını büyütürken ihtiyaç duydukları bilgiler ve hizmetler hakkında gerekli desteği sağlayacak birilerinin varlığını ve bu destekten memnuniyet düzeylerini belirlemeye dayalı (4, 16, 17, 19, 23, 26) toplam 6 madde yer almaktadır.

Duygusal Destek (DD): Ebeveynlerin kişisel sorunlarını paylaşabileceği ve ruhsal olarak rahatlamalarını sağlayan güvenilir kişilerin varlığını ve bu desteklerden memnuniyet düzeylerini belirlemeye dayalı (1, 6, 10, 11, 21, 22, 28) toplam 8 madde yer almaktadır.

Bakım Desteği (BaD):Ebeveynlerin çocuklarının kişisel bakımında kendilerini destek olan kişilerin varlığını ve bu destekten memnuniyet düzeylerini belirlemeye dayalı (2, 7, 12, 13) toplam 4 madde yer almaktadır (Kaner, 2010).

Bunun yanında ebeveynlerin sosyal destek ağları içinde yer alan ve ebeveynlerin yakın çevresiyle ne düzeyde etkileşimde olduğunu belirlemeye dayalı ölçek dışında 3 madde yer almaktadır.

YASDÖ 4'lü likert tipi bir ölçek olup iki ayrı şekilde puanlanmaktadır. ASDD maddeleri; "Hiç Yok" (1 puan), "Nadiren Var" (2 puan), "Bazen Var" (3 puan) ve "Her Zaman Var" (4 puan) şekilde, ASDMD maddeleri ise, "Hiç Memnun Değilim" (1 puan), "Biraz Memnunum" (2 puan), "Memnunum" (3 puan) ve "Çok Memnunum" (4 puan) şeklindedir. Ölçekten yüksek puan almak, ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamalarında gerekli olan sosyal desteğin başkaları tarafından karşılandığını ve bu destekten memnun olduklarını ifade etmektedir. Ölçekten düşük puan almak ise sosyal desteğin az olduğunu ve memnuniyetlerinin düşük olduğunu ifade etmektedir. Ölçeğin son kısmında yer alan 3 sorudan elde edilen cevaplar yüzlik şeklinde hesaplanır.

Ölçeğin iç tutarlılığı Cronbach alfa ve Spearman Brown iki yarı güvenirliği teknikleri ile incelenmiştir. Cronbach alfa katsayıları YASDÖ-ASDD için 0.830.95, YASDÖ-ASDMD için 0.85-0.96 arasındadır. Spearman-Brown iki yarı güvenirlik katsayıları ise YASDÖ-ASDD için 0.86-0.92, YASDÖ-ASDMD için ise benzer şekilde 0.84-0.96'dır.

YASDÖ-ASDD için madde ayırt edicilik indeks değerlerinin Sosyal Birliktelik Desteği için 0.515-0.765, Bilgi Desteği için 0.672-0.829, Duygusal Destek için 0.653-0.792, Bakım Desteği için 0.630-0.748 ve tüm ölçek için 0.480-0.740 olduğu bulunmuştur. YASDÖ-ASMD için madde ayırt edicilik indeks değerleri ise sırasıyla 0.507-0.835, 0.738-0.859, 0.581-0.816, 0.648-0.768 ve 0.550-0.765'dir

ASDD ve ASDMD alt ölçekleri arasındaki korelasyonların sırasıyla 0.41-0.90 ve 0.48-0.92 arasındadır. ASDD ile ASDMD arasındaki korelasyonların ise 0.38-0.93 arasındadır. ASDD ve ASDMD'nin ölçüt geçerliği SBASDÖ ile incelenmiş ve sırasıyla 0.15-75, 0.25-0.72 arasında değişen korelasyonlar elde edilmiştir (Kaner, 2010). Bu çalışmada Cronbach alfa katsayıları YASDÖ-ASDD için .956 ve YASDÖ-ASDMD için .960 olarak hesaplanmıştır.

3.3.3. Aile Yılmazlık Ölçeği (AYÖ)

Kaner ve Bayraklı (2010), tarafından geliştirilmiş olan Aile Yılmazlık Ölçeği (AYÖ) ebeveynlerin yılmazlık düzeylerini belirlemeye dayalı 37 maddeden oluşmaktadır. Elde edilen analizler sonucunda AYÖ’nden elde edilen alt boyutların madden ve 4 alt ölçeklerden oluşmaktadır.

Mücadelecilik-Meydan Okuma (MM): Yaşanılan güç durumlarla mücadele etme, yaşanılan zorlukların üstesinden gelebilme risk alabilme ve tüm olumsuz durumlara rağmen ayakta kalabilmeye ilgili (1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 20, 23, 25) toplam 18 madde yer almaktadır.

Öz Yetkinlik (ÖY): Bireyin yaşamını etkili bir biçimde devam etmesi için gerekli olan özellikleri ifade eden (22, 24, 28, 31, 33, 34, 35, 36, 37) toplam 9 madde yer almaktadır.

Yaşama Bağlılık (YB): Bireyin yaşama bakış açısı ve yaşama olumlu katılımı ifade eden (6, 16, 17, 18, 19, 21, 26, 27) toplam 8 madde yer almaktadır.

Kontrol (K): Bireyin yaşamını kontrol edebilmesi ile ilgili 3 maddeden (29, 30, 32) toplam 3 madde yer almaktadır.

AYÖ 5’li likert tipi bir ölçek olup maddelerin puanlamaları; “Beni hiç tanımlamıyor”(1puan), “Beni biraz tanımlıyor” (2 puan), “Beni orta düzeyde tanımlıyor” (3 puan), “Beni iyi tanımlıyor” (4 puan) ve “Beni çok iyi tanımlıyor” (5 puan) şeklinde puanlanmaktadır.

Hem alt ölçeklerden hem de toplam ölçeklerden elde edilen puanları ile analizler yapılabilmektedir. Her bir alt ölçekten alınan toplam puanlarla değerlendirme yapmak mümkündür. Tüm maddeler olumlu yönde ifade edilmektedir. Ölçekten elde edilecek yüksek puan bireyin yılmazlık düzeyinin yüksek olduğunu gösterir.

Ölçeğin Cronbach alfa ve iki yarı güvenirlik katsayıları sırasıyla 0.54-0.91 ve 0.53-0.87 arasındadır. Test-tekrar test güvenirlik değerleri 0.33-0.80 arasında değişmekte olup tümü anlamlıdır. AYÖ’nin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları mücadelecilik alt ölçeği için 0,91, öz yetkinlik için 0,87, yaşama bağlılık için 0,82 ve kendini kontrol için 0,54 olarak bulunmuştur.

Toplamı için bulunan değer ise 0,94’dür. AYÖ’nin Spearman-Brown i ki yarı güvenirlik katsayıları mücadelecilik alt ölçeği için 0,87, öz yetkinlik için 0,86, yaşama bağlılık için 0,83 ve kendini kontrol için 0,36 olarak bulunmuştur. Toplamı için bulunan değer ise 0,85’dir.

Madde ayırt edicilik düzeyi Mücadelecilik-Meydan Okuma için 0.451-0.689, Öz-Yetkinlik için 0.468-0.697, Yaşama Bağlılık için 0.387-0.637 ve Kontrol için 0.339-0.408 arasındadır. Bu değerler ölçeğin tümü için 0.697-0.339 arasında değişmektedir. Bu çalışmada Cronbach alfa katsayıları AYÖ için ,927 olarak hesaplanmıştır.

3.3.4. Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Form

Topkaya (2011a), tarafından PYAİTÖ-KF'nin Türkçeye uyarlaması yapılmıştır. Ölçek Ölçek 4'lü likert tipi olup 10 madden oluşmakta ve tek boyutludur. Ölçeğin 2, 8, 9 ve 10. Maddeleri ters puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 0, en yüksek puan ise 27'dir. Ölçekten alınan yüksek puanlar psikolojik yardım almaya ilişkin daha olumlu tutumları yansıtmaktadır. Puanlama "Kesinlikle Katılmıyorum" (1 puan), "Katılmıyorum" (2 puan), "Katılıyorum" (3 puan) ve "Kesinlikle Katılıyorum" (4 Puan) şeklindedir.

Ölçek için hesaplanan Cronbach Alfa katsayısı .76'dır. Ölçeğin madde toplam test korelasyonlarının .30 ile .55 arasında olduğu görülmüştür. PYAİTÖ-KF'nin yapısal güvenilirliği için hesaplanan McDonald'ın Omega değeri .76 olarak bulunmuştur. Ölçeğin yapı geçerliğini incelemek amacıyla yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen uyum indeksleri, modelin uyumunun yeterli olmadığını göstermiştir (AGFI değeri .89, GFI değeri .93, CFI değeri .91 ve RMSEA değeri .097). (Ek 4). Bu çalışmada Cronbach alfa katsayıları PYAİTÖ-KF için .601 olarak hesaplanmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplanmasında ilk olarak KKTC Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Dairesi Müdürlüğü'ne bağlı bulunan özel eğitim okulları belirlenmiştir. Bu bağlamda KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye' den ve Yakın Doğu Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'ndan araştırmayla ilgili gerekli izin yazıları alınmıştır (Ek.5-6). Daha sonra rastlantısal olarak belirlenen okullara gidilerek okul yöneticilerine araştırmanın amacı ve kullanılacak ölçekler hakkında bilgiler verilmiştir.

Araştırmanın yapılmasına onay veren okul yöneticilerine hazırlanmış olan Ebeveyn Bilgilendirme Onay Formu, Kişisel Bilgi Formu, Yenilenmiş Anne Baba Sosyal Destek Ölçeği, Aile Yılmazlık Ölçeği Ve Psikolojik Yardım Almaya Yönelik

Tutum Ölçeğinin bulunduğu zarflar okul yöneticilerine verilip ebeveynlere ulaştırmaları, ölçeklerin geri dönüşünün sağlanması ardından yanıtlanmış ölçeklerin geri dönüşünün sağlanması istenmiştir. Bu süreç başlamadan önce okul yöneticilerinin yönlendirmesi ile ebeveynlerle 20 dakikalık bir oturum yapılmıştır. Bu oturumda araştırmacı ebeveynlere kendini tanıtarak, araştırmanın hiçbir kişisel bilgi istenmediği, araştırmanın gizli tutulacağı ve kişisel bir değerlendirme yapılmayacağını belirtmiştir. Daha sonra araştırmayla ilgili gerekli bilgi ve açıklamalar yapılmış, sorular yanıtlanmış ve kendilerine iletilecek ölçme araçlarını yanıtlamaları istenmiştir. Oturum sırasında yapılan bilgilendirmeden sonra ölçekleri okumaları ve araştırmayı kabul etmeleri halinde onaylamaları istenmiş, araştırmadan istedikleri zaman ayrılma hakları olduğu belirtilmiştir. Uygulama bittiğinde ebeveynlere katkılarından dolayı teşekkür edilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmadan toplanan veriler, sosyal bilimler için istatistik paket programı (SPSS 20) ile analiz edilmiştir. Verilerin homojenlik sınaması için SPSS Explorer ile ön analiz yapılmıştır. Hatalı işaretlenen ve dağılım açısından sorun oluşturan 12 cevap kağıdı analiz dışında bırakılmıştır. Böylece toplam 162 ebeveyninden elde edilen veriler ile araştırma yürütülmüştür.

Öncelikle ebeveynlere ait kişisel bilgiler ve YASDÖ'nin niceliksel boyutunu ele alan soruların yüzdelik dağılımları belirlenmiştir. Ebeveynlerin ASDD, ASDMD, AYÖ ve PYAİTÖ-KF ile alt boyutlarının cinsiyet, yaş, yaşadıkları yer, eğitim durumu, özel gereksinimli çocuk sayısı ve özel gereksinimli çocuğun cinsiyeti göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla dağılımın normal olması ve grup sayısının iki olduğu durumlarda T-Testi kullanılmıştır. İki'den fazla değişkenin olduğu durumlarda ise ANOVA kullanılmıştır. Dağılımın normal olmadığı ve grup sayısının iki olduğu durumda Mann Whitney U Testi, ikiden fazla grubun olduğu durumlarda ise Kruskal Wallis H-testi kullanılmıştır. Tek yönlü varyans analizi sonucunda çıkan değerlerin anlamlı olması durumunda ($p < 0,05$) hangi grupların ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark olduğunun belirlenmesi için varyansların eşit olduğu durumlarda "LSD" analizi varyansların eşit olmadığı durumlarda "Tamhane's T2" analizi uygulanmıştır. Ebeveynlerin sosyal destek algılarının ve yılmazlık düzeylerinin, psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarını yordayıp yordamadığına ilişkin çoklu regresyon analizi yapılmıştır.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin sosyal destek algılarının, yılmazlık düzeylerininve psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarının belirlenmesini amaçlayan araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın amacı ve alt amaçları doğrultusunda elde edilen bulgular yer almaktadır.

4.1. Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Sosyal Destek Algıları, Yılmazlık Düzeyleri Ve Psikolojik Yardım Almaya Yönelik Tutumları Onların Anne ya da Baba Olma Durumlarına Göre Farklılaşmakta mıdır?

Ebeveynlerin sosyal destek algılarının, yılmazlık düzeylerinin ve psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarınınanne ya da baba olma durumlarına göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin yapılan Man Withney U analiz sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Ebeveynlerin Anne Ya Da Baba Olma Durumları İle Sosyal Destek Algıları, Yılmazlık Düzeyleri Ve Psikolojik Yardım Almaya Yönelik Tutumları Arasındaki Farklılığı Belirlemeye Yönelik Man Withney U Analiz Sonuçları

Ölçekler ve Alt Boyutlar	Anne/Baba	n	Sıralar ortalamaları	Sıralar toplamaları	U	p
YASDÖ-ASDD	Anne	34	83,16	2807,50	2119,5	,816
Toplam	Baba	128	81,06	10357,50		
Sosyal Birliktelik	Anne	34	86,82	2952,00	1995,0	,456
Desteği	Baba	128	80,09	10251,00		
Bilgi Desteği	Anne	34	75,82	2578,00	1983,0	,425
	Baba	128	83,01	10625,00		
Duygusal Destek	Anne	34	80,85	2749,00	2154,0	,928
	Baba	128	81,67	10454,00		
Bakım Desteği	Anne	34	85,01	2890,50	2056,5	,621
	Baba	128	80,57	10312,50		
YASDÖ- ASDMD	Anne	34	85,62	2911,00	2036,0	,565
Toplam	Baba	128	80,41	10292,00		
Sosyal Birliktelik	Anne	34	90,10	3063,50	1883,5	,228
Memnuniyet Düzeyi	Baba	128	79,21	10139,50		
Bilgi Desteği	Anne	34	78,87	2681,50	2086,5	,711
Memnuniyet Düzeyi	Baba	128	82,20	10521,50		

Ölçekler ve Alt Boyutlar	Anne/Baba	n	Sıralar ortalamaları	Sıralar toplamaları	U	p
Duygusal Destek	Anne	34	81,94	2786,00	2161,0	,951
Memnuniyet Düzeyi	Baba	128	81,38	10417,00		
Bakım Desteği	Anne	34	87,26	2967,00	1980,0	,418
Memnuniyet Düzeyi	Baba	128	79,97	10236,00		
AYÖ Toplam	Anne	34	91,01	3094,50	185,5	,183
	Baba	128	78,97	10108,50		
Mücadelecilik-Meydan Okuma	Anne	34	98,47	3348,00	1599,0	,018
	Baba	128	76,99	9855,00		
Öz Yeterlik	Anne	34	72,35	2460,00	1865,0	,200
	Baba	128	83,93	10743,00		
Yaşama Bağlılık	Anne	34	83,22	2829,50	2117,5	,809
	Baba	128	81,04	10373,50		
Kontrol	Anne	34	91,76	3120,00	1827,0	,147
	Baba	128	78,77	10083,00		
PYAİTÖ-KF Toplam	Anne	34	68,34	2323,50	1728,5	,065
	Baba	128	85,00	10879,50		

Tablo 2 incelendiğinde ebeveynlerin ASDD, ASDMD, AYÖ, PYAİTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları onların anne ya da baba olma durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmak için yapılan Mann Whitney U analizine göre; sadece AYÖ'nin Mücadelecilik-Meydan Okuma alt ölçeğinde anne ya da baba olma durumları arasında anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır. Buna göre annelerin, babalara kıyasla daha mücadeleci oldukları söylenebilir ([U1599.0] p=,018).

4.2. Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Sosyal Destek Algıları, Yılmazlık Düzeyleri Ve Psikolojik Yardım Alamaya Yönelik TutumlarıOnların YaşlarınaGöre Farklılaşmakta mıdır?

EbeveynlerinYASDÖ, AYÖ ve PYAİTÖ'den aldıkları puanların yaşlarına göre ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3

Ebeveynlerin Yaşları İle Sosyal Destek Algıları, Yılmazlık Düzeyleri Ve Psikolojik Yardım Almaya Yönelik Tutumlarının Belirlenmeye Yönelik Betimsel Analiz Sonuçları

Ölçekler ve Alt Boyutlar	Yaş	n	$\bar{X}$	s
YASDÖ – ASDD Toplam	25-30 yaş	21	2,67	,53
	31-35 yaş	33	3,00	,70
	36-40 yaş	50	3,02	,59
	41 ve üzeri	58	2,83	,58
	Toplam	162	2,90	,61
Sosyal Birliktelik Desteği	25-30 yaş	21	2,43	,51
	31-35 yaş	33	2,92	,72
	36-40 yaş	50	2,88	,63
	41 ve üzeri	58	2,73	,58
	Toplam	162	2,78	,63
Bilgi Desteği	25-30 yaş	21	3,10	,58
	31-35 yaş	33	3,12	,69
	36-40 yaş	50	3,09	,59
	41 ve üzeri	58	2,94	,62
	Toplam	162	3,04	,62
Duygusal Destek	25-30 yaş	21	2,72	,68
	31-35 yaş	33	3,07	,71
	36-40 yaş	50	3,13	,68
	41 ve üzeri	58	2,86	,70
	Toplam	162	2,97	,70
Bakım Desteği	25-30 yaş	21	2,55	,82
	31-35 yaş	33	2,88	,97
	36-40 yaş	50	3,03	,69
	41 ve üzeri	58	2,86	,68
	Toplam	162	2,88	,78
YASDÖ- ASDMD Toplam	25-30 yaş	21	2,48	,55
	31-35 yaş	33	2,80	,70
	36-40 yaş	50	2,87	,62
	41 ve üzeri	58	2,71	,62
	Toplam	162	2,75	,63
Sosyal Birliktelik Memnuniyet Düzeyi	25-30 yaş	21	2,25	,49
	31-35 yaş	33	2,73	,73
	36-40 yaş	50	2,74	,64
	41 ve üzeri	58	2,65	,61
	Toplam	162	2,64	,65
Bilgi Desteği Memnuniyet Düzeyi	25-30 yaş	21	2,81	,68
	31-35 yaş	33	2,88	,68
	36-40 yaş	50	2,97	,63
	41 ve üzeri	58	2,79	,70
	Toplam	162	2,87	,67

Ölçekler ve Alt Boyutlar	Yaş	n	$\bar{X}$	s
Duygusal Destek Memnuniyet Düzeyi	25-30 yaş	21	2,59	,66
	31-35 yaş	33	2,87	,71
	36-40 yaş	50	2,99	,69
	41 ve üzeri	58	2,74	,69
	Toplam	162	2,82	,70
Bakım Desteği Memnuniyet Düzeyi	25-30 yaş	21	2,36	,81
	31-35 yaş	33	2,72	,88
	36-40 yaş	50	2,80	,69
	41 ve üzeri	58	2,73	,75
	Toplam	162	2,70	,77
AYÖ Toplam	25-30 yaş	21	3,51	,51
	31-35 yaş	33	3,54	,48
	36-40 yaş	50	3,62	,45
	41 ve üzeri	58	3,61	,52
	Toplam	162	3,59	,49
Mücadelecilik - Meydan Okuma	25-30 yaş	21	3,25	,53
	31-35 yaş	33	3,23	,46
	36-40 yaş	50	3,34	,60
	41 ve üzeri	58	3,34	,61
	Toplam	162	3,33	,57
Öz yeterlik	25-30 yaş	21	4,05	,77
	31-35 yaş	33	4,00	,65
	36-40 yaş	50	4,08	,54
	41 ve üzeri	58	4,09	,51
	Toplam	162	4,06	,59
Yaşama Bağlılık	25-30 yaş	21	3,66	,80
	31-35 yaş	33	3,75	,73
	36-40 yaş	50	3,69	,68
	41 ve üzeri	58	3,56	,75
	Toplam	162	3,65	,73
Kontrol	25-30 yaş	21	3,01	,99
	31-35 yaş	33	3,40	,89
	36-40 yaş	50	3,65	,50
	41 ve üzeri	58	3,52	,86
	Toplam	162	3,47	,81
PYAİTÖ-KF Toplam	25-30 yaş	21	2,72	,27
	31-35 yaş	33	2,62	,30
	36-40 yaş	50	2,67	,30
	41 ve üzeri	58	2,67	,34
	Toplam	162	2,67	,31

EbeveynlerinASDD, ASDMD, AYÖ ve PYAİTÖ’nden aldıkları puanlara ilişkim ANOVA sonuçları Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4

Ebeveynlerin Sosyal Destek Algıları, Yılmazlık Düzeyleri Ve Psikolojik Yardım Almaya Yönelik Tutumları onların yaşları Arasındaki Farklılığın Hangi Gruplar Arasında Olduğunu Belirlemeye Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

Ölçekler ve Alt Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalamı	F	p	Açıklama
YASDÖ-ASDD	Gruplararası	2,360	3	,787			
	Gruplariçi	58,581	158	,371	2,122	,100	p>0,05
Toplam	Toplam	60,941	16				
Sosyal Birliktelik Desteği	Gruplararası	3,789	3	1,263			
	Gruplariçi	61,416	158	,389	3,249	,023	p<0,05 (1-2, 1-3)
	Toplam	65,205	16				
Bilgi Desteği	Gruplararası	,931	3	,310			
	Gruplariçi	77,043	158	,391	,794	,499	p>0,05
	Toplam	80,759	16				
Duygusal Destek	Gruplararası	3,716	3	1,239			
	Gruplariçi	77,043	158	,488	2,540	,058	p>0,05
	Toplam	80,759	16				
Bakım Desteği	Gruplararası	3,369	3	1,123			
	Gruplariçi	94,653	158	,599	1,875	,136	p>0,05
	Toplam	98,022	16				
YASDÖ-ASDMD	Gruplararası	2,362	3	,787			
	Gruplariçi	62,904	158	,398	1,978	,119	p>0,05
Toplam	Toplam	65,267	16				
Sosyal Birliktelik Memnuniyet Düzeyi	Gruplararası	4,010	3	1,337			
	Gruplariçi	64,412	158	,408	3,279	,023	p<0,05 (1-2, 1-3, 1-4)
	Toplam	68,422	16				
Bilgi Desteği Memnuniyet Düzeyi	Gruplararası	,973	3	,324			
	Gruplariçi	72,861	158	,461	2,029	,703	p>0,05
	Toplam	73,833	16				
Duygusal Destek Memnuniyet Düzeyi	Gruplararası	2,957	3	,986			
	Gruplariçi	76,759	158	,486	2,019	,112	p>0,05
	Toplam	79,715	16				
Bakım Desteği Memnuniyet Düzeyi	Gruplararası	2,931	3	,977			
	Gruplariçi	94,142	158	,596	1,640	,182	p>0,05
	Toplam	97,073	16				
AYÖ Toplam	Gruplararası	,272	3	,091			
	Gruplariçi	38,860	158	,246	,368	,776	p>0,05
	Toplam	39,132	16				
Mücadelecilik -Meydan Okuma	Gruplararası	,805	3	,268			
	Gruplariçi	52,953	158	,335	,800	,495	p>0,05
	Toplam	53,758	16				

Ölçekler ve Alt Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalamı	F	p	Açıklama
Öz yeterlik	Gruplararası	,205	3	,068	,193	,901	p>0,05
	Gruplariçi	56,001	158	,354			
	Toplam	56,206	16				
Yaşama Bağlılık	Gruplararası	,883	3	,294	,541	,655	p>0,05
	Gruplariçi	85,861	158	,543			
	Toplam	86,744	16				
Kontrol	Gruplararası	6,351	3	2,117	3,321	,021	p<0.05 (1-3, 1-4)
	Gruplariçi	100,717	158	,637			
	Toplam	107,068	16				
PYAİTÖ-KF Toplam	Gruplararası	,123	3	,041	,412	,744	p>0,05
	Gruplariçi	15,671	158	,099			
	Toplam	15,794	16				

Tablo 4 incelendiğinde uygulanan LSD Testi sonucunda ASDD'nin Sosyal Birliktelik Desteği alt ölçeğinde hem 31-35 yaş hem de 36-40 yaş grubundaki ebeveynlerin puan ortalamalarının 25-30 yaş grubundan anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur ($F_{(3,158)} = 3,249$, $p < 0,05$). Benzer şekilde ASDMD'nin Sosyal Birliktelik Memnuniyet Düzeyi alt ölçeğinden hem 31-35, hem 36-40 hem de 41 ve üzeri yaş grubundaki ebeveynlerin puan ortalamalarının 25-30 yaş grubundakilerden anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur ($F_{(3,158)} = 3,279$, $p < 0,05$).

ASDD ve ASDMD ölçeklerinin diğer alt ölçeklerinde ebeveynlerin yaşlarına göre anlamlı farklılık elde edilmemiştir. Ebeveynlerin yaşları arttıkça sosyal birliktelik desteğinin ve bu destekten memnuniyetlerinin arttığı görülmektedir.

AYÖ'nin Kontrol alt ölçeğinde 36-40 ve 41 ve üzeri yaş grubundaki ebeveynlerin puan ortalamaları 25-30 yaş grubundakilerden anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur ($F_{(3,158)} = 3,321$, $p < 0,05$). AYÖ'nin diğer alt ölçeklerinde ebeveynlerin yaşlarına göre anlamlı farklılık elde edilmemiştir. Ebeveynlerin yaşları arttıkça yaşamlarını kontrol etme durumlarının arttığı belirlenmiştir.

PYAİTÖ-KF'da ebeveynlerin yaşlarına göre anlamlı farklılık saptanmamıştır ($F_{(3,158)} = ,412$, $p > 0,05$). Ebeveynlerin yaş grupları onların psikolojik yardım almasına yönelik tutumlarında bir etkisi olmadığı görülmektedir.

4.3. Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin, Sosyal Destek Algıları, Yılmazlık Düzeyleri Ve Psikolojik Yardım Alamaya Yönelik Tutumları Onların Yerlerim Yerlerine GöreFarklılaşmakta mıdır?

Ebeveynlerin sosyal destek algılarının, yılmazlık düzeylerinin ve psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarının yerleşim yerlerine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin yapılan Man Withney U analiz sonuçları Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5

Ebeveynlerin Yerleşim Yerleri ile Sosyal Destek Algıları, Yılmazlık Düzeyleri Ve Psikolojik Yardım Almaya Yönelik Tutumları Arasındaki Farklılığı Belirlemeye Yönelik Man Withney U Analiz Sonuçları

Ölçekler ve Alt Boyutlar	Yerleşim Yeri	n	Sıralar ortalamaları	Sıralar toplamaları	U	p
YASDÖ-ASDD	Kent	111	78,81	8748,00	2532,0	,282
Toplam	Köy	51	87,35	4455,00		
Sosyal Birliktelik	Kent	111	80,64	8950,50	2734,5	,729
Desteği	Köy	51	83,38	4252,50		
Bilgi Desteği	Kent	111	76,81	8526,00	2310,0	,059
	Köy	51	91,71	4677,00		
Duygusal Destek	Kent	111	79,36	8808,50	2592,5	,389
	Köy	51	86,17	4394,50		
Bakım Desteği	Kent	111	75,53	8383,50	2167,5	,016
	Köy	51	94,50	4819,50		
YASDÖ- ASDMD	Kent	111	80,01	8881,50	2665,5	,552
Toplam	Köy	51	84,74	4321,50		
Sosyal Birliktelik	Kent	111	81,08	8999,50	2783,5	,865
Memnuniyet	Köy	51	82,42	4203,50		
Düzeyi						
Bilgi Desteği	Kent	111	78,72	8738,00	2522,0	,263
Memnuniyet	Köy	51	87,55	4465,00		
Düzeyi						
Duygusal Destek	Kent	111	80,51	8937,00	2721,0	,692
Memnuniyet	Köy	51	83,65	4266,00		
Düzeyi						
Bakım Desteği	Kent	111	76,82	8526,50	2310,5	,059
Memnuniyet	Köy	51	91,70	4676,50		
Düzeyi						
AYÖ- Toplam	Kent	111	81,98	9100,00	2777,0	,847
	Köy	51	80,45	4103,00		
Mücadelecilik-	Kent	111	82,40	9146,00	2731,0	,719
Meydan Okuma	Köy	51	79,55	4057,00		

Ölçekler ve Alt Boyutlar	Yerleşim Yeri	n	Sıralar ortalamaları	Sıralar toplamaları	U	p
Öz yeterlik	Kent	111	80,88	8977,50	2761,5	,803
	Köy	51	82,85	4225,50		
Yaşama Bağlılık	Kent	111	83,91	9313,50	2563,5	,334
	Köy	51	76,26	3889,50		
Kontrol	Kent	111	82,29	9134,50	2742,5	,749
	Köy	51	79,77	4068,50		
PYAİTÖ-KF	Kent	111	84,19	9345,00	2532,0	,280
Toplam	Köy	51	75,65	3858,00		

Tablo 5 incelendiğinde uygulanan Man Withney U analiz sonucunda ASDD'nin Bakım Desteği alt ölçeğinde yerleşim yeri köy olan ebeveynlerin puan ortalamalarının yerleşim yeri kent olan ebeveynlerden anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur ([U: 2167,5] $p=,016$). ASDD ve ASDMD ölçeklerinin diğer alt ölçeklerinde ebeveynlerin yerleşim yerlerine göre anlamlı farklılık elde edilmemiştir. Köyde yaşayan ebeveynlerin bakım desteğini kentte yaşayan ebeveynlere göre daha çok aldıkları görülmektedir.

AYÖ'nde, alt ölçeklerinde ve PYAİTÖ-KF'nda ebeveynlerin yerleşim yerlerine göre anlamlı farklılık saptanmamıştır ($F_{(3,158)}=,412$, $p>0,05$). Yerleşim yerlerinin, yılmazlık veyardım almaya yönelik tutumları üzerinde bir etkisi olmadığı görülmektedir.

4.4. Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Sosyal Destek Algıları, Yılmazlık Düzeyleri Ve Psikolojik Yardım Alamaya Yönelik Tutumları Onların Eğitim Durumlarına Göre Farklılaşmakta mıdır?

Ebeveynlerin sosyal destek algılarının, yılmazlık düzeylerinin ve psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarının eğitim durumlarına göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin yapılan Kruskal-Wallis H analiz sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6

Ebeveynlerin Eğitim Durumları İle Sosyal Destek Algıları, Yılmazlık Düzeyleri Ve Psikolojik Yardım Almaya Yönelik Tutumları Arasındaki Farklılığı Belirlemeye Yönelik Kruskal Wallis Analiz Sonuçları

Ölçekler ve Alt Boyutlar	Eğitim Durumu	n	Sıra Ortalamaları	sd	X ²	p	Açıklama
YASDÖ-ASDD Toplam	İlkokul	24	59,46	4	27,115	,000	p<0,05 (1-4, 1-5, 2-5, 3-5, 4-5)
	Ortaokul	20	75,15				
	Lise	72	73,91				
	Üniversite	34	98,22				
	Yüksek Lisans	12	134,33				
Sosyal Birliktelik Desteği	İlkokul	24	62,79	4	29,288	,000	p<0,05 (1-4, 1-5, 2-5, 3-4, 3-5, 4-5)
	Ortaokul	20	75,62				
	Lise	72	71,28				
	Üniversite	34	100,72				
	Yüksek Lisans	12	135,58				
Bilgi Desteği	İlkokul	24	67,40	4	15,382	,000	p<0,05 (1-5, 2,5, 3-5, 4-5)
	Ortaokul	20	77,22				
	Lise	72	76,03				
	Üniversite	34	89,84				
	Yüksek Lisans	12	126,04				
Duygusal Destek	İlkokul	24	60,56	4	23,783	,000	p<0,05 (1-4, 1-5, 2-5, 3-5, 4-5)
	Ortaokul	20	76,70				
	Lise	72	74,49				
	Üniversite	34	96,31				
	Yüksek Lisans	12	131,50				
Bakım Desteği	İlkokul	24	60,25	4	22,738	,000	p<0,05 (1-5, 2-5, 3-5)
	Ortaokul	20	62,82				
	Lise	72	79,76				
	Üniversite	34	94,97				
	Yüksek Lisans	12	127,42				
YASDÖ-ASDMD Toplam	İlkokul	24	62,10	4	19,656	,001	p<0,05 (1-5, 2-5, 3-5)
	Ortaokul	20	76,95				
	Lise	72	74,17				
	Üniversite	34	99,31				
	Yüksek Lisans	12	121,42				
Sosyal Birliktelik Memnuniyet Düzeyi	İlkokul	24	65,94	4	20,830	,000	p<0,05 (1-5, 2-5, 3-5)
	Ortaokul	20	73,42				
	Lise	72	73,23				
	Üniversite	34	99,37				
	Yüksek Lisans	12	125,08				
Bilgi Desteği Memnuniyet Düzeyi	İlkokul	24	70,90	4	11,826	,019	p<0,05 (1-5, 3-5)
	Ortaokul	20	84,60				
	Lise	72	73,44				
	Üniversite	34	91,97				
	Yüksek Lisans	12	116,21				
Duygusal Destek Memnuniyet Düzeyi	İlkokul	24	59,15	4	20,428	,000	p<0,05 (1-4, 1-5, 2-5, 3-5)
	Ortaokul	20	76,92				
	Lise	72	75,03				
	Üniversite	34	100,25				
	Yüksek Lisans	12	119,54				

Ölçekler ve Alt Boyutlar	Eğitim Düzeyi	n	Sıra Ortalamaları	sd	X ²	p	Açıklama
Bakım Desteği	İlkokul	24	62,98	4	13,256	,010	p<0,05 (1-5, 2-5)
Memnuniyet	Ortaokul	20	65,45				
Düzeyi	Lise	72	81,07				
	Üniversite	34	95,24				
	Yüksek Lisans	12	108,96				
AYÖ – Toplam	İlkokul	24	92,73	4	25,724	,000	p<0,05 (2-4, 2-5)
	Ortaokul	20	61,02				
	Lise	72	68,01				
	Üniversite	34	99,34				
	Yüksek Lisans	12	123,54				
Mücadelecilik-Meydan Okuma	İlkokul	24	94,23	4	25,533	,000	p<0,05 (2-4, 2-5, 3-4, 3-5)
	Ortaokul	20	55,12				
	Lise	72	69,08				
	Üniversite	34	106,37				
	Yüksek Lisans	12	104,08				
Öz yeterlik	İlkokul	24	96,21	4	17,981	,001	p<0,05 (3-5)
	Ortaokul	20	81,20				
	Lise	72	69,58				
	Üniversite	34	80,78				
	Yüksek Lisans	12	126,12				
Yaşama Bağlılık	İlkokul	24	71,19	4	15,127	,004	p<0,05 (1-5, 2-5, 3-5)
	Ortaokul	20	62,35				
	Lise	72	78,39				
	Üniversite	34	92,99				
	Yüksek Lisans	12	120,17				
Kontrol	İlkokul	24	91,52	4	9,643	,047	p<0,05
	Ortaokul	20	87,78				
	Lise	72	72,78				
	Üniversite	34	78,15				
	Yüksek Lisans	12	112,83				
PYAİTÖ-KF Toplam	İlkokul	24	86,85	4	8,506	,075	p>0,05
	Ortaokul	20	72,12				
	Lise	72	72,67				
	Üniversite	34	96,25				
	Yüksek Lisans	12	97,58				

Tablo 6 incelendiğinde uygulanan Kruskal-Wallis H analizi sonucunda ASDD’nde, ASDMD’nde ve tüm alt boyutlarda benzer olarak AYÖ’nde ve tüm alt boyutlarında eğitim durumu lisans ve yüksek lisans olanların puan ortalamasının eğitim durumu ilkökul, ortaokul ve lise olanlara göre daha yüksek olduğu ve anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Eğitim düzeyinin artması ebeveynlerin algıladıkları sosyal desteği ve bu destekten hoşnutluklarını arttırdığı aynı zamanda yılmaz olmalarını sağladıkları görülmektedir.

PYAİTÖ-KF’da ebeveynlerin eğitim durumlarına göre anlamlı farklılık saptanmamıştır. Ebeveynlerin eğitim durumları onların yardım almaya yönelik tutumları üzerinde bir etkisi olmadığı belirlenmiştir.

4.5. Ebeveynlerin Sosyal Destek Algıları, Yılmazlık Düzeyleri ve Psikolojik Yardım Almaya Yönelik Tutumları Onların Özel Gereksinimli Çocuk Sayılarına Göre Farklılaşmakta mıdır?

Ebeveynlerin sosyal destek algılarının, yılmazlık düzeylerinin ve psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarının özel gereksinimli çocuk sayılarına göre farklılık gösterip göstermediğine iliskinyapılan Man Withney U analiz sonuçları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7

Ebeveynlerin Sahip Oldukları Özel Gereksinimli Çocuk Sayıları İle Sosyal Destek Algıları, Yılmazlık Düzeyleri Ve Psikolojik Yardım Almaya Yönelik Tutumları Arasındaki Farklılığı Belirlemeye Yönelik Man Withney U Analiz Sonuçları

Ölçekler ve Alt Boyutlar	Çocuk sayısı	n	Sıralar ortalamı	Sıralara toplamı	U	p
YASDÖ-ASDD	1	148	83,81	12404,00	694,0	,041
Toplam	2	14	57,07	799,00		
Sosyal Birliktelik	1	148	83,70	12388,00	710,0	,052
Desteği	2	14	58,21	815,00		
Bilgi Desteği	1	148	83,11	12301,00	797,0	,152
	2	14	64,43	902,00		
Duygusal Destek	1	148	83,63	12377,00	721,0	,060
	2	14	59,00	826,00		
Bakım Desteği	1	148	83,84	12408,00	690,0	,038
	2	14	56,79	795,00		
YASDÖ- ASDMD	1	148	83,47	12353,00	745,0	,083
Toplam	2	14	60,71	850,00		
Sosyal Birliktelik	1	148	83,15	12306,00	792,0	,145
Memnuniyet Düzeyi	2	14	64,07	897,00		
Bilgi Desteği	1	148	83,66	12382,00	716,0	,055
Memnuniyet Düzeyi	2	14	58,64	821,00		
Duygusal Destek	1	148	83,02	12287,50	810,5	,178
Memnuniyet Düzeyi	2	14	65,39	915,50		
Bakım Desteği	1	148	83,37	12339,00	759,0	,097
Memnuniyet Düzeyi	2	14	61,71	864,00		
AYÖ Toplam	1	148	84,11	12448,00	650,0	,021
	2	14	53,93	755,00		
Mücadelecilik-	1	148	83,60	12373,50	724,5	,063
Meydan Okuma	2	14	59,25	826,50		
Öz yeterlik	1	148	83,06	12293,50	804,5	,166
	2	14	64,96	909,50		

Ölçekler ve Alt Boyutlar	Çocuk sayısı	n	Sıralar ortalamı	Sıralara toplamı	U	p
Yaşama Bağlılık	1	148	83,65	12380,00	718,0	,057
	2	14	58,79	823,00		
Kontrol	1	148	81,90	12121,50	976,5	,720
	2	14	77,25	1081,50		
PYAİTÖ-KF Toplam	1	148	81,98	12133,00	965,0	,671
	2	14	76,43	1070,00		

Tablo 7 incelendiğinde uygulanan Mann Whitney U analizine sonucunda ASDD ölçeğinde özel gereksinimli 1 çocuğu olan ebevenlerin puan ortalamalarının, özel gereksinimli 2 çocuğu olan ebeveynlerden anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur ([U:694,0] $p=,041$). Benzer şekilde ASDD'nin bakım desteği alt ölçeğinde özel gereksinimli 1 çocuğu olan ebevenlerin puan ortalamalarının, özel gereksinimli 2 çocuğu olan ebeveynlerden anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur ([U:690,0] $p=,038$).

ASDD ve ASDMD ölçeklerinin diğer alt ölçeklerinde ebeveynlerin özel gereksinimli çocuk sayılarına göre anlamlı farklılık elde edilmemiştir. Özel gereksinimli bir çocuğu olan ebeveynlerin sosyal desteği ve bakım desteğini daha fazla algıladıkları söylenebilir.

AYÖ'nde özel gereksinimli 1 çocuğu olan ebevenlerin puan ortalamalarının, özel gereksinimli 2 çocuğu olan ebeveynlerden anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur ([U:650,0] $p=,021$). AYÖ'nin diğer alt ölçeklerinde ebeveynlerin yaşlarına göre anlamlı farklılık elde edilmemiştir. Özel gereksinimli bir çocuğu olan ebeveynlerin daha yılmaz oldukları söylenebilir.

PYAİTÖ-KF'da ebeveynlerin yaşlarına göre anlamlı farklılık saptanmamıştır ($F_{(3,158)}=,412$, $p>0,05$). Özel gereksinimli çocuk sayısının ebeveynlerin psikolojik yardım alama tutumları üzerinde bir farklılık yaratmadığı yardım alamanın çocuk sayısını etkilediği görülmektedir.

4.6. Ebeveynlerin Sosyal Destek Algıları, Yılmazlık Düzeyleri Ve Psikolojik Yardım Almaya Yönelik Tutumları Onların Özel Gereksinimli Çocuğun Cinsiyetine Göre Farklılaşmakta mıdır?

Ebeveynlerin sosyal destek algılarının, yılmazlık düzeylerinin ve psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarının özel gereksinimli çocuğun cinsiyetine göre

farklılık gösterip göstermediğine ilişkin yapılan T-Testi sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8

Ebeveynlerin Özel Gereksinimli Çocuğun Cinsiyeti İle Sosyal Destek Algıları, Yılmazlık Düzeyleri ve Psikolojik Yardım Almaya Yönelik Tutumları Arasındaki Farklılığı Belirlemeye Yönelik T-Testi Sonuçları

Ölçekler ve Alt Boyutlar	Çocuğun Cinsiyeti	n	$\bar{X}$	s	T	p	Açıklama
YASDÖ-ASDD	Kız	72	2,86	,58	-868	,387	p>0,05
Toplam	Erkek	90	2,94	,63			
Sosyal Birliktelik	Kız	72	2,78	,58	-,025	,980	p>0,05
Desteği	Erkek	90	2,78	,67			
Bilgi Desteği	Kız	72	2,95	,63	-	,102	p>0,05
	Erkek	90	3,12	,61			
Duygusal Destek	Kız	72	2,91	,66	-,976	,331	p>0,05
	Erkek	90	3,09	,74			
Bakım Desteği	Kız	72	2,81	,72	-,987	,325	p>0,05
	Erkek	90	2,93	,82			
YASDÖ-ASDMD	Kız	72	2,75	,60	,056	,956	p>0,05
Toplam	Erkek	90	2,75	,66			
Sosyal Birliktelik	Kız	72	2,67	,07	,566	,572	p>0,05
Memnuniyet Düzeyi	Erkek	90	2,62	,07			
Bilgi Desteği	Kız	72	2,87	,07	,000	1,00	P>0,05
Memnuniyet Düzeyi	Erkek	90	2,87	,07			
Duygusal Destek	Kız	72	2,80	,07	-,321	,749	p>0,05
Memnuniyet Düzeyi	Erkek	90	2,84	,07			
Bakım Desteği	Kız	72	2,68	,09	-,282	,778	p>0,05
Memnuniyet Düzeyi	Erkek	90	2,72	,08			
AYÖ-Toplam	Kız	72	3,56	,42	-,555	,580	p>0,05
	Erkek	90	3,61	,54			
Mücadelecilik-Meydan	Kız	72	3,32	,55	-,133	,910	p>0,05
Okuma	Erkek	90	3,33	,60			
Öz yeterlik	Kız	72	4,02	,51	-,747	,456	p>0,05
	Erkek	90	4,09	,64			
Yaşama Bağlılık	Kız	72	3,58	,61	-	,276	p>0,05
	Erkek	90	3,70	,81			
Kontrol	Kız	72	3,51	,73	,548	,584	p>0,05
	Erkek	90	3,44	,87			
PYAİTÖ-KF Toplam	Kız	72	2,70	,34	1,133	,259	p>0,05
	Erkek	90	2,64	,28			

Tablo 8 incelendiğinde uygulanan T-Testi sonucundaASDD, ASDMD ölçekleri ve alt ölçeklerinde, AYÖ ve alt ölçeklerinde, PYAİTÖ-KF’da ebeveynlerin özel gereksinimli çocuğun cinsiyetine göre anlamlı farklılık elde edilmemiştir.

ebeveynlerin sosyal destek algılarını, bu destekten hoşnutluklarını yılmazlık düzeylerini ve psikolojik yardım almaya tutumları özel gereksinimli çocuğun cinsiyetine göre değişmediği ve bir etkisi olmadığı belirlenmiştir.

4.7. Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Sosyal Destek Ağlarının Niceliksel Boyutlarının Özellikleri Nelerdir?

Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin sosyal destek ağını sorgulayan ve niceliksel boyuttan oluşan ek soruların dağılımları Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9
Ebeveynlerin YASDÖ’nin Niceliksel Boyutunda Yer Alan Sorulara Verilen Yanıtların Dağılımları

Ebeveynlerin Yakınlarıyla Yüz Yüze Görüşme Sıklığı	n	%
Hiçbir zaman	3	1,9
Ayda 1 defa	27	16,7
Ayda 2 defa	10	6,2
Ayda 3 defa	19	11,7
Haftada 1 defa	39	24,1
Haftada 2-3 defa	31	19,1
Hemen hemen her gün	33	20,4
Ebeveynlerin Yakınlarıyla Telefon İle Görüşme Sıklığı		
Hiçbir zaman	0	0
Ayda 1 defa	8	4,9
Ayda 2 defa	12	7,4
Ayda 3 defa	23	17,2
Haftada 1 defa	28	17,3
Haftada 2-3 defa	51	31,5
Hemen hemen her gün	40	24,7
Ebeveynlerin Yakınları Tarafından Son Bir Ayda Ziyaret Edilme Sıklığı		
Hiç gelmediler	18	11,1
1-2 kez geldiler	70	43,2
3-4 kez geldiler	41	25,3
5 ya da daha çok kez geldiler	33	20,4

Ebeveynlerin Yakınlarıyla Yüz Yüze Görüşme Sıklığı	n	%
Ebeveynlerin Kendileri İçin Dışarı Çıkabilme Sıklığı		
Hiç Çıkamıyorum	25	15,4
Haftada 1-3 gün çıkabiliyorum	104	64,2
Haftada 4-6 gün çıkabiliyorum	29	17,9
Her gün çıkabiliyorum	4	2,5

Tablo 9 incelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin yakınlarıyla yüzyüze görüşme sıklığı incelendiğinde; ebeveynlerin %20,4'ü hemen hemen her gün, %19,1'i haftada iki-üç kez, %24,1'i haftada bir kez, %11,7'si ayda üç kez, %6,2'si ayda iki kez, %16,7'si ayda bir kez ve %1,9'u hiçbir zaman en yakın akraba, arkadaş, komşu ve buna benzer kişilerle yüz yüze görüştüğünü belirtmiştir. Ebeveynlerin yakın akraba, arkadaş ve buna benzer kişilerle telefonla görüşme sıklığı incelendiğinde; %24,7'si hemen hemen her gün, %31,5'i haftada iki üç kez, %17,3'ü haftada bir kez, %17,2'si ayda üç kez, %7,4'ü ayda iki kez, %4,9'u ayda bir kez telefonla görüştüğünü belirtirken arkadaş, akraba, komşu ve buna benzer kişilerle telefonla hiçbir zaman görüşmeyen kimse olmadığı belirlenmiştir.

Ebeveynlerin yakınları tarafından son bir ayda ziyaret edilme sıklığı incelendiğinde; %11,1'i son bir ay içinde arkadaş, akraba ve komşuların evlerine 5 defadan daha çok, %25,3'ü üç-dört defa %43,2'si bir-iki defa ve %11,1'i hiçbir zaman ziyaret edilmediğini belirtmiştir. Son olarak ebeveynlerin kendileri için dışarı çıkma sıklığı incelendiğinde; %2,5'i her gün dışarı çıktığını, %17,9'u haftada dört-altı gün dışarı çıkabildiğini, %64,2'si haftada bir-üç gün alışverişe, gezmeye, sinemaya gitmek gibi, kendisi için dışarıya çıktığını ve %15,4'ü hiç çıkamadığını belirtmiştir.

Bir başka ifadeyle ebeveynlerin yakınlarıyla yüzyüze ve telefonla görüşmeleri, birbirlerinin evine gidip gelmeleri ve çeşitli nedenlerle (gezme, alışveriş, eğlence gibi) dışarı çıkma sıklığıyla ilgili sorunların olmadığı belirlenmiştir.

4.8. Ebeveynlerin Sosyal Destek Algıları Ve Yılmazlık Düzeyleri, Psikolojik Yardım Almaya Yönelik Tutumlarını Yordamakta Mıdır?

Ebeveynlerin sosyal destek algıları ve yılmazlık düzeyleri, psikolojik destek almaya yönelik tutumlarını ne şekilde yordadığını ortaya koymaya yönelik yapılan çoklu regresyon analizi sonucunda Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10

Ebeveynlerin Sosyal Destek Algıları Ve Yılmazlık Düzeyleri, Psikolojik Yardım Almaya Yönelik Tutumlarını Ne Şekilde Yordadığını Ortaya Koymaya Yönelik Çoklu Regresyon Analiz Sonuçları

Değişken	B	Standart Hata	Beta	T	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	1.462	.209		6.993	.000		
PYAİTÖ	.204	.049	.371	4.164	.000	.497	.332
AYÖ	.170	.071	.214	2.402	.018	.433	.199
R=,526		R ² =,277					
F _(1,140) =26,826		p=,001					

Tablo 10 incelendiğinde PYAİTÖ-KF üzerinde etkisi olduğu düşünülen, YASDÖ ve AYÖ değişkenlerin PYAİTÖ-KF'na ne şekilde yordadığını ortaya koymaya yönelik olarak yapılan çoklu regresyon analizi sonucunda; YASDÖ ve AYÖ değişkenleri birlikte, PYAİTÖ-KF ile anlamlı bir ilişki (R=,526 , R²=,222) sergilemişlerdir (F_(2,140)=26,826, p=,001<,01). Söz konusu iki değişken birlikte, PYAİTÖ-KF puanlarındaki değişimin %28'ini açıklamaktadır. Bir başka değişle ebeveynlerin algıladıkları sosyal destek ve yılmazlık düzeyleri onların psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarını yordadığı belirlenmiştir. YASDÖ ve AYÖ Regresyon analizi sonuçlarına göre, PYAİTÖ-KF'ni yordayan regresyon denklemi şu şekildedir: “BDÖ= (YASDÖ X 0,204) + (AYÖ X 0,170) + 1,462”.

BÖLÜM V

5. TARTIŞMA VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri, bu destekten memnuniyet düzeyleri, yılmazlık düzeyleri ve psikolojik yardım alamaya yönelik tutumları ile ilgili bulgular alan yazın ışığında tartışılmıştır.

Araştırma grubunun her üç ölçekten de aldıkları puan ortalamalarının yılmazlık ölçeğinin Mücadelecilik-Meydan Okuma alt ölçeği dışında anne ya da baba olmak açısından farklılık yaratmadığını görmekteyiz. Yani annelerin ve babaların algıladıkları sosyal destek ve bu destekten hoşnutluk düzeyleri, yılmazlık düzeyleri ve psikolojik yardım alamaya ilişkin birbirine benzemektedir. Sadece Mücadelecilik-Meydan Okuma alt ölçeğinden elde edilen sonuçlar annelerin babalara kıyasla daha mücadeleci olduklarını göstermektedir. Alan yazın bulgularında da annelerin özel gereksinimli çocuğa babalara kıyasla daha olumlu yaklaştıklarını, daha çok kabul ettiklerini ve çocuklarına hizmet veren profesyonel kişilerle daha çok etkileşim içinde olduklarını dolayısıyla donanımlı ve daha mücadeleci olduklarını göstermektedir (Kaner ve Bayraklı, 2009b). Elde edilen bulgular sosyal destek algılarının anne ya da baba olmaya göre farklılaşmadığını gösteren diğer bulgularla (Kaner, 2004; Aslan, 2010; Bilgin, 2012; Çattık, 2015) örtüşmektedir. Kadı (2016), Ahlert ve Greff (2012), Kaner, Bayraklı ve Güzeller (2011) ve Plump (2011) araştırmalarında bizim bulgularımızla benzer şekilde anne, babaların algıladıkları yılmazlığın benzer olduğunu göstermektedir. Buna karşın, aksi yönde bulgular veren araştırmalarda vardır. Örneğin Lee, Shen ve Tran (2008) ve Boyraz ve Sayger (2011) araştırmalarına göre erkeklerin kadınlara göre daha yılmaz özelliklere sahip olduklarını ortaya koymuştur. Bulgulardaki farklılıklar, araştırma gruplarının özelliklerine ve yılmazlığı değerlendiren ölçme araçlarının bağlı olabilir. Farklı gruplar üzerinde yani çalışmalar iler4e konunun daha derinlemesine incelenmesi gerekmektedir. Anne, babaların psikolojik yardım alma açısından da benzer davranışların olduğunu söyleyebilir. Alanyazında bizim bulgularımız doğrultusunda sonuç veren iki araştırmaya rastlanmıştır (Özbay ve Aydoğan, 2014; Şimşek, 2016). Bunun dışında genel olarak kadınların erkeklere kıyasla başkalarından yardım almaya daha açık oldukları gözlemlenmektedir. Örneğin

Chang, 2007; Koydemir-Özden ve Erel, 2010; Arslantaş, Dereboy, Aştı ve Pektekin, 2005; Keklik, 2009).

Yaşla ilgili bulgular incelendiğinde ebeveynlerin sosyal etkinliklere katıldıkları ve onların gelecekle ilgili planlarında onları destekleyen birilerinin olması ve ebeveynlerin bu destekten hoşnut kaldıklarını gösteren sosyal birliktelik desteği, artan yaşla birlikte artmaktadır. Bu da bu tür destek ağının bireylerin yaşlarıyla birlikte genişlediğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Diğer destek türlerine ilişkin ise yaşa bağlı farklılıklar bulunmamaktadır. Bu da bu tür destek ağının bireylerin yaşlarıyla birlikte genişlediğinin göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bazı alan yazın bulgularında bazı destek türlerinin (örneğin duygusal desteğin) yaşla birlikte farklılaştığını (Çürük, 2008); bazılarının yaştan artmasıyla sosyal desteklerin azaldığını (Coşkun ve Akkaş, 2009), bazılarının da yaştan algılanan sosyal destekleri etkilemediğini belirlemişlerdir.

Yaşla ilgili bir diğer bulgumuzda ebeveynlerin yaşları arttıkça yaşamlarını kontrol etmenin kendilerinde olduğunu daha çok algılamakta olduklarıdır. Her ne kadar alan yazında bu bulguyu destekleyen bir araştırmaya rastlanmamış olsada yapılan araştırmayla ebeveynlerin daha deneyimli, daha donanımlı, daha becerikli olmalarını, dolayısıyla yaşamlarını daha çok kontrol altına alabildiklerini söyleyebilir. Buna karşın hem yılmazlık ölçeğinin diğer alt boyutlarında hemde toplumlarında yaşa bağlı farklılık olmadığını görmekteyiz. Plupm (2011)'de otizimli olan çocukların ebeveynleri ile ilgili benzer bir sonuca ulaşılmıştır.

Ebeveynlerin yardım alma davranışıyla ilgili olarak alanyazın bulgularının çelişkili olduğunu söyleyebilir. Bazıları genç yaştakilerin (Şimşek, 2016) bazıları ileri yaştakilerin (Koydemir-Özden ve Erel, 2010) daha çok yardım aradıklarını bildirirken, bazıları da (Arslantaş, Dereboy, Aştı ve Pektekin, 2005) bu çalışmada olduğu gibi yardım arama davranışlarında yaştan önemli bir etken olmadığını ileri sürmektedir. Bu farklılıkların, psikolojik yardım alma davranışlarının niteliğiyle, araştırma gruplarının özellikleriyle, sahip oldukları kaynaklarla vb. gibi çeşitli olduğunu düşünebiliriz. Bu nedenle, pek çok bağımsız değişkenin kontrol altına alıp konunun ileri araştırmalarla incelenmesi gerekmektedir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu bakım desteği dışında, ebeveynlerin sosyal destek algılarının, yılmazlık düzeylerinin ve psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarının onların oturdukları yerleşim bölgelerinden bağımsız olmasıdır. Bu değişken açısından alan yazında ulaşılan tek araştırma olan Kumbasar (2016)'ın yaptığı araştırmada da ebeveynlerin yerleşim yerleri ile algıladıkları bakım desteği ve

bu destekten hoşnut olma durumları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu, köyde yaşayan ebeveynlerin kentte yaşayan ebeveynlere göre bakım desteğini daha fazla algıladığını belirlemiştir. Şehirlerde genel olarak yakın ilişkilerin az olması, bireysel yaşamın daha fazla olması, değişen iş hayatının komşuluk ilişkilerini olumsuz etkilemesi gibi etmenler ihtiyaç duyulan sosyal desteğin algılanmamasına neden olmaktadır. bakım ihtiyacı duyduğunda gerekli kişileri yanlarında bulamamalarına neden olmaktadır. Yılmazlık algılarıyla ilgili Aygen (2011)'de yerleşim yerinin annelerin yılmazlık düzeyi üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturduğunu belirlemiştir. Şehirde yaşayan ebeveynlerin sivil toplum örgütlerine katılma, arkadaş çevresinin geniş olması, yardım imkanın fazla olması gibi imkanların olması köyde yaşayan ebeveynlere göre problemlerle başa çıkmada yılmaz olabilmelerini sağladığı şeklinde yorumlanabilir.

Ebeveynlerin köyde ya da kentte yaşamaları onların psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarını etkilememektedir. Ebeveynlerle değil de lise öğrencileriyle çalışmış olan Kırımlı (2007) yaşamlarını ağırlıklı olarak köyde geçirmiş olan gençlerin, şehirli olanlarına kıyasla yardım almaya daha istekli olduklarını saptamıştır. Çarpıcı bir diğer bulgumuz, ebeveynlerin sosyal destek ağlarının niceliğinin ve niteliğinin, zorluklarla dayanıklılıklarının eğitim düzeyiyle ilişkili olmasıdır. Ebeveynlerin eğitim düzeyleri artmasıyla sosyal destek ağlarında güçlenmekte, kendilerini zorluklarla ve sorunlarla daha dayanıklı ve daha yılmaz algılamaktadırlar. Hem sosyal destekle (Özkan, 2002; Coşkun ve Akkaş, 2005; Arı, 2006; Bilgin, 2012) hem de yılmazlıkla ilgili araştırmalar (Kadı, 2016; Kumbasar, 2016) bulgularımızla tutarlı sonuçlar vermiştir.

Eğitimli olmak ebeveynleri duyarlı donanımlı, güçlü kılar, hizmetlere ulaşmalarını kolaylaştırır, daha çok profesyonelle ve ailelerle iletişime girmelerini kolaylaştırır. Bu da onları güçlülere karşı daha dayanıklı olmalarını ve daha çok destek kaynaklarına sahip olmalarına yal açabilir. Yılmazlıkla ilgili bulgumuzu desteklemeyen araştırmada sadece Taşdemir (2013) görme yetersiliği olan çocukların ebeveynleriyle çalışmış ve onların eğitim düzeylerinin yılmazlık algılarında farklılığa yol açmadığını belirlemiştir. Alanyazın bulguları (Karalp, 2009; Arslantaş, Dereboy, Aştı ve Pektekin, 2012; Şimşek, 2016) genel olarak bu araştırmada olduğu gibi ebeveynlerin eğitim durumlarının onların psikolojik yardım arama davranışlarını etkilemediği yönündedir. Bunun tek istisnası olarak Koydemir-Özden ve Erel (2010) araştırmasını gösterebiliriz. Ebeveynlerin eğitim düzeyinin,

bireyleri daha çok donanımlı, daha gerçekçi, daha bilgili ve becerikli dolayısıyla gerektiğinde uygun destekleri aramaya istekli kılması beklenmektedir.

Bu araştırmada çocuk sayısı az olduğunda ebeveynlerin çocuklarının bakımlarını daha kolay sağladıklarını ve bakımın dışında genel olarak diğer desteklere de daha çok sahip oldukları belirlenmiştir. Diğer sosyal destek alanlarında ise çocuk sayısının önemli bir faktör olamadığı belirlenmiştir. Pek çok araştırmada da bu yönde sonuçlar belirlenmiştir (Tak ve McCubbin, 2002; Görgü, 2005; Aslan, 2010; Bilgin, 2012). Bulgularımıza göre çocuk sayısı azaldıkça ebeveynlerin genel olarak dayanıklılıkları da artıyor. Ancak ebeveynlerin yılmazlık algılarında bu değişken bir önem taşımamaktadır. Belkide yılmazlık özelliklerine sahip olmak ailede birden fazla özel gereksinimli çocuğa sahip olmak gibi dayanıklı kılmaktadır. Çınar (2005) ve Durmuşoğlu Irmak (2017) ise aksi yönde sonuçlara ulaşmıştır.

Bu çalışmada ailede bulunan özel gereksinimli çocuk sayısının ebeveynlerin psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarını arasında önemli olmadığı bulunmuştur. Bir diğer değişle ailede ister tek, ister bir den fazla özel gereksinimli çocuk olsun bu durum ebeveynlerin yardım alıp almama davranışlarını etkilememektedir. Çınar (2005) ve Durmuşoğlu Irmak (2017) elde edilen bulgulara benzer nitelikte çocuk sayısının yardım almaya yönelik davranışı üzerinde etkisinin olmadığını bulmuştur.

Ebeveynlerin algıladıkları desteklerde, yılmazlık algılarında ve psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarına yönelik farklılığa yol açmayan değişken de özel gereksinimli çocuğun cinsiyetidir. Alan yazında yapılmış pek çok araştırma hem sosyal destekle ilgili bulgumuzu (Kaner, 2004; Gölalmiş-Erhan, 2005; Arman, 2009), Ünlüer, 2009; Aslan, 2010; Kumbasar, 2016) hem de yılmazlık ile ilgili bulgumuzu (Kadı, 2016; Avcu, 2017) destekleyen yönde sonuçlar elde edilmiştir. Taşdemir (2013) ise yaşama bağlılık alt boyutu dışında yılmazlığın tüm alt boyutunda ve toplamında çocuğun cinsiyetinin farka yol açmadığını rapor etmiştir. Alanyazında çocuğun cinsiyetinin ebeveynlerin psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarındaki etkisini inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Sosyal desteğin niceliksel boyutunu irdeleyen ve YASDÖ'nin son kısmında yer alan sorularla ilgili bulgular incelendiğinde ebeveynlerin yakınlarıyla yüzyüze ve telefonla görüşmeleri, birbirlerinin evine gidip gelmeleri ve çeşitli nedenlerle (gezme, alışveriş, eğlence gibi) dışarı çıkma sıklığıyla ilgili sorunların olmadığı söyleyebilir. Sivrikaya (2012) ve Gölalmiş-Erhan (2005)'ın bulguları da bizim bulgumuzu desteklemektedir. Bir diğer değişle bu bulgulardan özel gerksinimli

çocuk sahibi ebeveynlerin aldıkları sosyal destek ağlarının geniş olduğu sonucunu çıkarabilir.

Araştırmanın son bulgusunda ise ebeveynlerin sosyal destek algılarının ve yılmazlık düzeylerinin, psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarının yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Alanyazın incelendiğinde Karakuş (2017)'un yaptığı araştırmada mesleki sosyal desteğin, psikolojik dayanıklılığın yordayıcısı olduğunu belirlemiştir. Moe, (2012) ise algılanan sosyal desteğin kadınlarda psikolojik iyi oluşunu yordadığı sonucuna ulaşmıştır. Aynı zamanda algılanan sosyal desteğin, kariyer kararının, öz-yeterliğin ve ebeveyn tutumlarından reddedici tutumun, psikolojik iyi oluşu yordadığı (Özden, 2014), aileden algılanan sosyal desteğin, psikolojik iyi oluşu olumlu yönde yordadığı ancak arkadaştan algılanan sosyal desteğin yordayıcı olmadığı (Bierman,Fazio ve Milkie, 2006), sosyal ağın genişliği ve ilişki kurma sıklığı ve alınan destekten hoşnut olma durumu,psikolojik iyi oluşun yordayıcısı olduğu (Philips,Lingsiu, Yeh ve Chen 2008) sosyal desteğin üniversite öğrencilerinin psikolojik iyi oluşlarını yordadığı (Gençöz, Özlale ve Lennon, 2004) ve eşinden şiddet gören kadınlarla yapılan çalışmada, kadınların eğitim düzeyi, çalışma durumu, psikolojik destek alması, dini başa çıkma düzeyleri ve algılanan sosyal destek düzeyinin, psikolojik dayanıklılığı yordadığı (Sağlam, 2015) yapılan araştırmalar sonucunda ortaya koyulmuştur.

BÖLÜM VI

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin sosyal destek algılarının, yılmazlık düzeylerininve psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarının belirlenmesi amacıyla yapılan araştırmada elde edilen sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

6.1. Sonuçlar

Araştırmada özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlere Kişisel Bilgi Formu, Yenilenmiş Anne Baba Sosyal Destek Ölçeği (YASDÖ), Aile Yılmazlık Ölçeği (AYÖ) ve Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği Kısa Formu (PYAİTÖ-KF) uygulanarak veriler elde edilmiştir.

Katılımcıların çoğunun anne, 41 ve üzeri yaştaolduğu,kent merkezinde yaşadığı, lise düzeyinde eğitimi olduğu, bir özel gereksinimli çocuğa sahip ve çocuğun cinsiyetinin erkek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada annelerin ve babaların algıladıkları sosyal destek ve bu destekten hoşnutluk düzeyleri, yılmazlık düzeyleri ve psikolojik yardım alamaya ilişkin birbirine benzemektedir. Sadece Mücadelecilik-Meydan Okuma alt ölçeğinden elde edilen sonuçlar annelerin babalara kıyasla daha mücadeleci oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Ebeveynlerin yaşları arttıkça sosyal etkinliklere katıldıkları ve onların gelecekle ilgili planlarında onları destekleyen birilerinin olması ve ebeveynlerin bu destekten hoşnut kaldıklarını gösteren sosyal birliktelik desteğinin arttığı belirlenmiş. Yine ebeveynlerin yaşlarının artmasıyla yaşamlarını kontrol etmenin kendilerinde olduğunu daha çok algılamakta olduklarıdır. Ancak psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarının yaşa bağlı bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ebeveynlerin algıladıkları bakım desteği dışında, sosyal destek algılarının, yılmazlık düzeylerinin ve psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarının onların oturdukları yerleşim bölgeleri üzerinde bir farklılık yaratmadığı belirlenmiştir. Eğitimdurumunun artması ebeveynlerin sosyal destek algılarını, yılmazlık düzeylerini etkilemektedir. Eğitimin artmasıyla ebeveynlerin sosyal destek ve yılmazlık algılarında arttığı, psikolojik yardım almaya yönelik tutumları üzerinde herhangi bir farklılık yaratmadığı belirlenmiştir.

Ebeveynlerin çocuk sayısının az olması çocuklarının bakımlarını daha kolay sağladıklarında etkisi olduğu ancak diğer sosyal destek alanlarında ise çocuk sayısının önemli bir faktör olamadığı belirlenmiştir. Çocuk sayısı azaldıkça ebeveynlerin genel olarak dayanıklılıklarıda arttığı ancak ebeveynlerin yılmazlık algılarında bu değişken bir önem taşımadığı belirlenmiştir. Çocuk sayısının ebeveynlerin psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarını arasında önemli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynlerin algıladıkları desteklerde, yılmazlık algılarında ve psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarına yönelik farklılığa yol açmayan değişken de özel gereksinimli çocuğun cinsiyeti olduğu belirlenmiştir.

Sosyal desteğin niceliksel boyutunu irdeleyen ve YASDÖ'nin son kısmında yer alan sorularla ilgili bulgular incelendiğinde ebeveynlerin yakınlarıyla yüzyüze ve telefonla görüşmeleri, birbirlerinin evine gidip gelmeleri ve çeşitli nedenlerle (gezme, alışveriş, eğlence gibi) dışarı çıkma sıklığıyla ilgili sorunların olmadığı belirlenmiştir. Araştırmanın son bulgusunda ise ebeveynlerin sosyal destek algılarının ve yılmazlık düzeylerinin, psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarının yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

6.2. Öneriler

Bu bölümde araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda ileri araştırmalara ve uygulamalara yönelik öneriler sunulmuştur.

6.2.1. İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Araştırma örneklemini KKTC'deki çeşitli illerden alınmıştır. Kültürel farklılıklar göz önüne alındığında yurt dışındaki farklı çalışmalar incelenerek ebeveynlerin sosyal destek algıları, yılmazlık düzeyleri ve psikolojik yardım almaya yönelik tutumları karşılaştırılabilir.
2. Araştırma örneklemini daha büyük gruplarla gerçekleştirilip, normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynler ile özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin karşılaştırıldığı deneysel araştırmalar yapılabilir.
3. Yapılacak araştırmalarda farklı ölçek, envanter ve yöntem kullanılarak ebeveynlerin sosyal destek algıları, yılmazlık düzeyleri ve psikolojik yardım alamaya yönelik tutumları karşılaştırılıp incelenebilir.
4. Araştırmada ebeveynlerin algıladıkları informal (aile üyeleri, arkadaşlar, komşular vb.) desteklerle alınmıştır. Yapılacak araştırmalarda formal (aile terapistleri, aile eğitimi uzmanları vb.) desteklerle ilgili araştırmalar yapılabilir.
5. Araştırmada annelerin babalara göre güç durumlarla mücadele etme, yaşadıklarının üstesinden gelebildikleri ve köyde yaşayanların şehirde yaşayanlara göre kişisel birtakım problemlerini paylaştığı daha fazla kişi olduğu görülmüştür. Bu durumun nedeni daha ayrıntılı şekilde ortaya koyabilir.
6. Alan yazında çocuğun cinsiyeti ve çocuk sayısına göre ebeveynlerin psikolojik yardım alamaya ilişkin tutumlarını inceleyen araştırmalara rastlanmamıştır. Bu eksiklik dikkate alınarak yapılacak araştırmalarda bu değişkenler arasındaki farklılıklara bakılabilir.
7. Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin sosyal destek algılarının, yılmazlık düzeylerinin ve psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarının yordayıcı değişkenleri artırılıp incelenebilir.

6.2.2. Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Özel gereksinimli çocukların devam ettiği okullardaki uzmanlar tarafından, ebeveynlere sosyal destek, yılmazlık düzeyi ve psikolojik yardım alamaya ilişkin tutumlarını arttırmaya yönelik aile danışmanlığı, sosyal faaliyetler ebeveynler belli zamanlarda bir araya getirilerek yaşanmışlıkların paylaşımı gibi etkinlikler sağlanabilir.
2. Araştırma örnekleminde ebeveynlerin daha çok annelerden oluştuğu, eğitim düzeylerinin lise ile üniversite mezunu olan ebeveynleri kapsamakta olduğu görülmektedir. Yapılacak araştırmalarda örneklem seçiminde bu durumlar dikkate alınabilir.
3. Ebeveynlerin yılmazlıkla ilgili güçlü yönleri desteklenerek daha fazla yılmaz olmalarında yardımcı olabilecek eğitim programları hazırlanabilir.
4. Araştırmada eğitim düzeylerinin artmasıyla, sosyal destek algısının ve yılmazlık düzeyinin arttığı görülmüştür. Ebeveynlerin eğitim ve bilinçlik düzeylerini arttırabilecek eğitim ve seminerler düzenlenebilir.

KAYNAKÇA

- Abramson, L. Y., Metalsky, G. I. ve Alloy, L. B. (1989). Hopelesnes depresion: A theory based subtype of depression. *Psychological Review*, 96(2), 51-60.
- Ahern, N. R., Kiehl, E. M., Sole, M. L. ve Byers, J. (2006). A Review of Instruments Measuring Resilience. *Comprehensive Peidatric Nursing*.
- Ahlert, I. A. ve Greeff, A. P. (2012). Resilience factors asociated with adaptation in families with deaf and hard of hearing children. *American Annals of the Deaf*, 157(4), 141-155.
- Akalın, A. (2010). *15-49 Yaş Grubu Kadınlarda Aile İçi Şiddet Sıklığı Ve Şiddetin Depresyona Etkisi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Akın, M. S. (2015). *Zihinsel Engelli Çocuğa (7-21 Yaş Arası) Sahip Ebeveynlerin Sosyal Destek Algılarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Akkök, F. (2003). *Farklı özelliğe sahip olan çocuk aileleri ve ailelerle yapılan çalışmalar*. A. Ataman (Ed.) Özel eğitime giriş. Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- Akmanış, B. (2010). *Otistik Çocuğu Olan Annelerin Algıladıkları Sosyal Desteğe Göre Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Aliakbari Dehkordi, M., Kakojoibari, A. A., Mohtashami, T. ve Yektakhah, S. (2011). Stres in mothers of hearing impaired children compared to mothers of normal and other disabled children. *Bimonthly Audiology-Tehran University of Medical Sciences*, 20(1),128-136.
- Almedom, A. M. ve Glandon, D. (2007). Resilience is not the absence of ptsd any more than health is the absence of disease. *Journal of Los and Trauma: International Perspectives on Stres and Coping*, 12(2), 127-143.
- Al-Yagon, M. (2007). Socioemotional and Behavioral Adjustment Among School Age Children with Learning Disabilities: The Moderating Role of Maternal Personal Resources. *The Journal of Special Education*,40(4), 205-211.
- Aral, N. ve Gürsoy, F. (2009). *Özel Eğitim Gerektiren Çocuklar Ve Özel Eğitime Giriş*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Arı, E. (2006). *Dikkat Eksikliği Ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocuğa Sahip Ailelerin Yaşadıkları Kaygı Düzeyi, Algıladıkları Sosyal Destek Ve Ana-*

- Babalık Tutumlarının İncelenmesi*.Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Arkonaç, S. (2001). *Sosyal Psikoloji*. İstanbul: Alfa Yayınları. 2. baskı.
- Armstrong, M. I., Birnie-Lefcovitch, S. ve Ungar, M. T. (2005). Pathways Between Social Support, Family Well Being, Quality of Parenting, and Child Resilience: What We Know. *Journal of Child and Family Studies*,14(2), 269-281.
- Arman, N. (2009). *Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Anne Ve Babaların Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri İle Tükenmişlik Ve Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Arslantaş, H., Dereboy, İ. F., Aştı, N. ve Pektekin, Ç. (2011). Yetişkinlerde Profesyonel Psikolojik Yardım Arama Tutumu ve Bunu Etkileyen Faktörler, *Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 12(1), 60-63.
- Arslan, Y. (2009). *Lise Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyal Destek İle Sosyal Problem Çözme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*.Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi. Konya.
- Aslan, Ç. Ç. (2010). *Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Anne Ve Babaların Psikolojik Belirtileri, Sosyal Destek Algıları Ve Stresle Basa Çıkma Tarzlarının Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Avcu, Y. (2017). *Görme Engelli Ve Görme Engelli Olmayan Öğrenci Annelerinin Yılmazlık Özelliklerinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Aydemir, S. E. (2015). *Otizmlı Çocukların Ebeveynlerinin Evlilik Uyumlarının, Başa Çıkma Stratejilerinin Ve Sosyal Destek Algılarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Aygen, S. (2011) *Otizm Tanısı Almış Çocuk ve Ergenlerin Annelerinin Aleksitimi Düzeyinin Yordanması*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Bahar, A., Bahar, G., Savaş, H. A ve Parlar, S. (2009) Engelli Çocukların Annelerinin Depresyon Ve Anksiyete Düzeyleri İle Stresle Basa Çıkma Tarzlarının Belirlenmesi. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(11),97-112.
- Bandura, A. Adams, N. E., Hardy, A. B. ve Howells, G. N. (1980). Test of generality self - efficacy theory. *Cognitive Therapy and Research*, 4(1),39-66.
- Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action: A social Cognitive Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy*. New York: Freeman.

- Bauman, S. (2004). *Parents of Children With Mental Retardation: Coping Mechanisms and Support Needs*. Doctoral Disertation, The Faculty of the Graduate School of the University of Maryland, USA.
- Barney, L. J., Griffiths, K. M., Jorm, A. M. ve Christensen, H. (2006). Stigma about depression and its impact on help-seeking intentions. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 4(2), 51-54.
- Başer, Z. (2006). *Aileden Algılanan Sosyal Destek İle Kendini Kabul Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Bayraklı, H. (2010). *Zihinsel Engelli Ve Engelli Olmayan Çocuğa Sahip Annelerde Yılmazlığa Etki Eden Değişkenlerin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Bayraklı, H. ve Kaner, S. (2010). Zihinsel Engelli Ve Engelli Olmayan Çocuğa Sahip Annelerde Yılmazlığa Etki Eden Değişkenlerin İncelenmesi. *Ulusal Özel Eğitim Kongresi*. Öğretmen Yetiştirme: Bildiri özetleri.
- Baykoç, D. N., Bayhan, P. ve Artan, İ. (2000). Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Beklentileri ve Endişe Duydukları Konuların İncelenmesi. *Sosyal Hizmetler Dergisi*, 1(11), 16-23.
- Beck, A. T. (2008). *Bilişsel terapi ve duygusal bozukluklar*. İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Benard, B. (2004). *Resiliency What We Have Learned* (5th Ed.). San Francisco: WestEd.
- Ben-Porath, D. D. (2002). Stigmatization of individuals who receive psychotherapy: An interaction between help-seeking behavior and the presence of depression. *Journal of Social and Clinical psychology*, 21(4), 400-413.
- Ben-Zur, H., Duvdevany, I. ve Lury, L. (2005). Associations of social support and hardiness with mental health among mothers of adult children with intellectual disability. *Journal of Intellectual Disability Research*, 49(1), 54-62.
- Bierman, A., Fazio, E. M., Milkie, M.A. (2006). A multifaceted approach to the mental health advantage of the married: Assessing how explanations vary by outcome measure and unmarried group. *Journal of Family Issues*.
- Bicil, B. (2012). *Yetişkinlerin Psikolojik Yardım Arama Niyetlerinin İncelenmesi: İzmir İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.

- Bilgin, Ş. (2012). *Ağır Ve Orta Düzeyde Zihinsel Yetersizliği Olan Çocukların Anne-Babalarının Algıladıkları Sosyal Destek Kaygı Ve Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi. Bursa.
- Bonanno, G. A. (2004). Los, trauma, and human resilience: Have we underestimated the human capacity to thrive after extremely aversive events. *American Psychologist*, 59, 20–28.
- Britner, P. A., Morog, M. C., Pianta, R. C. ve Marvin, R. S. (2003). Stres and coping: a comparison of self report measures of functioning in families of young children with cerebral palsy or no medical diagnosis. *Journal of Child and Family Studies*, 12, 335-348.
- Bos, P. (2006). *Los, Trauma and Resilience: Rherapeutic Work with Ambiguous Los*. USA: W. W. Norton ve Company.
- Boyraz, G. ve Sayger, T. V. (2011). Psychological well-being among fathers of children with and without disabilities: the role of family cohesion, adaptability and paternal self-efficacy. *American Journal of Men's Health*, 5(4), 286–296.
- Bromley, J., Hare, D. J., Davison, K. ve Emerson, E. (2004). Mothers supporting children with autistic spectrum disorders: Social support, mental health status and satisfaction with services.
- Brown, W. K. ve Rhodes, W. A. (1991). Factors That Promote Invulnerability and Resiliency in atrisk Children. In W. A. Rhodes ve W. K. Brown (Eds.), *Why Some Children Succeed Despite the Odd*. USA: Praeger.
- Cantrell, K. K. (2007). *Predictors of Quality of Life of Mothers of Children with Intellectual Disabilities*. Unpublished Doctoral Disertation, University of Denver, USA.
- Caplan, G. (1974). *Support Systems and Community Mental Health: Lectures on Conceptual Development*. Behav Public, USA.
- Caplan, A. I. (1976). A Simplified Procedure For Preparing Myogenic Cells For Culture. *Development*, 36(1), 175-181.
- Carlson, J. M. (2001). *Two Casual Models Of White Male Psychological Help-Seeking Attitudes And Preferences For Psychotherapy*. Doctoral Disertation, Pennsylvania University, USA.
- Cavkaytar, A., Batu, S. ve Beklan, O. B. (2007). Gelişimsel geriliği olan çocuğa sahip ailelerin sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri arasındaki ilişkiler. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 79-96.

- Cavkaytar, A., Batu, S. ve Çetin, O. B. (2008). Gelişimsel Geriliği Olan Çocuğa Sahip Ailelerin Aile Özelliklerinin Ve Yaşadıklarının Betimlenmesi. *Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi*.
- Cavkaytar, A., Ardiç, A., Özbey, F., Sönmez, M., Özdemir, O. ve Aksoy, V. (2012). *Özel Eğitimde Aile Eğitimi ve Rehberliği*, Ankara: Vize Yayıncılık.
- Cepeda-Benito, A. ve Short, P. (1998). Self-concealment, avoidance of psychological services, and perceived likelihood of seeking profesional help. *Journal of Counseling Psychology*, 45, 58–64.
- Chang, H. (2007). Psychological Distres And Help-Seeking Among Taiwanese College Students: Role Of Gender And Student Status. *British Journal Of Guidance ve Counselling*, 35(3), 347-355.
- Cohen, S. ve Wills, T. A. (1985). Stres, Social Support and The Buffering Hypothesis, *Psychological Bulletin*, 98(2),310-357.
- Cohen, O, Slonim, I., Finzi, R. ve Leichtentritt, R. D. (2002). Family Resilience: Israeli Mothers' Perspectives. *The American Journal of Family Therapy*.
- Cornille, T. A., Boroto, D. R., Barnes, M. F. ve Hall, P. K. (1996). Dealing with Family Distres in Schools. *Families in Society*, 77, 435- 445.
- Coşkun, Y. ve Akkaş G. (2009). Engelli Çocuğu Olan Annelerin Sürekli Kaygı Düzeyleri İle Sosyal Destek Algıları Arasındaki İlişki. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*,10(1),213-227.
- Coşkun, S. (2012). *Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Annelerin Uyum Süreci Aşamaları ve Bu Aşamaların Tükenmişlik ve Algılanan Sosyal Destek ile İlişkilendirilerek İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Czuchta, D., ve McCay, E. (2001). Help seeking for parents of individuals experiencing a first episode of schizophrenia. *Archieves of psychiatric nursing*, 15(4), 159-170.
- Çattık, M. (2015). *Gelişimsel Yetersizliği Olan Çocukların Ebeveynlerinin Sosyal Destek Ve Öz Yeterlik Düzeyleri İle Yaşam Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Çay, E. Ş. (2016). *Özel Eğitim Gereksinimi Olan Çocukların Ebeveynleri İle Özel Eğitim Gereksinimi Olmayan Çocukların Ebeveynlerinin Bedensel Duyumları Abartma Düzeyleri Ve Empatik Eğilim Düzeyleri Açısından Karşılaştırılması*. Yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Çebi, E. (2009). *University Students' Attitudes Toward Seeking Psychological Help: Effects Of Perceived Social Support, Psychological Distres, Prior Help-*

- Seeking Experience And Gender*. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Çetinkaya, Z. (2009). Türkçe öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının belirlenmesi. *İlköğretim Online*, 8(2),60-87.
- Çelimli, Ş. (2009). *Amerika ve Türkiye’de Otizmi Olan Çocukları Bulunan Ailelerin Aile İşlevlerine Dair Süreçlerin Karşılaştırmalı Çalışması*. Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Çınar, L. (2008). *Evlilik Doyumu: Cinsiyet Roller ve Yardım Arama Tutumu*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çiçek, K. (2007). *Ben Bir Anneyim*. İstanbul: Gülyurdu Yayınları.
- Çürük, N. (2008). *Ankara İl Merkezi’nde Bulunan Milli Eğitim Bakanlığı’na Bağlı İş Okullarında 1. Ve 4. Sınıfa Devam Eden Zihinsel Engelli Çocukların Annelerinin Kaygı Ve Sosyal Destek Düzeylerinin Karşılaştıkları Problemlere Göre İncelenmesi*.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Dalkılıç, M. (2016). *Otizmi Çocuğu Olan Çiftlerin Evlilik Doyumu, Kaygı, İlişkisel Yılmazlık Ve Psikolojik Yardım Alma Tutumlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Davis, K. ve Gavidia-Payne, S. (2009). The impact of child, family, and Profesional support characteristics on the quality of life in families of young children with disabilities. *Journal of Intellectual ve Developmental Disability*,34(2), 153-162.
- Dayıoğlu, B. (2008). *Resilience In University Entrance Examination Applicants: The Role Of Learned Resourcefulness, Percieved Social Support and Gender*. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Deane, F. P. ve Chamberlain, K. (1994). Treatment fearfulness and distress as predictors of profesional psychological help-seeking. *British Journal of Guidance and Counseling*, 22, 207–217.
- Deniz, M. E., Dilmaç, B. ve Arıcak, O.T. (2009). Engelli çocuğa sahip olan ebeveynlerin durumluk-sürekli kaygı ve yaşam doyumlarının incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 953-968.
- Durmuşoğlu Irmak, B. (2017). *Yüksek Kaygı Ve Depresyon Düzeyinin Evlilik Yaşamı İle İlişkisinin Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi, İstanbul.

- Echterling, L. G., Presbury, J. ve McKee, J. E. (2005). *Crisis Intervention: Promoting Resilience and Resolution in Troubled Times*. USA: Pearson Merrill Prentice Hall.
- Efeoğlu, A. (2016). *Çocuğu Özel Eğitim Okuluna Devam Eden Annelerin Yaşam Doyumları İle Sosyal Destek Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Erkan, S., Özbay, Y., Cihangir-Çankaya, Z. ve Terzi, S. (2008). University students' problem areas and psychological help-seeking willingness. *International congress of counseling'de bildiri olarak sunuldu*, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Ehlers-Flint, M. L. (2002). Parenting perceptions and social supports of mothers with cognitive disabilities. *Sexuality and Disability*, 20(1), 29-51.
- Ekinci, H. ve Ekici, S. (2003). İşletmelerde örgütsel stres yönetim stratejisi olarak sosyal desteğin rolüne ilişkin görgül bir araştırma. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(1), 109-120.
- Eminağaoğlu, N. (2006). *Güç Koşullarda Yaşayan Sokak Çocuklarında Dayanıklılık*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Ereş, F. (2009). Toplumsal bir sorun: Suçlu çocuklar ve ailenin önemi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 5, 88-96.
- Erkan, S., Ozbay, Y., Cankaya, Z. C. ve Terzi, S. (2008). University students' problem areas and psychological help-seeking willingness. *International Congress of Counseling'de bildiri olarak sunuldu*, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Ersoy, Ö. ve Çürük, N. (2009) Özel gereksinimli çocuğa sahip annelerde sosyal destegin önemi. *Aile ve Toplum; Eğitim Kültür ve Arastırma Dergisi*, 11(5).
- Fischer, E. H. ve Turner, J. L. (1970). Development and research utility of an attitude scale. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 35, 79-90.
- Frieborg, O., Hjemdal, O., Rosenvinge, J. H. ve Martinusen, M. (2003). A new rating scale for adults resilience: What are the central protective resources behind healthy adjustment? *International Journal of Methods in Psychiatric Research*, 12(2), 65-76.
- Gallagher, S., Phillips, A. C. Oliver, C. ve Carroll, D. (2008). Predictors of psychological morbidity in parents of children with intellectual disabilities. *Journal of Pediatric Psychology*, 33(10), 1129-1136.

- Garmezy, N., Masten, A. S. ve Tellegen, A. (1984). The Study of Stres and Competence in Children: A Building Block for Developmental Psychopathology. *Child Development*, 55, 97-111.
- Gençöz, T., Özlale, Y., Lennon, R. (2004). Direct and indirect effects of social support on psychological well-being. *Social Behavior and Personality*.32(5).
- Goin-Kochel, R. P. Myers, B. J. ve Mackintosh, V. H. (2007). Sources of Information and Support Used by Parents of Children with Autism Spectrum Disorders *Developmental Disabilities*, 12(1), 41-51.
- Gördeleş Beşer, N. ve İnci, F. (2014). Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Ailelere Verilen Grup Danışmanlığının Etkinliğinin Değerlendirilmesi. *Journal of Psychiatric Nursing/Psikiyatri Hemşireleri Derneği*, 5(2), 65-81.
- Gölalmış Erhan, G. (2005). *Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Annelerin Umutsuzluk, Karamsarlık, Sosyal Destek Algılarının Ve Gelecek Puanlarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Greene, R. R. ve Conrad, A. P. (2002). Basic asumptions and terms. Resiliency: An integrated approach to practice, policy, and research.
- Greeff, A. P., Vansteenwengen, M. ve Ide, M. (2006). Resiliency in families with a member with a psychological disorder. *The American Journal of Family Therapy*, 34, 285-300.
- Görgü, E. (2005). *3-7 Yaş Arası Otistik Çocuğa Sahip Olan Annelerin Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri İle Depresyon Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Guralnick, M. J., Hammond, M. A., Neville, B. ve Connor, R. T. (2008). The relationship between sources and functions of social support and dimensions of child-and parent-related stres. *Journal of Intellectual Disability Research*, 52(12), 1138-1154.
- Gürkan, U. (2006). *Grupla Psikolojik Danışmanın Üniversite Öğrencilerinin Yılmazlık Düzeylerine Etkisi*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Güven, B. ve Uzman, E. (2006). Ortaöğretim coğrafya dersi tutum ölçeği geliştirme çalışması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*,14(2), 527-536.
- Hacıhasanoğlu, R., Yildirim, A. ve Karakurt, P. (2012). Lonelines in elderly individuals, level of dependence in activities of daily living (ADL) and influential factors. *Archives of gerontology and geriatrics*, 54(1), 61-66.

- Hackler, A. H., Vogel, D. L. ve Wade, N. G. (2010). Attitudes toward seeking professional help for an eating disorder: The role of stigma and anticipated outcomes. *Journal of Counseling ve Development*, 88, 424–431.
- Hackney, H. ve Cormier, S. (2008). *Professional counselor: a process guide to helping* (T. Ergene and SA Sevim, Trans). Ankara: Mentis Yayıncılık.
- Hall, H. R. (2012). Families of children with autism: behaviors of children, community support and coping. *Issues in Comprehensive Pediatric Nursing*, 35(2), 111-132.
- Hasall, R., Rose, J. ve McDonald, J. (2005). Parenting stress in mothers of children with an intellectual disability: The effects of parental cognitions in relation to child characteristics and family support. *Journal of Intellectual Disability Research*, 49(6), 405-418.
- Heiman, T. (2002). Parents of Children with Disabilities: Resilience, Coping, and Future Expectations. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 14(2), 159-171.
- Henderson, N. ve Milshtein, M. (1996). Resiliency in schools. Making it happen for students and educators. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Hill, R. (1949). *Families Under Stress*. New York: Harper.
- Hill, C. ve Rose, J. (2009). Parenting stress in mothers of adults with an intellectual disability: Parental cognitions in relation to child characteristics and family support. *Journal of Intellectual Disability Research*, 53(12), 969-980.
- Hsiao, C. Y. (2014). Family demands, social support and family functioning in Taiwanese families rearing children with down syndrome. *Journal of Intellectual Disability Research*, 58(6), 549-559.
- Hayes, J. R. (2013). *The complete problem solver*. Routledge.
- Haynes, N. M. (2005). Personalized leadership for effective schooling. Erişim Adresi: <http://sc.bibalex.org/viewer/detail.jsf;jsessionid=F10247AF2487AA4B12123FCBB7A9DB?lid=9B533A781608399EC6B863DF525D94B4veatrm=vepage=933vetid=0AF993CFC50CDEEA601D0DB397EED28Bveatype=vepage=1veid>.
- Hawley, D. R. (2000). Clinical implications of family resilience. *The American Journal of Family Therapy*, 28, 101-116.
- Hill, C. ve Rose, J. (2009). Parenting stress in mothers of adults with an intellectual disability: parental cognitions in relation to child characteristics and family support. *Journal of Intellectual Disability Research*, 53(12), 969-980.

- Husaini, B. A., Moore, S. T., ve Cain, V. A. (1994). Psychiatric symptoms and help seeking behavior among the elderly: An analysis of racial and gender differences. *Journal of Gerontological Social Work*, 21(4), 177-195.
- İftar, G., Uzuner, Y., Batu, S., Vuran, S. ve Ergenekon, Y. (2001). *Küçük Adımlar Gelişimsel Geriliği Olan Çocuklara Yönelik Erken Eğitim Programı Eskişehir Uygulamasının Aile Rehberi Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi*. İstanbul: Zihinsel Engellilere Destek Derneği Yayınları.
- İşcan, G. Ç. ve Malkoç, A. (2017). Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ailelerin Umut Düzeylerinin Başa Çıkma Yeterliği ve Yılmazlık Açısından İncelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 98-100.
- Jacobson, D. E. (1986). Types and timing of social support. *Journal of health and Social Behavior*.
- Kadı, S. (2016). *Çoklu Yetersizliğe Sahip Çocuğu Olan Ebeveynlerin Yılmazlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Belirlenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1996). *İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Evrim Basım Yayın.
- Kahriman, İ. ve Bayat, M. (2008). Özürlü çocuğa sahip ebeveynlerin yaşadıkları güçlükler ve algıladıkları sosyal destek düzeyleri. *Özveri Dergisi*, 5(1), 80-85.
- Kaner, S. (2003). Aile destek ölçeği: faktör yapısı, güvenirlik ve geçerlik çalışmaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 4(1), 57-72.
- Kaner, S. (2004). Engelli Çocukları Olan Anne Babaların Algıladıkları Stres, Sosyal Destek ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri*.
- Kaner, S. ve Bayraklı, H. (2009a). Engelli ve engelli olmayan çocuklu annelerde yılmazlık, sosyal destek ve stresle başa çıkma becerileri. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama Dergisi*, 8(15), 115-133.
- Kaner, S. ve Bayraklı, H. (2009b). Zihinsel engelli ve engelli olmayan çocuklu annelerde yılmazlık, sosyal destek ve stresle başa çıkma becerileri. *Journal of Educational Sciences ve Practices*, 8(15), 25-29.
- Kaner, S. ve Bayraklı, H. (2010). Anne yılmazlık ölçeğinin psikometrik özellikleri. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama Dergisi*, 9(17), 77-94.
- Kaner, S. (2010). Aile Destek Ölçeği: Faktör Yapısı, Güvenirlik ve Geçerlilik Çalışmaları. *11. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildirileri*, 33-48.

- Kaner, S. ve Bayraklı, H. ve Güzeller, C. O. (2011). Anne-babaların yılmazlık algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 12(2), 63-78.
- Karadağ, E. (2009). Eğitim bilimleri alanında yapılmış doktora tezlerinin tematik açıdan incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 21-36.
- Karalp, A. (2009). *Lise Öğrencilerinin Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Karakuş, S. (2017). *Özel Eğitim Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık İle Mesleki Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi. Kahramanmaraş.
- Kararımak, Ö. (2007). *Investigation Of Personal Qualities Contributing to Psychological Resilience Among Earthquake Survivors: A Model Testing Study*. Doctoral Disertation, Middle East Technical University, Ankara.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar ilkeler teknikler*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar ilkeler teknikler*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karpat, D. ve Girli, A. (2012). Yaygın gelişimsel bozukluk tanılı çocukların anne babalarının yas tepkilerinin, evlilik uyumlarının ve sosyal destek algılarının incelenmesi. *Özel Eğitim Dergisi*, 13(2), 22-28.
- Kakhnovets, R. (2011). Relationships among personality, expectations about counseling, and help seeking attitudes. *Journal of Counseling ve Development*, 89, 11-19.
- Kalkan, M. ve Odacı, H. (2005). Cinsiyet ve cinsiyet rolunun psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarla ilişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 23(3), 57-62.
- Keklik, İ. (2009). Attitudes Toward Seeking Profesional Psychological Help: A Comparative Study Of Turkish And American Graduate Students. *Eğitim Araştırmaları Eurasian Journal Of Educational Research*, 37, 159-173.
- Kermanshahi, S. M., Vanaki, Z., Ahmadi, F., Kazemnejad, A., Mordoch, E. ve Azadfalah, P. (2008). Iranian mothers' perceptions of their lives with children

- with mental retardation: a preliminary phenomenological investigation. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 20, 317–326.
- Keskin, G. Bilge, A, Engin, E. ve Dülgerler, Ş. (2010). The evaluation of anxiety, parental attitude and coping strategy in parents of children with mental retardation. *Anatolian Journal Of Psychiatry*, 11, 30-37.
- Kırımlı, F. (2007). *Lise Öğrencilerinin Psikolojik Yardım Arama Tutumlarını Etkileyen Etmenler*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kirby, L. D. ve Fraser, M. W. (1997). *Risk and resilience in childhood*. In M. Fraser (Edit.), *Risk and resilience in childhood*.
- Komiya, N., Good, G. E. ve Sherrod, N. B. (2000). Emotional openness as a predictor of college students' attitudes toward seeking psychological help. *Journal of Counseling Psychology*, 47, 138–143.
- Kobasa, S. C. (1979). Stressful Life Events, Personality and Health: An Inquiry into Hardiness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, 1-11.
- Koydemir-Özden, S. ve Erel, Ö. (2010). Psychological Help Seeking: Role Of Sociodemographic Variables, Previous Help Seeking Experience And Presence Of A Problem. *Procedia Social and Behavioral Sciences*.
- Kozaklı, H. (2006). *Üniversite Öğrencilerinde Yalnızlık Ve Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Kratochwill, T. R., McDonald, L., Levin, J. R., Scalia, P. A. ve Coover, G. (2009). Families and schools together: An experimental study of multi-family support groups for children at risk. *Journal of School Psychology*, 47(4), 245-265.
- Kroese, B.S., Husein, H., Clifford, C. ve Ahmed, N. (2002). Social support networks and psychological well-being of mothers with intellectual disabilities. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 15, 324–340.
- Kumbasar, A. (2016). *İşitme Engelli Ve Engelli Olmayan Çocuklara Sahip Ailelerde Sosyal Destek Algısı, Yalnızlık Ve Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kumpfer, K. L. ve Summerhays, J. F. (2006). Resilience in Children. *Annals of the New York Academy of Sciences*.
- Kushner, M. G. ve Sher, K. J. (1991). The relation of treatment fearfulness and psychological service utilization: An overview. *Professional Psychology: Research and practice*.

- Kuzucu, Y. (2006). *Duyguları Fark Etmeye Ve İfade Etmeye Yönelik Bir Psiko-Eğitim Programının, Üniversite Öğrencilerinin Duygusal Farkındalık Düzeylerine, Duyguları İfade Etme Eğilimlerine, Psikolojik Ve Öznel İyi Oluşlarına Etkisi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Küllü, Z. (2008). *Özürlü Çocuğa Sahip Ebeveynlerde Depresyon Durumunun Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri,
- Lazarus, R. S. ve Folkman, S. (1984). Coping and adaptation. The handbook of behavioral medicine.
- Leipold, B. ve Greve, W. (2009). Resilience: A conceptual bridge between coping and development. *European psychologist*, 14(1), 40-50.
- Lee, E. O., Shen, C. ve Tran, T. V. (2008). Coping with hurricane Katrina: Psychological distress and resilience among African American evacuees. *Journal of Black Psychology*, 20(5), 1-19.
- Lee, I. N., Lee, E. O., Kim, H. S., Park, Y. S., Song, M. ve Park, Y. H. (2004). Concept Development of Family Resilience: A Study of Korean Families with a Chronically Ill Child. *Journal of Clinical Nursing*, 13, 636-645.
- Lindholm, M. M. (2007). *Stress, Coping and Quality of Life in Families Raising Children With Autism*. Unpublished Doctoral Dissertation, California school of Professional Psychology Alliant International University.
- Liu, M., Lambert, C. E. ve Lambert, V. A. (2007). Caregiver Burden and Coping Patterns of Chinese Parents of a Child With a Mental Illness. *International Journal of Mental Health Nursing*, 16, 86-95.
- Lin, Y. N. (2002). Taiwanese university students' perspectives on helping. *Counseling psychology quarterly*, 15, 47-58.
- Luszczynska, A., Scholz, U. ve Schwarzer R. (2005). The General Self-Efficacy Scale: Multicultural Validation Studies. *The Journal of Psychology*, 139(5).
- Luthar, S. S., Sawyer, J. ve Brown, P. J. (2006). Resilience in children. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 109(4). USA: Blackwell Publishing.
- Maddi, S. R. ve Khoshaba, D. M. (1994). Hardiness and Mental Health. *Journal of Personality Assessment*, 63(2), 265-274.
- Masten, A. S., Morison, P. ve Pellegrini, D. S. (1985). A revised class play method of peer assessment. *Developmental psychology*, 21(3), 523-533.
- Masten, A. S. ve Coastworth, J. D. (1998). The development of competence in favorable and unfavorable environments. Lessons from research on successful children. *American Psychologist*, 53(2), 205-220.

- Masten, A. (2001). Ordinary Magic: Resilience Processes in Development. *American Psychologist*, 56, 227-238.
- Masten, A. S. ve Reed, M. G. J. (2002). Resilience in Development, CR ve Lopez, SJ (Ed.) *Handbook of Positive Psychology*.
- McCubbin, H. I. ve Patterson, J. M. (1983). Family Adaptation to Crises. In H. I. McCubbin, A.E. Cauble and J.M. Patterson (Eds.), *Family Stres, Coping and Social Support*. USA: Charles Thomas Publisher.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2013). Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Karar sayısı KHK/573." *Resmî Gazete* 23911. Erişim adresi: http://mevzuat.tbmm.gov.tr/mevzuat/faces/maddedetaylaripsira=58967&_afWindowMode=0&_afLoop=3632809842725226&_adf.ctrl-state=9073g79n2_4.
- Miville, M. L. ve Constantine, M. G. (2007). Sociocultural predictors of psychological help-seeking attitudes and behavior among Mexican American college students. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 12(3).
- Morton, D. D. (2000). Beyond parent education: The Impact of Extended-Family Dynamics in Deaf Education. *American Annals of The Deaf*, 145(4).
- Moe, K. (2012). *Factors Influencing Women's Psychological Well-Being within A Positive Functioning Framework*. Doctor of Philosophy. College of Education. Kentucky: University of Kentucky.
- Muir, K., Tudball, J. ve Robinson, S. (2008). Family Resilience Where Families Have a Child (0-8 Years) With Disability. Report Prepared for the Disability Policy and Research Working Group. University of New South Wales, Sydney.
- Nadler, A. (1991). Help-seeking behavior: Psychological costs and instrumental benefits. M. S. Clark (Ed.), *Prosocial behavior: Review of personality and social psychology*, 12, 290–311.
- Nachshen, J. S. ve Minnes, P. (2005). Empowerment in Parents of Schoolaged Children With and Without Developmental Disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research*, 49(52), 889-904.
- Nergiz, H. (2013). *Görme Engelli Çocuk Ebeveynlerinin Yaşadığı Güçlüklerin Belirlenmesi Ve Tükenmişlik İle Yaşam Doyumuna Yönelik Yordayıcı Değişkenler*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Nicholas, J., Oliver, K. ve Brien, M. (2004). Help seeking behaviour and the internet: an investigation among Australian adolescents. *Australian e-Journal for the Advancement of Mental Health*, 3(1), 1-8.
- Olgun-Kaval, N. (2014). *Üstün Yetenekli Ve Normal Çocukların Ebeveyn Kabul-Red, Ebeveyn Tutumu Ve Sosyal Destek Algıları İle Yaşadıkları Psikolojik Güçlükler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Olson, D. M. (1993). Dictatorship, democracy, and development. *American political science review*, 87(3), 567-576.
- Olson, D. H. (2000). Circumplex Model of Marital and Famil Systems. *Journal of Family Therapy*, 22(2), 1-11.
- Olson, C.A., Bond, L. ve Burns, J.M. (2003) Adolescent Resilience: A Concept Analysis. *J Adolesce*, 26(1).
- Onat, G. (2010). *Demokratik Ve Otoriter Olarak Algılanan Ana-Baba Tutumlarının Lise Birinci Sınıf Öğrencilerinin Yılmazlık Düzeyine Tksinin Araştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- O'Rourke, N. (2004). Psychological Resilience and the Well being of Widowed Women. *Ageing International*, 29(3), 267-280.
- Öğülmüş, S. (2001). *Bir kişilik özelliği olarak yılmazlık*. I. Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu: Nedenler ve Önleme Çalışmaları, Ankara.
- Öğülmüş, S. (2002). *Bir kişilik özelliği olarak yılmazlık*. I. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu bildiriler kitabı. Ankara.
- Özbay, Y. ve Aydoğan, A. G. D. (2013). Aile yılmazlığı: Bir engele rağmen birlikte güçlenen aile. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 7(31), 35-48.
- Özdemir, O. (2010). Ailelere sunulan hizmetler ve destekler. A. Cavkaytar (Ed.). *Özel eğitimde aile eğitimi ve rehberliği*. Ankara: Maya Akademi.
- Özden, K. (2014). *Üniversite Öğrencilerinde Psikolojik İyi Oluşun Psikososyal Yordayıcılarının Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramı Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Özgüven, İ. E. (1994). *Psikolojik testler*. Ankara: Yeni Doğu Matbaası.
- Özkan, S. (2002). *Zihinsel Engelli Ve Normal Çocuga Sahip Annelerin Algıladıkları Sosyal Destek Ve Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Özkubat, U., Özdemir, S., Selimoğlu, Ö. G., ve Töret, G. (2014). Otizme Yolculuk: Otizimli çocuğa sahip ebeveynlerin sosyal destek algılarına ilişkin

- görüşleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1), 323-348.
- Özokçu, O.ve Canpolat, M. (2013). Grup Rehberliği Programının Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuğa Sahip Annelerin Stres Düzeylerine Etkisi/The Effect Of A Group Guidance Program On The Stres Levels Of Mothers Who Have Children With Mental Disabled. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(24), 50-52.
- Pakenham, K. I. ve Bursnall, S. (2006). Relations Between Social Support, Appraisal and Coping and Both Positive and Negative Outcomes for Children of a Parent With Multiple Sclerosis and Comparisons With Children of Healthy Parents. *Clinical rehabilitation*.
- Patterson, J. M. (2002a). Integrating family resilience and family stres theory. *Journal Of Marriage And Family*..
- Patterson, J. M. (2002b). Understanding Family Resilience. *Journal Of Clinical Psychology*, 58(3), 233-246.
- Pelchat, D., Lefebvre, H. ve Perault, M. (2003). Differences and similarities between mother and fathers experiences of parenting a child with disability. *J. Child Care*, 7(4), 231-247.
- Peterson, C. (2000). The Future of Optimism. *American Psychologist*, 55(1), 44-55.
- Phillips, D. R., Lingsiu, O., Yeh, A.G.O., Chen, K. H. C. (2008). Informal social support and older person's psychological well-being in Hong Kong. *Journal Cross Cultural Gerontol*, 23, 39-55.
- Plant, K. M., ve Sanders, M. R. (2007). Predictors of care-giver stres in families of preschoolaged children with developmental disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research*, 51(2), 109-124.
- Plumb, J. C. (2011). *The Impact Of Social Support And Family Resilience On Parental Stres In Families With A Child Diagnosed With An Autism Spectrum Disorder*. Doctoral Disertation, Pennsylvania University, USA.
- Richardson, S. A. ve Koller, H. (1992). Vulnerability and resilience of adults who were clasified as mildly mentally handicapped in childhood. In B. Tizard ve V. Varma, (Eds.), *Vulnerability and resilience in human development*. UK: Jesica Kingsley Publishers.
- Rickwood, D., Deane, F. P., Wilson, C. J., ve Ciarrochi J. (2005). Young people's help seeking for mental health problems. *Australian e-Journal for*

Advancement of Mental Health. Erişim adresi:
<http://www.auseinet.com/journal/vol4is3suppl/rickwood>.

- Prochaska, F. K. (1995). *Royal bounty: The making of a welfare monarchy*. Yale University Press.
- Rogers, C. (2007). Disabling a family?: emotional dilemmas experienced in becoming a parent of a child with learning disabilities. *British Journal of Special Education*, 34(3), 136-143.
- Rogler, H. L. ve Cortes, E. D. (1993). Help-seeking pathways: A unifying concept in mental health care. *Am J. Psychiatry*, 150(4), 554-561.
- Rutter, M. (2006). Implications of Resilience Concepts for Scientific Understanding. *Annals of the New York Academy of Sciences*. USA: Blackwell Publishing.
- Sağlam P. (2015). *Eşinden Fiziksel Şiddet Görüp İlişisini Devam Ettiren Ve İlişisini Sonlandıran Kadınlarda Yılmazlık*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara
- Sarı, Y. H. (2007). Zihin engelli çocuğu olan ailelerde aile yüklenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokul Dergisi*.
- Seligman, M. ve Darling, R. B. (1989). *Ordinary families, special children: A systems approach to childhood disability*, USA.
- Seligman, E. P. M. ve Csikszentmihalyi, M. (2000). *Positive psychology*. American psychologist.
- Sencar, B. (2007). *Otistik Çocuğa Sahip Ailelerin Algıladıkları Sosyal Destek Ve Stres Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Serim, F. (2011). *Yetişkinlerin Psikolojik Yardım Arama Tutumlarının Yordanması*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Sevilmiş, F. D. (2006). *Lise Birinci Sınıf Öğrencilerinin Coğrafya Dersine Yönelik Akademik Benlik Ve Tutumları İle Başarıları Arasındaki İlişki* (İzmir/Konak İlçesi Örneği). Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Schachner, S. K. (2008). *Clinical And Cultural Barriers To Psychological Help Seeking In African American College Students*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Temple Üniversitesi, Philadelphia.
- Shang, X. ve Fisher, K. R. (2014). Social support for mothers of children with disabilitiesin china. *Journal of Social Service Research*, 40, 573–586.

- Sheu, H. B. ve Sedlacek, W. E. (2002). Helping seeking attitudes and coping strategies among college students by race. *Amerikan psikoloji derneği yıllık konferansında sunulan sözel bildiri.*
- Sherif, M. ve Sherif, C. W. (1996). *Sosyal Psikolojiye Giriş II.*(Çev. M. Atakay, A. Yavuz). İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Siebert, A. (2008). Resilience quiz- How resilient are you?.Erişim adresi:www.resiliencycenter.com/resiliencyquiz.shtml.
- Sivrikaya, T. (2012). *Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuğa Sahip Annelerin Aile Stresi, Algıladıkları Sosyal Destek Ve Aile Yükünün Belirlenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Sivrikaya, T. ve Tekinarslan, İ. Ç. (2013). Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuğa Sahip Annelerde Stres, Sosyal Destek Ve Aile Yüğü. *Özel Eğitim Dergisi*, 14(2).
- Sibicky, M. ve Dovidio, J. F. (1986). Stigma of psychological therapy: Stereotypes, interpersonal reactions, and the self-fulfilling prophecy. *Journal of Counseling Psychology*, 33, 148-154.
- Suomalainen, L., Haravuori, H., Berg, N., Kiviruusu, O. ve Marttunen, M. (2011). A controlled follow-up study of adolescents exposed to a school shooting psychological consequences after four months. *European psychiatry*, 26(8), 490-497.
- Sungur-Bozdoğan, İ. B. (2011). *Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Algıladıkları Sosyal Destek Ve Yalnızlık Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Şanlı, E. (2012). *Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezlerine Devam Eden Zihin Engelli Çocuğu Olan Ailelerin Gereksinimlerinin Belirlenmesi.*Yüksek Lisans Tezi.On Dokuz Mayıs Üniversitesi, İzmir.
- Şardağ, S. (2010). *Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Annelerin Stresle Başa Çıkma Tarzları Ve Aile Sosyal Desteğinin Evlilik Uyumlarını Yordaması.* Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Şencan, B. (2009). *Lise Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyi İle Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Şendil, G. ve Balkan, K. İ. (2005). *Anne baba olmak dizisi, çocuğun eğitimi ailede başlar.* İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Şentürk, M. ve Voral-Saraçoğlu, G. (2013). Eğitilebilir zihinsel, bedensel engelli çocuğa sahip olan ve olmayan annelerin aileden algıladıkları sosyal destek ile

- depresyon düzeylerinin karşılaştırılması. *International Journal of Basic and Clinical Medicine*, 1(1), 20-21.
- Şimşek, D. (2015). *Otistik Çocuğu Olan Annelerin Algıladıkları Sosyal Desteğe Görefaydemir Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Şimşek, P. (2016). *Yetişkinlerin Psikolojik Yardım Alma Tutumlarının İncelenmesi: Mardin İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- Şişman, M. (2000). Öğretmenliğe Mesleğine Giriş. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Tak, Y. R. ve McCubbin, M. (2002) Family stres, perceived social support and coping following the diagnosis of a child's congenital heart disease. *Journal of Advanced Nursing*, 39, 190-98.
- Tarleton, B. ve Ward, L. (2007). Parenting with support: the views and experiences of parents with intellectual disabilities. *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities*, 4(3), 194-202.
- Taşdemir, S. (2013). *Motivasyon Kavramına Genel Bir Bakış, Motivasyon Araçları Ve Bilgi Teknolojileri Ve İletişim Kurumu Ölçeğinde Bir Model Önerisi*. İdari Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Taşdemir, A. (2013). *Görme Engelli Öğrenci Annelerinin Yılmazlık Özelliklerinin İncelenmesi: İstanbul İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Thompkins, S. M. ve Schwartz, R. C. (2009). Enchancing Resilience In Youth at Risk. Implications For Psychotherapists.
- Tiger, L. (1979). Optimism: The biology of hope. New York: Simon ve Schuster.
- Topkaya, N. (2011). *Psikolojik Yardım Alma Niyetinin Sosyal Damgalanma, Tedavi Korkusu, Beklenen Yarar, Beklenen Risk Ve Tutum Faktörleriyle Modellenmesi*. DoktoraTezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Topkaya, N. ve Meydan, B. (2011). *Üniversite Öğrencilerinin Problem Alanları, Yardım Kaynakları Ve Psikolojik Yardım Alma Niyetleri*. XI. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde bildiri olarak sunuldu, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Topkaya, N. (2014). Psikolojik yardım alma niyetini yordamada demografik, bireysel ve çevresel faktörler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 29(74), 1-5.
- Tugade, M. M., Fredrickson, L. B. ve Barrett, L. F. (2004). Psychological Resilience and Positive Emotional Granularity: Examining the benefits of positive

- emotions on coping and health. *Boston College Journal of Personality*, 72(2), 12-15.
- Türküm, A. S. (2001). *Stresle başa çıkma biçimi, iyimserlik, bilişsel çarpıtma düzeyleri ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlar arasındaki ilişkiler*. V. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresinde bildirisi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Türküm, A. S. (2005). Who seeks help? Examining the differences in attitude of Turkish university students toward seeking psychological help by gender, gender roles, and help-seeking experiences. *The Journal of Men's Studies*, 13(3), 389-401.
- Umberson, D., Pudrovska, T. ve Reczek, C. (2010). Parenthood, childlessness, and well-being: a life course perspective. *J Marriage Fam*, 72(5), 612-629.
- Ünlüer, E. (2009). *2-6 Yaş Arası Otistik Çocuğa Sahip Annelerin Algıladıkları Sosyal Destek ve Umutsuzluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Ünüvar, A. (2012). *Gerçeklik kuramına dayalı psiko-eğitim programının lise öğrencilerinin denetim odağı ve yılmazlık düzeyi üzerindeki etkisinin incelenmesi*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Verimli, O. (2017). *Profesyonel Psikolojik Yardım Arama Tutumuna İlişkin Geliştirilen Psikoeğitim Programının Profesyonel Psikolojik Yardım Arama Tutumlarına Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Vogel, D. L. ve Wester, S. R. (2003). To seek help or not to seek help: The risks of selfdisclosure. *Journal of Counseling Psychology*, 50(1), 351-361.
- Vogel, D. L., Wester, S. R., Wei, M. ve Boysen, G. A. (2005). The role of outcome expectations and attitudes on decisions to seek profesional help. *Journal of Counseling Psychology*, 52(4), 459-470.
- Vogel, D. L. ve Wei, M. (2005). Adult attachment and help-seeking intent: The mediating roles of psychological distress and perceived social support. *Journal of Counseling Psychology*, 52(3), 347-357.
- Vogel, D. L., Wade, N. G., Wester, S. R., Larson, L. ve Hackler, A. H. (2007). Seeking help from a mental health profesional: The influence of one's social network. *Journal of Clinical Psychology*, 63(3), 233-245.

- Vogel, D. L., Wester, S. R. ve Larson, L. M. (2007). Avoidance of counseling: Psychological factors that inhibit seeking help. *Journal of Counseling ve Development*, 85(9), 410-422.
- Vogel, D. L., Wade, N. G. ve Hackler, A. H. (2008). Emotional expresion and the decision to seek therapy: The mediating roles of the anticipated benefits and risks. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 27(3), 254-278.
- Yalım, E. (2007). *First year college adjustment: The role of coping, ego-resiliency, optimism and gender*. Doctoral Disertation, Middle East Technical University, Ankara.
- Yelpaze (2016). *Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Yardım Alma Tutumlarının İncelenmesi*. Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Yıldırım, D. ve Arslan, E. (2008). Engelli Çocuğu Olan Annelerin Sürekli Kaygı Düzeyi ile Durumluk Kaygı Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(19), 543-553.
- Zengin, B. (2013). *Özel Eğitime Muhtaç Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Algıladıkları Sosyal Destek, Psikolojik Dayanıklılık Ve Umut Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Walsh, F. (2006). *Strengthening Family Resilience* (2 nd ed.). New York: Guilford Publications.
- Weis, M. J. (2002). Hardines and social support as predictors of stres in mothers of typical children, children with autism, and children with mental retardation. *The National Autistic Society*, 6(1), 115-130.
- Werner, E. E. (1989). High-risk children in young adulthood: A longitudinal study from birth to 32 years. *American Journal of Orthopsychiatry*, 59(2), 72-81.
- Willoughby, B. L., Doty, N. D. ve Malik, N. M. (2008). Parental Reactions to Their Child's Sexual Orientation Disclosure: A family stres perspective. *Parenting: Science and practice*.
- Wulffaert, J., Scholte, E. M., Dijkxhoorn, Y. M., Bergman, J. E. H., Ravenswaaij-Arts, C. M. A. ve BerckelaerOnnes, I. A. (2009). Parenting stres in charge syndrome and the relationship with child characteristics. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 21(2), 301-313.
- Xia, E. Q., Deng, G. F., Guo, Y. J. ve Li, H. B. (2010). Biological Activities of Polyphenols from Grapes. *International Journal of Molecular Science*, 11(2), 622-646.

EKLER

Ek 1. Yenilenmiş Anne-Baba Sosyal Destek Ölçeği (YASDÖ), Aile Yılmazlık Ölçeği (AYÖ)ve Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-KF Kullanım İzinleri

1. Yenilenmiş Anne-Baba Sosyal Destek Ölçeği (YASDÖ) Kullanım İzni

Sema Kaner <semakaner@gmail.com>

Alıcı: bana

20 Eyl

☆

MERHABA HARUN,
SANA ÖLÇEĞİ VE İLGİLİ MAKALEYİ YOLLAMIŞ OLMAM GEREK. MAKALEYİ VE ÖZEL EĞİTİMDEKİ ÖLÇEKLER İLE İLGİLİ KİTABIMDAKİ BİLGİLERİ TEKRAR YOLLUYORUM. PUANLAMININ NASIL YAPILDIĞI MAKALEDE DE DİĞER KİTAP BÖLÜMÜNDE DE VAR .

20 Eylül 2017 13:54 tarihinde Harun Aysever <harun.aysever@neu.edu.tr> yazdı:

2 Ek

Yeni e-ilet

2017.09.20 13:54

Alınan e-ilet

2017.09.20 13:54

Yenilenmiş Anne-Baba Sosyal Destek Ölçeği (YASDÖ) Kullanım İzni

Psychological Properties of Revised Parental Social Support Scale

Harun Aysever

Alınan e-ilet

YENİLENMİŞ ANABABA SOSYAL DESTEK ÖLÇEĞİ

YENİLENMİŞ ANABABA SOSYAL DESTEK ÖLÇEĞİ

Alınan e-ilet

2017.09.20 13:54

Alınan e-ilet

2017.09.20 13:54

2. Aile Yılmazlık Ölçeği (AYÖ) Kullanım İzni

Sema Kaner <semakaner@gmail.com>

23 Eyl ☆ ↺ ▼

Alıcı: bana ▾

yılmazlık ölçeğimi de kullanabilirsin.

23 Eylül 2017 19:06 tarihinde Sema Kaner <semakaner@gmail.com> yazdı:

...

[Yanıtlamak](#) veya [Yönlendirmek](#) için burayı tıklayın

0,12 GB alan kullanılıyor
[Yönet](#)

[Program Politikaları](#)
Google™ tarafından geliştirilmiştir

Son hesap etkinliği: 11 saat önce
[Ayrıntılar](#)

3. Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği (PYAİTÖ) Kullanım İzni

Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ölçeği izin isteği

Gelen Kutusu x

Harun Aysever <harun.aysever@neu.edu.tr>

8 Ağu ☆

Alıcı: nursel.topkaya ▾

Merhabalar Hocam. Ben Yakın Doğu Üniversitesi özel eğitim bölümünde yüksek lisans yapıyorum. Tezimde sizin türkçeye uyarlamış olduğunuz "Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ölçeğini" izniniz doğrultusunda kullanmak istiyorum. Anlayışınız ve yardımınız için şimdiden teşekkür ederim.

Nursel Topkaya

8 Ağu ★

Alıcı: bana ▾

Kullanabilirsiniz, kolay gelsin.

From: "Harun Aysever" <harun.aysever@neu.edu.tr>

To: "nursel topkaya" <nursel.topkaya@omu.edu.tr>

Sent: Tuesday, August 8, 2017 8:26:24 PM

Subject: Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ölçeği izin isteği

Ek 2. Ebeveyn Bilgi ve Katılım Onay Formu

Ebeveyn bilgi ve Katılım Onay Formu

Değerli Katılımcılar;

Bildiğiniz gibi insanlar, yaşamlarının belli dönemlerinde çeşitli nedenlerden dolayı sosyal desteğe ihtiyaç duyar. Sosyal desteğin sağlanması bireyin problemlerinin çözümünde yalnız olmadığını ve sorunlarla başa çıkmada yılmaz olmalarına katkı sağlar. Bireyin yılmaz olması ve problemlerin üstesinden gelebilmesi her zaman için mümkün olmayabilir. Bu durumda da psikolojik yardım arama ihtiyacı duyabilir.

Yüksek lisans tezim kapsamında yürüttüğüm bu araştırmanın amacı, özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin sosyal destek algıları, yılmazlık düzeylerinin belirlenmesi ve psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarının incelenmesidir. Bu araştırmada amaç sizleri kişisel olarak değerlendirmek değil KKTC’de yaşayan özel gereksinimli ebeveynleri temsilen genel bilgi toplamaktır.

Bu nedenle, araştırmamın ve tezimin hiçbir yerinde sizlerden herhangi bir kimlik bilgisi istenmemektedir. Toplanan bilgiler kesinlikle gizli tutulacak kimseyle paylaşılmayacaktır. Araştırmada sizlerden elde edilen bilgiler kişisel olarak değerlendirilmeyecektir. Araştırmaya katılmayı kabul etmeniz halinde, sizlere verilen bilgi formu ve ölçekleri doldurmanız ve teslim etmenizdir. Araştırma sürecinde dilediğiniz zaman araştırmadan ayrılabilirsiniz.

Araştırmaya katkı ve zaman ayırdığınız için teşekkür ediyorum.

Bu araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

Evet ()

Hayır ()

İmza:

Saygılarımla
Yakın Doğu Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi
Harun Aysever
harun.aysever@neu.edu.tr
Danışman
Yard. Doç. Dr. Mukaddes Sakalı Demirok
mukaddes.sakalli@neu.edu.tr

Ek 3. Kişisel Bilgi Formu**1. Yaşınız (.....)****2. Cinsiyetiniz**☐Erkek ☐Kadın**3. Eğitim düzeyiniz**☐ Okur Yazar ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Yüksek lisans/Doktora**4. Özel gereksinimli kaç çocuğa sahipsiniz?**☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ve üzeri**5. Özel Gereksinimli Çocuğunuzun Cinsiyeti Nedir?**☐ Kız ☐ Erkek**6. Yaşamınızın çoğunu nerede geçirdiniz?**☐ Şehir ☐ Köy

Ek 4. Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Form

Lütfen, ölçeğin maddelerinde yer alan ifadeleri dikkatlice okuyup yandaki düzeylere göre işaretleyerek belirtiniz.	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1. Akıl sağlığımda bir bozulma olduğunu düşünürsem, ilk tercihim bir uzmandan yardım almak olur				
2. Sorunlar hakkında bir psikologla konuşma fikri, bana duygusal çatışmalardan kurtulmanın kötü bir yolu gibi geliyor.				
3. Hayatımın bu döneminde ciddi bir duygusal kriz yaşasam psikiyatri olarak rahatlayabileceğimden eminim.				
4. Bir kişinin, gerektiği hâlde bir uzmandan yardım almadan çatışmalarıyla ve korkularıyla baş etmeyi istemesi takdir edilecek bir tutumdur.				
5. Uzun bir süre endişeli veya üzgün olsam, psikolojik yardım almayı isterim.				
6. Gelecekte psikolojik danışma almayı isteyebilirim.				
7. Duygusal bir sorunu olan kişinin bunu tek başına çözmesi mümkün değildir; bu sorununu, bir uzmandan yardım alarak çözebilir				
8. Gerektirdiği para ve zaman açısından psikoterapinin değerinden çok fazladır.				
9. Kişi, sorunlarını kendi çözmelidir; psikolojik danışmanlık almak başvurulacak son çare olmalıdır.				
10. Kişisel ve duygusal sorunlar, başka birçok şey gibi, genellikle kendi kendine çözülürler.				

**Ek 5. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı
İlköğretim Daire Müdürlüğü İzin Yazısı**

**KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
MİLLİ EĞİTİM VE KÜLTÜR BAKANLIĞI
İLKÖĞRETİM DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ**

Sayı: İÖD.0.00-35/2017/İB-2943

Lefkoşa, 29 Eylül 2017

Sayın Harun AYSEVER,
Yakın Doğu Üniversitesi,
Lefkoşa.

Müdürlüğümüze bağlı tüm özel eğitim merkezlerinde ve kaynak sınıf odalarındaki öğrencilerin ailelerine uygulamak istediğiniz “Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Sosyal Destek ile Yılmazlık Düzeylerinin Belirlenmesi ve Psikolojik Yardım Almaya Yönelik Tutumlarının İncelenmesi” konulu çalışma Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü tarafından incelenmiş olup gizlilik ve gönüllülük ilkelerine riayet edilerek uygulanması uygun görülmüştür.

Çalışma uygulamadan önce okul müdürlükleri ile temas kurulması ve tamamlandıktan sonra da sonuçların **Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü**’ne iletilmesi hususunda gereğini saygı ile rica ederim.

Hakkı BAŞARI
Müdür Muavini
ve
Müdür (V)

ET /FB

Tel (90) (392) 228 3136 - 228 6893
Fax (90) (392) 228 7158
E-mail meb@mebnet.net

Lefkoşa-KKTC

Ek 6. Bilimsel Araştırmalar Etik Kurul İzni

22.11.2017

Sayın Harun Aysever

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na yapmış olduğunuz YDÜ/EB/2017/32 proje numaralı ve “Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Sosyal Destek Algısı ile Yılmazlık Düzeylerinin Belirlenmesi ve Psikolojik Yardım Almaya Yönelik Tutumlarının İncelenmesi” başlıklı proje önerisi kurulumuzca değerlendirilmiş olup, etik olarak uygun bulunmuştur. Bu yazı ile birlikte, başvuru formunuzda belirttiğiniz bilgilerin dışına çıkmamak suretiyle araştırmaya başlayabilirsiniz.

Yardımcı Doçent Doktor Direnç Kanol

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu Raportörü

Direnç Kanol